

HADİSLER İŞİĞINDA KADIN PSİKOLOJİSİNİN TAHLİL EDİLMESİ

Hazırlayan

Meryem GÜL

Danışman

Dr. Öğr. Üye. Musa ÇETİN

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

IĞDIR/2020

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
İĞDIR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HADİSLER IŞIĞINDA KADIN PSİKOLOJİSİNİN TAHLİL
EDİLMESİ**

Hazırlayan
Meryem GÜL

Danışman
Dr.Öğrt.Üyesi: Musa ÇETİN

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

İĞDIR/2020
Her Hakkı Saklıdır

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Meryem GÜL

ÖZET

HADİSLER IŞIĞINDA KADIN PSİKOLOJİSİNİN TAHLİL EDİLMESİ

GÜL,Meryem

Yüksek Lisans Tezi

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Hadis bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üye. Musa ÇETİN

Haziran, 2020,91,Sayfa.

Tarihsel süreç itibariyle kadının toplum içindeki konumu her zaman erkeklerden sonra ve kötü durumda olmuştur. Dinlerin ve kültürlerin büyük bir kısmında kadının bu olumsuz statüsüne karşı çözüm getirilememiştir. İslam dini ise kadınlara tarihte eşi görülmemiş bir itibar ile sosyal haklar bahsetmiştir. Kadın psikolojisi alanında yapılan araştırmalar kadınlarla erkekler arasında biyolojik, fizyolojik ve psiko-sosyal alanlarda birçok farkın olduğunu ortaya koymuştur. Kadınlarla ilgili hadislerde bu farklar göz önüne alınarak şekillenmiştir. Fakat hadislerde bir insan, bir kul olarak kadınların erkeklerden bir farkın olmadığı vurgulanmıştır. Allah katında kadın ve erkek aynı değere ve aynı mükemmelliğe sahiptir. Üstün olan Allah'a karşı kulluk görevini hakkıyla yerine getirendir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Psikoloji, Üstünlük, Şiddet, Kıskançlık

ABSTRACT

ANALYSIS OF WOMEN'S PSYCHOLOGY IN THE LIGHT OF HADITH

GÜL Meryem

Master Thesis Department

Department of Basic İslamic Sciences

Hadith Science Branch

Advisor: Dr.Öğr. Üyesi Musa ÇETİN

June,2020,91,Pages

As of the historical process, the position of women in society has always been after men and in bad condition. In most of the religions and cultures, no solution has been made against this negative status of women. Islamic religion, on the other hand, granted women social rights with an unprecedented reputation in history. Research in the field of women psychology has revealed that there are many differences between women and men in biological, physiological and psycho-social fields. It has been shaped by considering these differences in hadiths about women. However, it is emphasized in the hadiths that there is no difference between men and women as men and men. For God, men and women have the same value and the same perfection. He fulfills his duty of servicing against Allah, who is superior.

Key Words: Woman, Psychology, Superiority, Severity, Jealousy

ÖNSÖZ

Müslümanlar için hidayet ve rehber kitabı olan Kur'an-ı Kerim'den sonra gelen Hadis genel olarak Hz. Muhammed'in hayatını içerse de aslında bizlere bütün konularda rehber olmaktadır. Hadis kitaplarında birçok konuya değinilmiştir. Bu konulardan birisi de “kadın” konusudur.

Bu çalışmanın ve kadınlarla ilgili diğer tüm çalışmaların amacı geçmişten günümüze kadınların bireysel olsun, sosyal olsun birçok haktan mahrum bırakılması ve erkek cinsiyetine göre ikincil konumda kabul edilmesidir. Bu yanlış tutumun Kur'an'la ve hadislerle bir bağlantısı olduğu kesinlikle düşünülemez. Aksine kadına hak ve değerinin verildiği en parlak dönem “Asr-ı Saadet” dönemi idi. Bunu ayetlerde ve hadislerde net bir şekilde görebiliriz.

Bu araştırmada kadın olgusuna değinilen hadisleri psikoloji biliminin verileriyle yorumlamaya çalıştık. Bunun neticesinde konumuz daha çok “Hadislerle Kadın Psikolojisi” etrafında şekillendi. Bu konu ülkemizde ilk defa akademik düzeyde ele alınmıştır. İlk olması itibarıyla da önemlidir. Kaynak taraması sonucunda Psikoloji biliminin de çalışmalarından faydalandık. Özellikle batı dünyasının Müslümanlara yönelik olarak kadın konusunda yönelttiği saldırılara cevap niteliğinde “İslam'da Kadın” adıyla birçok eserin yazıldığını tespit ettik. Ayrıca tezimizi yazarken sık sık başvurduğumuz ve kadınlarla ilgili hadisleri bir bütün olarak ele alan “Hadislerle Kadın (İşretü'n-Nisa), İmam Nesai (tercüme, tahkik, tahrir ve açıklama, Hanifi Akın, F. Havva Özbey, Tahlil Yayınları, Nisan, 2019) eserini inceledik. Ayrıca, “Sahih-i Buhari”, “Sahih-i Müslim”, “Kütübü Sitte” gibi asli kaynakları takip ettik. Bu kaynaklar tezimi yazarken benim için büyük bir rehber konumunda olmuştur. Konumuzla alakalı tez ve makalelerden faydalandık.

Tezimizi dört bölümde inceledik. Birinci bölümde kadın psikolojisine giriş mahiyetinde bilgiler verdik. Çalışmamızın ikinci bölümünde ise tarihi süreç içerisinde kadının toplumsal konumu hakkında bilgiler sunduk. Tezimizin üçüncü bölümünde konunun merkezinde yer alan “Hadislerle Kadın Psikoloji” sini tüm bu bilgiler ışığında değerlendirdik. Son bölümde ise kadınlarla alakalı hukuki konuları hadisler ışığında psikolojik bakış açısıyla açıkladık. Araştırmamıza geçmeden önce bu çalışmamızda

danışmanlığımızı yapan ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Musa ÇETİN'e teşekkür ederim.

Meryem GÜL
2020

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	1
III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	2

BİRİNCİ BÖLÜM

KADIN PSİKOLOJİSİ

1.1.Cinsiyet Kavramı.....	3
1.2.Cinsiyet Rol Davranışının Gelişimi İle İlgili Teoriler.....	4
1.2.1. Psikanalitik Kuram	4
1.2.2. Biyolojik Kuram	5
1.2.3.Sosyal Öğrenme Kuramı.....	6
1.2.4.Bilişsel Gelişim Kuramı	6
1.2.5.Cinse Bağlı Şema Kuramı	7
1.3.Kadın-Erkek Farklılıkları Psikolojisi Bağlamında Bazı Erkeksi ve Kadınsı Özellik ve Davranış Farklılıkları	7

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KADININ TOPLUM İÇİNDEKİ KONUMU

2.1.Toplumların ve Dinlerin Tarihinde Kadın.....	9
2.2.İlkel Topluluklar Zamanında Kadın	9
2.3. İlk Yerleşik Büyük Toplumlarda Kadın	10
2.4. Eski Türklerde Kadın	12
2.5. Selçuklu ve Osmanlı’larda Kadın.....	12
2.6. Modern Toplumlarda Kadın ve Feminizm	14

2.7. İslam Dışındaki Dinlerde ve İslam Öncesi Arap Toplumunda Kadının Konumu	15
2.7.1. Hinduizm’de Kadın	15
2.7.2. Budizm’de Kadın.....	16
2.7.3. Yahudilik’te Kadın	17
2.7.4. Hristyanlık’ta Kadın	18
2.7.5. İslam Öncesi Toplumu’nda Kadın.....	20
2.7.6.İslam Dini’nde Kadın	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HADİSLERDE KADIN ve PSİKOLOJİSİ

3.1. Kur’an ve Hadis Perspektifinden Kadın Kavramı.....	26
3.2.Hadisler Işığında Kadın-Erkek Eşitliğine Değinilen Hususlar.....	29
3.2.1.İnsan ve Kul Olarak Yaratılmaları Yönüyle Kadın-Erkek Eşitliği.....	30
3.2.2. Zihinsel Yönden Kadın Erkek Eşitliği.....	33
3.2.3. Kişisel ve Sosyal Haklar Bakımından Kadın Erkek Eşitliği	34
3.3. Hadisler Işığında Kadın Erkek Farklılığına Değinilen Hususlar.....	37
3.3.1. Biyolojik-Fizyolojik Yönden Kadın Erkek Farklılığı.....	38
3.3.2. Cinsellik Yönüyle Kadın Erkek Farklılığı.....	40
3.3.3. Davranış Özellikleri Bakımından Kadın Erkek Farklılığı	43
3.3.4. Duygusallık Yönünden Kadın Erkek Farklılığı.....	45
3.3.5. İlgi ve Değerlerde Kadın Erkek Farklılığı	47
3.3.6. Dindarlık Anlayışı Yönüyle Kadın Erkek Farklılığı	47
3.3.7. Liderlik Stili Yönünden Kadın Erkek Farklılığı.....	50
3.4. Annelik Psikolojisi	54
3.5.Kıskançlık Psikolojisi.....	57
3.6. Kadının Özel Hallerdeki Durumu	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HADİSLERDE KADIN ERKEK FARKLILIĞI BAĞLAMINDA OLUŞAN HUKUKİ KONULARIN PSİKOLOJİK OLARAK YORUMU

4.1.Hadislerde Kadın Hukuku ve Psikolojik Yorumu.....	67
4.1.1.Kadının Şahitliği Meselesi.....	67

4.1.2. Erkeğin Üstünlüğü-Erkeğe İtaat Meselesi	70
4.1.3. Çok Eşlilik Meselesi (Teaddüd-ü Zevcat)	73
4.1.4. Kadının Dövülmesi Meselesi.....	77
4.1.5. Kadının Örtünmesi Meselesi	81
SONUÇ	86
KAYNAKLAR	88
ÖZGEÇMİŞ	92

KISALTMALAR

a.g.e	<i>Adı geçen eser</i>
b	Bin
bnt	Binti
Hz	Hazreti
S	Sayfa
Yay	Yayınları
Trc	Tercüme
Fak	Fakülte
Üniv	Üniversite
C	Cilt
Vb	Ve Benzeri
R.a	<i>Radiyallahu anh</i>
Say	Sayı
D.İ.B	<i>Diyanet İşleri Başkanlığı</i>
T.D.V	<i>Türkiye Diyanet Vakfı</i>
bknz	Bakınız

GİRİŞ

Hadiste bir konunun bilimsel olarak araştırılması için çok yönlü çalışmak gerekir. Özellikle de konu kadın psikolojisi olunca da araştırma bir hayli zorlaşmaktadır. Çünkü bu alanla ilgili çalışmalarda çok farklı araştırma sonuçlarına ulaşılmaktadır çalışmamız boyunca psikologların çoğunluğunca kabul gören bilgileri hadisler ışığında harmanlayarak paylaşmaya çalıştık.

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU

İnsanlık tarihinde özellikle adalet duygusundan yoksun erkeklerin hemen hemen her toplumda kadınları kişisel ve sosyal haklardan mahrum ettikleri tarihsel bir gerçektir. Bu gerçeğin örneklerini tarihsel süreçte toplulukların büyük çoğunluğunda görmek mümkündür. Ancak burada, İslam'ın tarihini ayrı bir yere koymak gerekir. Özellikle Hz. Muhammed döneminde kadınlara o zamana kadar hiçbir toplumda görülmeyen hak ve değerlerin verildiği aşikârdır.

Kısaca ifade edersek araştırmamızın konusu; kadın varlığının ön plana çıktığı hadislerdeki psikolojik öğelerin incelenmesidir. Duygu, düşünce, davranış gibi alanlardaki kadın cinsiyetine ait farklılıklara değinen hadisleri psikoloji biliminin verileriyle yorumladım. Özellikle kadın davranışlarının geçtiği hadisler araştırmamızın çerçevesini belirlemiştir.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmamız kadının psikolojik yönlerine değinen hadislerle ilgili yapılacak çalışmalara teorik olarak ışık tutmayı amaçlamıştır. Kadın olgusuyla ilgili hadisleri anlamaya çalışmak için sorduğumuz şu sorularda amacımıza hizmet edecektir: “Hadislerde kadının psikolojisine dair ne tür örnekler vardır? Acaba hadislerde kadınlarla ilgili olan kısım bugünkü psikoloji biliminin verileriyle bizlere kadın hakkında neler fark ettirmektedir?” “Kadın psikolojisini ele alan hadislerden yola çıkarak kadın ile erkek arasındaki rol ve kimlik bunalımı hakkında ne tür sonuçlar elde edebiliriz?”

Bu çalışma ile İslam dünyasında kadının yeri gibi güncel bir konuya da psikolojik bakış açısıyla yorumlamaya çalışacağız. Ayrıca bu çalışma sayesinde hadislerle kadın psikolojisine yönelik bir araştırma konusuna değinmiş olacağız.

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Teorik bir araştırma olan çalışmamızda “Dini Metinlerin İncelenmesi Yöntemi”ne başvurdum. Bu metinler sayesinde psikolojik ve sosyo-psikolojik açıdan kullanılacak bulgu ve yorumlar dindarları ve toplumdaki din algısını anlamada bize yol gösterecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KADIN PSİKOLOJİSİ

Psikoloji Bilimi'nde kadın psikolojisi konusunda söylenenler ve yapılan araştırmalar, kadın-erkek cinsel farkları etrafında şekillenmiştir. Bu açıdan bir cinse ait olarak kabul edilebilecek davranışların kaynağı konusuna psikologlarca çeşitli görüşler ortaya konulmuştur. Bu görüşlerin temelini, cinsiyet rol davranışlarıyla ilgili olarak sistematize edilen teoriler oluşturur. Bu bölümde öncelikle cinsiyet kavramını ve cinsiyet rol davranışının gelişimi ile ilgili teorileri açıklayacak, daha sonra ise kadın psikolojisinin temelini oluşturan cinsel farkları ve bu farkların altında yatan sebepleri araştıracağız.

1.1.Cinsiyet Kavramı

Cinsiyet, gerçeği yani insanların erkek ve dişi olarak meydana gelmeleri, tıpkı ırk olgusu gibi fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönlerden inan gerçeğinin ayrılmaz bir özelliğini oluşturmaktadır. İnsanda sayısı 46 olan kromozomlardan ikisi cinsiyet kromozomudur. Bunlardan “Y” kromozomu erkekliğe “X” kromozomu dişiliğe ait özellikler taşımaktadır.¹

Psikolojide cinsiyet kavramının; toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet olarak iki farklı kullanımı vardır. Biyolojik cinsiyet ya da yaygın kullanımıyla cinsiyet: *“Bireyin erkek veya kadın olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik davranışlarıdır. Toplumsal cinsiyet(gender) ise kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rol ve sorumluluklarını ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet, biyolojik farklılıklardan dolayı değil de kadın ve erkek olarak toplumun nasıl gördüğü, algıladığı, düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili bir terimdir.”*²

Türkçe kullanımında, *“cinsiyet kavramının bazen toplumsal cinsiyeti de kapsamak üzere kullanıldığını da söyleyebiliriz. Bu durum, hem toplumsal cinsiyetin temelinde cinsiyet ayrımının bulunması hem de toplumsal cinsiyet kavramının kullanımının yaygınlaşmamış olması nedeniyle çok pratik bulunmamasıyla ilgili olduğu*

¹ Özdeş Talip, *Kur'an ve Cinsiyet Ayrımcılığı*, Fecr Yay., Ankara. 2005, s.4-5

² Akın Ayşe, *“Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri”*, Cumhuriyet Üniv. Tıp Fakültesi Dergisi 25(4), Özel Ek, 2003, s. 73

söylenir.”³ Ayrıca Türkçe’de “karşı cinsler arasındaki bazı ilişkiler ve farklılıklarla bunlara bağlı diğer hususları açıklamak amacıyla günümüzde daha çok cins kavramı kullanılır.”⁴

Cinsiyet olgusu, hem biyolojik hem de sosyo-kültürel belirleyenlerle oluştuğu halde biyolojik tanımlamanın ağırlıklı olarak tercih edildiği bilinmektedir. “Kadın” kelimesi genellikle biyolojik çağrışımla ele alınmakta ve ahlaki, kültürel, zihinsel ve sosyal tüm eylemlere bu çerçeveden bakışla değer biçilmektedir.⁵

1.2.Cinsiyet Rol Davranışının Gelişimi İle İlgili Teoriler

Psikologlar açısından kişilik; “bireyin özel ve onu diğerlerinden ayıran davranışlarını kapsamaktadır. Genetik, çevresel, kültürel faktörler ve aile faktörü kişiliği oluşturan temel faktörler olarak kabul edilir. Bu faktörler incelendiğinde, kişilik yalnızca bedensel özelliklere ve çevre verilerine bağlı değildir. Kişilik, tüm bu faktörlerin topluca doğurduğu öznel bir bütünlüktür.”⁶ “Yıllar boyu cinsiyet(rol davranışının) gelişimini açıklamak için pek çok teori ortaya konulmuştur. Psikolojik-tandanslı teoriler, cinsiyet gelişimini yönlendiren fiziksel süreci ifade eder. Sosyolojik teoriler, cinsiyet rolü gelişiminin sosyo-kültürel bileşenlerine yönelir. Biyolojik tandanslı teoriler ise, cinsiyet rol gelişimini ve rol farklılaşmasını üreme sürecinde kadın ve erkeğin üstlendiği farklı biyolojik rollerin belirlediğini ifade eder.”⁷

Çalışmamızda Parker’in gruplandırmasından yola çıkarak cinsiyet rol davranışının gelişimini ifade eden teoriler 5 grupta ele alınmaktadır: “Freud’un Psikanalitik Kuramı, Biyolojik Görüş, Sosyal Öğrenme Kuramı, Bilişsel Gelişim Kuramı ve Cinse Bağlı Şema Kuramı” kısaca tanıtılacaktır.

1.2.1. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuram, 1895 yılında Freud tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram, cinsiyet kimliğinin gelişiminde etkin rol oynayan, genetik ve sosyal etkenleri birlikte ele

³ Uzun Gizem, *Kadın ve Erkek Yöneticilerin Liderlik Davranışları Arasındaki Farklılıklar*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2005., s. 38

⁴ Hökelekli Hayati, “*Cinsiyet Mad.*”, Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1993, C.8., s.21

⁵ Tekin Betül, *Sosyal Değişme ve Kadın Dindarlığına Etkileri (Seminer Çalışması)*, Kayseri, 2007

⁶ Uzun , *a.g.e.*, s.38-39

⁷ Uzun , *a.g.e.*, s.38-39

almaktadır. “Kadın kişiliğine yönelik Freud’çu açıklama, iğdiş(hadım) edilme olgusuna verilen öneme dayanmaktadır.”⁸

Freud, kadın cinsinin özellikleri konusunda iki görüş ileri sürmektedir. Bunlardan biri kadınlığı “mazoşizmle yakın ilişkisi”dir. Diğeri de kadında temel korkunun sevgiyi yitirme korkusu olduğu ve bu korkunun erkekteki iğdiş edilme korkusuna karşılık olduğudur.⁹

Ruhsal tutumların cinsel tutumlara göre şekillendiğini temel alan psikanalitik kuram, ortaya çıktığı günlerden beri büyük eleştirilere maruz kalmış ve günümüz bilim dünyasına da eski önemli yerini kaybetmiştir. Kuramın diğer konulara bakışı bir yana, aslında kadına bakışındaki eksikliği yaşamında Freud da fark etmiş ve itiraf niteliğindeki şu sözleri söylemiştir: “*Biz kadınları doğalarını cinsel işlevleriyle belirlenmesi ölçüsünde betimledik. Bu etkenin etkisi elbette çok büyüktür, fakat cinsel işlevlerinin dışında da her kadının insancıl bir varlık olma olanağına sahip olduğunu anımsamamız gerekir.*”¹⁰

1.2.2. Biyolojik Kuram

Biyolojik kuram; “*erkek ve kadın kişilik davranış farklılıklarını biyolojik olduğunu savunurken, kadınların ve erkeklerin sahip oldukları farklı entelektüel ve fiziksel özelliklere değinmektedir. Genlerin ve hormonların davranış farklılıkları üzerindeki etkisini ifade etmektedir.*”¹¹

Parker’a göre; “*erkeğin ve kadının hormonal yapısı farklıdır. Bu farklılık, davranış farklılıklarına sebep olmaktadır. Kadın hormonu östrojendir. Erkek hormonu ise androjendir. Hayvanlarla ilgili yapılan deney sonuçlarında, hormon dengeleri değiştirildiğinde cinsiyet rol davranışlarının da değiştiğini ortaya atmıştır. Hormon seviyesi sadece davranışları etkilemekle kalmaz, deneyimlerle değişebilir bir özellik gösterir.*”¹²

John Bowlby’e göre ise, erkeklerin ve kadınların tutumlarında ve davranışlarında gözlenen farklılıklar genetik olarak aktarılan

⁸Uzun, *a.g.e.*, s.38-39

⁹ Horney Karen, “*Kadın Psikolojisi (trc: Bekir ONUR)*”, Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, c.14, say.1, Ankara,1981, s.148

¹⁰ Horney, *a.g.e.*, s.153

¹¹ Uzun, *a.g.e.*, s. 40

¹² Uzun, *a.g.e.*, s. 41

özelliklerdir.Örneğin;“bakıcılık özelliği kadınlarla doğuştan gelir. Çünkü bebekler göbek bağıyla anneye bağlıdırlar. Bu da kadınların bebeklerle bağ kurma içgüdüsüne(annelik içgüdüsü) sahip olması sonucunu doğurur.”¹³

1.2.3.Sosyal Öğrenme Kuramı

Bu teoriye göre, sosyal ortamda işlerin, görev ve paylaşımların iki cins arasındaki dağılımı cinsiyet rollerinin gelişimini güçlendirmektedir. Her iki cinsin de kendi cinsine uygun olan iş rollerinin gereklerini karşılayacak özelliklere sahip olması gerekir. Örneğin;“çocuk bakımı daha çok kadına uygun görülen bir görev ise, kadınların bu işe uygun özelliklere(eğitici, besleyici, yardımsever) sahip olması beklenmelidir. Eğer toplumda erkekler savaşı ise erkeklerin saldırganlık ve risk almaya istekli olma gibi özelliklere sahip olması beklenilir. Başka bir ifadeyle cinsiyet rollerine bağlı olarak sosyal roller meydana gelir. Bu roller, toplumun kişilerden yapmalarını istediği görev ve davranışlardır. Cinsiyetin toplamsallaştırılması(sosyalizasyon); aile, okul, sanal âlem gibi kurumlar aracılığıyla rollerinin kazanılması manasına da gelir.”¹⁴

1.2.4.Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget, bilişsel kuramın kurucusudur. Bilişsel gelişim kuramına göre, “cinsel kimliğin elde edilmesi üç farklı evre sonucu ortaya çıkar. Bu evreler sırasıyla; cinsiyeti etiketleme, cinsiyetin kararlılığı ve cinsiyetin değişmezliği evreleridir. Cinsiyeti etiketleme evresinde(2-3,5 yaş) çocuk, kendisini ve diğerlerini kadın veya erkek olarak etiketleme yeteneğini kazanmıştır. Fakat cinsiyetinin değişebileceğine inanır. Cinsiyetin kararlılığı evresinde(3,5-6 yaş) çocuk, cinsiyetin zamanla değişmeyeceğini anlar. Ancak duruma göre değişebileceğine inanabilir. Cinsiyetin değişmezliği döneminde (6-7 yaş ve yukarı) çocuk, cinsiyetinin zaman ve koşullardan bağımsız olarak değişmeden kalacağını idrak eder; görünümdeki, giyim ve hareketlerdeki değişmelere rağmen cinsiyet değişmeden kalacaktır. Bu son evreye kadar çocukların sürekli olarak tipik cinsiyet davranışları sergilemesi beklenmemelidir.¹⁵ Bu üç aşama sonunda çocuk cinsin sürekliliğini kavrar. Bu kendi kendini kategorizeme(kendini kız ya da erkek olarak etiketleme), gelecekteki davranışların örgütlenmesinin temelini meydana getirir.

¹³Uzun, a.g.e. , s. 41

¹⁴ Uzun, a.g.e., s. 42

¹⁵ Uzun, a.g.e., s. 44

Çocuklar aynı cinsin davranış ve tutumlarını takdir etmeye, karşı cinsinkini küçük görmeye başlar. Daha sonra yaptıkları bu kategorizeme ile uyum içinde olan modelleri ve durumları aramaya koyulurlar.”¹⁶

1.2.5.Cinse Bağlı Şema Kuramı

Bu kuram, Sandra Bem tarafından 1980 yıllarında geliştirilmiş olan bir kuramdır. “Cinse bağlı şema kuramı, hem toplumsal hem bilişsel gelişim kuramlarının özelliklerini içermekte olup kültürel etkenlerin önemini ifade eder. Çocuk, kendi kültüründe erkeklerle kadınlar arasında yapılan ayrımları irdeleyerek yalnızca cinse bağlı rollerin özel içeriğini değil, aynı zamanda cinse bağlı ayrımların önemini de öğrenmektedir. Kazanılan bu cinse bağlı şema, bir bireyin algısını örgütlemeye yarayan bilişsel bir yapı olduğu söylenebilir. Örneğin bir çocuk, erkeklerin genellikle güçlü, cesur; kızların ise iyi, hoş olarak nitelendiğini gözlemleri sonucu öğrenebilir. Burada çocuğun öğrendiği şey, yalnızca cinslerin farklılığı değil, aynı zamanda bazı nitelermelerin bir cinsten çok diğerine daha uygun olmuş olmasıdır.”¹⁷

1.3.Kadın-Erkek Farklılıkları Psikolojisi Bağlamında Bazı Erkeksi ve Kadınsı Özellik ve Davranış Farklılıkları

Kadın-erkek farklılıklarına geçmeden önce şunu belirtelim ki, erkek olsun kadın olsun her insanı diğer insanlardan farklı kılan yönler bulunmaktadır. Tüm insanların düşünce tarzları, iletişim kurma tarzları ve sorun çözme tarzları diğer insanlara göre farklılık ihtiva etmektedir. Kişilik yapılarındaki farklılıklar ise, kadınlarla erkekler arasında oldukça belirgindir.¹⁸

Cüceloğlu, “Erkekler kızlardan psikolojik yönden farklı mıdır?” sorusuna psikologların hem “evet” hem de “hayır” cevabını verdiklerini belirtir. Bu konuda üç temel davranış listesinden söz etmenin mümkün olduğunu söyler. Listelerin ilki hemen hemen bütün psikologların, kız ve erkeklerin birbirlerinden farklılık gösterdiklerini belirttikleri davranışları kapsar. İkinci liste psikologların üzerinde anlaşılmadıkları davranışları gösterir. Üçüncü liste ise cinsel yönden farklılık göstermeyen davranışları kapsar.¹⁹

¹⁶ Uzun, *a.g.e.*, s. 45

¹⁷ Uzun, *a.g.e.*, s. 45

¹⁸ Tarhan Nevzat, *Kadın Psikolojisi*, Nesil Yay, İstanbul, 2008, s. 21-22

¹⁹ Cüceloğlu Doğan, *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi Yay., Aralık, 2000, s. 387-389

Toplumsal cinsiyet psikolojisinde yaygın görüş ise, birer grup olarak erkekler de kadınlar da yaratılışları, ahlakları, fiziksel özellikleri, düşünce tarzları, becerileri ve bütün kişilik yapıları bakımından birbirinden farklıdırlar. Connell iki cinsin bu farklılığını ifade etmek için “cinsel karakter” terimini kullanmaktadır.²⁰

Ünal’a göre, erkek ve kadın en başta üreme ve çoğalma rollerinde birbirlerinden farklılık göstermektedir. Bu fizyolojik farklılığın haricinde, birçok yetenek, kişilik, ilgi, huy, değer ve davranış şekilleri bakımından da birbirlerinden farklılık göstermektedir. Ancak psikologların çoğunluğuna göre bu psikolojik ve fizyolojik farklılıklar arasında sebep-sonuç ilişkisi düşünülemez. Bu konu ile ilgili sosyal nedenlerin ağır bastığını gösteren birçok bilgi elde edilmiştir.²¹

Ünal, erkek-kadın farklılıklarının bireysel olarak geliştirilmesini doğru bulmaz. Bu farkların iki grup farkı olduğunu belirtir. *“Erkek ve kadın arasındaki farklar, grup eğilimleri olarak kabul edilebilir ama bireylerin tümüne genelleme yapılamaz. Çünkü her cinsiyet grubu içinde öteki cinsin normlarına genellikle kendi cinsiyetinin normlarına olan benzerliğinden daha büyük bir benzerlik taşıyan bazı kimseleri ayırt etmek mümkündür. Sayıları çok az da olsa bazı kimselerin de, öteki cinsin normlarına çok fazla uyduğu görülmektedir. Şu halde iki cinse ait özellikleri erkeksilik-kadınsılık ya da erillik-dişillik boyutu üzerinde gösterirsek her iki gruba ait açıkça ayırt edilebilen merkezi eğilimlerin yanında, bu özelliklerin iç içe girdiğini de görürüz.”*²²

²⁰ Uysal Veysel, *Türkiye’de Dindarlık ve Kadın*, Dem Yay., İstanbul, 2006, s. 132

²¹ Ünal Cavit, “*Cinsiyete Bağlı Psikolojik Farklar ve TürkÇocukları Üzerinde Bir Karşılaştırma*”, Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fak. Dergisi, c. 6, say. 1, s. 37-38

²² Ünal, *a.g.e.*, s. 38

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KADININ TOPLUM İÇİNDEKİ KONUMU

2.1.Toplumların ve Dinlerin Tarihinde Kadın

Eski medeniyetlere ve toplumlara ait bilgiler, onlardan günümüze gelen sınırlı sayıda belge üzerinde yapılan çalışmalara dayandığından o dönemler hakkında genel yargılarda bulunmak kolay değildir. Bu zorluk, mahalli unsurlara ve insani özelliklere de bağlı olarak ilave bir değişkenlik gösteren kadın konusundaki telakki ve uygulamalar söz konusu olunca daha da büyümüştür. *“Ayrıca eski toplumlardaki kadının değeri ve konumu hususunda yargıda bulunurken tarihsel bağlam ve olayın kendisine has şartları göz ardı edilip, yeni dönemlerden alınan biçimsel bazı ölçütlerle değerlendirme yapılması, yani geriye doğru tarih inşası da isabetli olmayacaktır. Bundan dolayı kadın konusunda insanlığın tarihi tecrübesini yansıtırken anılan yanılgı ve sübjektivite payını göz önünde bulundurmamak yapılan değerlendirmeleri de bu gözle izlemek gerekmektedir.”*²³

2.2.İlkel Topluluklar Zamanında Kadın

Etnoloji’ye göre, ilkel topluluklar önceleri anaerkillik taşıırken daha sonraları ataerkil yapıya dönüşmüşlerdir. Mesela, Evelyn Reed’e göre, *“dünyada yalnızca son altı bin yıldır ataerkil bir düzen vardır, daha önce tam bir milyon yıl toplulukları kadınlar yönetmiştir.”* Reed’e göre bu anaerkillik, insanlığı uygarlığa götüren olgu olmuştur. Çünkü erkekler sürekli avlanmakta ve savaşmaktaydılar. İnsanlığı bu hayvansı yaşantısından kurtarıp insan özellikleriyle donatma işi kadına kalmıştır. Kadınlar, erkeklere birbirleriyle ve diğer türdeşleriyle geçinmeyi öğretmiştir.²⁴

Ataerkillikten anaerkil bir toplum yapısını savunan Reed’in tezi gibi benzeri tezler de vardır. *“Bu tezler kimi sosyal bilim çevrelerine ve çoğu feministlere göre hala geçerliliğini korurken, kimilerine göre ise kullanılan etnolojik malzemenin sonradan yanlış ve doğrulanamaz olduğunun anlaşılması ve XIX. yüzyılın genel evrim kuramının inandırıcılığını kaybetmiş olması nedeniyle gözden düşmüştür. Ancak tartışmalar*

²³ Harman Ömer Faruk, *“İslamÖncesi Dinlerde ve Toplumlarda Kadın(Kadın Mad.)”*, Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1993, c. 24,s. 82-83

²⁴ Kale Nesrin, *“Kadın Erkek Eşitliği Sorunsalı”*, Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, c. 29, say. 1, Ankara, 1996, s. 64

ataerkilliğin başlangıçtan beri her zaman var olup olmadığı, mutlak ve evrensel dolayısıyla vazgeçilmez bir olgu olup olmadığı bağlamında devam etmektedir.”²⁵

2.3. İlk Yerleşik Büyük Toplumlarda Kadın

Hitit, Antik Yunan, Roma ve Çin gibi medeniyetlerde yaşayan kadınların toplumsal konumlarına ilişkin yapılan çalışmalarda çeşitli bilgilere ulaşılmıştır. Mesela, ilk Anadolu imparatorluğu olan Hitit’lerde kadınlar tarım, dokumacılık, çömlek yapımı, ev içi işleri gibi alanlarda çalışmaktaydı. Saraylarda valide sultan(Tavennah) saltanata hâkim bulunmaktaydı. Kraldan sonra en yetkili kişi kralın annesi yani Tavennah’tı. Tavennah protokolde kraliçeden önce gelmekteydi. Kraliçeler ise, devletlerarası sözleşmelere kralla aynı haklara sahip olarak imza atabilmekteydi. Mesela, Kadeş Antlaşması’nda kraliçenin de mührü bulunmaktaydı.²⁶

İlgili çalışmalara baktığımızda Hitit toplumunda sosyal hayatta aktif olan kadının konumu Antik Yunan’da da benzer özellikler göstermektedir. Mesela, “*Antik Yunan kadını, cemiyet hayatında son derece aktif ve özgür olmuş bilhassa eğlence hayatının içinde bulunmuştur.*”²⁷

Aristo’nun kadın ikinci sınıf görülmesiyle alakalı fikirleri kadın cinsiyle ilgili kalıp yargıların pekişmesini sağlamıştır. Aristo, “*kölelerden oluşan topluluğun yönetilmesi gerektiğini düşünürken, kadını da erkeğin yardımcısı ve tamamlayıcısı olarak konumlandırmıştır. Bu arada kadınlara mirastan hak verilmemesi taraftarıdır. Öyle ki Aristo, Isparta ahalisini kadınlara verdikleri haklar dolayısıyla gerici ve aşağılık olmakla suçlamıştır.*”²⁸

Antik Yunan’da gün geçtikçe kötüye doğru giden kadınların toplum içindeki konumunu şu şekilde özetleyebiliriz: “Antik Yunan’da bayanların hiçbir siyasi hak ve yetkisi yoktu. Miras erkeklere verilirdi. Tek eşlilik temel ilkelerdendi. Evli bir kadının ihaneti ve sadakatsizliği büyük bir suç sayılırdı. Erkek hiçbir sebepsiz yere karısını boşayabiliyor, kadın da istediğinde boşanabiliyordu. Kadınlar dini görevlerini yerine getirir, ayinlere katılır fakat erkeklerden ayrı oturma şartı vardı. Rahibe olmak bir kadın

²⁵ Tuksal Şefkatli Hidayet, *Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri*, Kitabiyat Yay., Ankara, 2006, s. 16

²⁶ Yavuz Yunus Vehbi, *Kur’an’da Kadın Hak ve Özgürlüğü*, Bayrak Yay, İstanbul, 1999, s. 47

²⁷ Tarhan, *a.g.e.*, s. 120

²⁸ Tarhan, *a.g.e.*, s. 120

için en yüksek ve onur verici bir işti. Rahibelik, devletin tanıdığı yüksek bir memuriyet olmakla beraber, rahibelerin çoğunu evli kadınlar oluşturunuyordu.”

Roma Medeniyeti’nde de durum şöyledir: “*Romalılardaki sistem erkek egemenliği üzerinde kurulmuştu. Kadın Roma’da köle olarak kabul edildiğinden dolayı hukuki ehliyet hakkına sahip değildi. Bu sebeple evlilikte veya başka herhangi bir akitleşmede söz hakkı da yoktu. Ayrıca mirastan da mahrum bırakılmışlardı. Hukuki hakkı olmayan kadın, fiili ehliyetinde de vesayet altında idi.*”²⁹

Roma Hukuku’nda kadınlara kamu alanında da haklar tanınmamıştır. Devlet kurumlarında memur olamıyorlardı. Özel hukuk alanında hakları kısıtlanmıştı. Kadın evlendiği zaman baba hâkimiyetinden çıkıp, koca hâkimiyetine geçiyordu. Kocanın mutlak hâkimiyeti vardı. Kız çocuğu ise aile inancını devam ettirmeyeceği için pek makbul sayılmıyordu.³⁰ Çok eşlilik yasak olmasına rağmen yaygın olup Justinyen dönemine kadar devam etmişti. Justinyen bu eski âdeti kaldırarak çok eşliliği kanuni olarak yasaklamıştı. Fakat buna rağmen çok eşle evlenme engellenememiştir.³¹

Çin toplumunda ise kadını konumu farklı olmamıştır. Mesela “*Çin’de erkek çocuk doğduğunda pahalı bir kumaşa, kız çocuk doğduğunda ucuz bir kumaşa sarılıyordu. Çin’de çocuklar doğdukları gibi büyücüye götürülüyor, büyücü çocuğun geleceğinin parlak olmadığını söylerse çocuk öldürülüyordu. İtaat etmeyen çocuk ve hiperaktif çocuk satılıyordu. Kız çocuklarının on yaşından sonra sokağa çıkması yasaklanıyordu.*”³²

Verdiğimiz bilgilerden sonra özetleyecek olursak ilk yerleşik toplumlarda kadınların toplumların konumu genel olarak “ikinci sınıf muamele görmek” olarak özetlenebilir. Şunu da ifade etmek gerekir ki ilkel dönemdeki erkeklerin kadınlara karşı zulüm yaptığı ve haklarını gasp ettiği açıkça ortadadır. İslamiyet’in gelmesiyle beraber kadınlara gereken hak ve değerler verilmiştir. Her dönemde erkek, yaşadığı toplumun kültürel şartlarına göre yani kısaca töreye göre kadınlara karşı tutumunu belirlemiştir. Kadınların söz sahibi olduğu toplumlarda kadınlar birçok haklara sahipti. Fakat töre sisteminin yaygın olduğu toplumlarda ise kadınların birçok hakları gasp edilmiş ve

²⁹Tarhan, *a.g.e.* , s. 120-121

³⁰Harman, *a.g.e.*, s. 83

³¹Yavuz, *a.g.e.*, s. 36

³²Tarhan, *a.g.e.* , s. 118

mevcut durum kadınların aleyhine olmuştur. Bu durumu İslamiyet'in kadınlara verdiği değerle kıyaslanırsa daha iyi anlaşılacaktır.

2.4. Eski Türklerde Kadın

Türk'lerin, Müslüman olmadan önceki hayatlarının anlatıldığı eserleri incelediğimiz vakit görürüz ki, o dönem Türk kadınının toplumsal rolü Roma, Cahiliye Arap ve diğer geleneklere göre çok daha iyi durumdadır. *“Eski Türklerde, sosyal hayatta gerçek belirleyici baba ve toplum gibi görünse de aile olguna yapılan vurgu kadına ve erkeğe ayrı ayrı değer verildiğini ifade ediliyor.”* Mesela Dede Korkut Masalları'nda anlatıldığına göre, kız çocuğuna sahip olmak bir uğur sayılırdı. Kız babası olmak için Oğuz Beyleri'nin duasına başvuranlar vardı. Oğuz Beyleri de bunlara dua ederlerdi.³³

Eski Türklerde kadın konusundaki bilgilere Yusuf Has Hacıp'in 1069 yılında yazdığı “Kutadgu Bilig” isimli eserinde de görmekteyiz. Bu eserde kadının değerinden “nadir” deyimiyile bahsedilir. Ayrıca Türk-Moğol inançlarına göre Yer Ana Tanrıçası “Ötüken” de dişidir.³⁴

Eski Türklerde kadınlar hakkında şu bilgilere ulaşmaktayız: *“Eski Türklerde ataerkil aile tipi ³⁵hâkim ise de kadın, çağının diğer toplumlarına oranla daha iyi bir durumdaydı. Çok eşlilik olmakla beraber tek eşlilik yaygındı ve eş seçmede kadınlar da söz sahibiydi. Hakan, Bilge Hatun ile birlikte devleti yönetmekteydi. Kadının mal edinme hakkı olduğu gibi sosyal ve dini hayatta da önemli rolleri vardı. Dini törenlere katılır ve başkanlık ederdi.”*

2.5. Selçuklu ve Osmanlı'larda Kadın

Selçuklularda genel itibariyle kadınların toplum içinde aktif olarak var olduklarını söyleyebiliriz. Kadınlar günlük yaşamda erkekle beraberdir. Üç yüzyıla yakın süren Selçuklu egemenliğinde kadının sosyal durumu birçok değişikliğe uğrasa da yine de kadınlar, sosyal hayatta hep var olmuşlardır. Sanat ve kültür hareketleriyle ilgilenmişlerdir. Kadınlar adına medrese, hastane ve kütüphaneler yapılmıştır. *“İran'ın Kirman şehrinde, Kutlu Türkan Hastanesi (1271), Kayseri'de adına Tıp Fakültesi*

³³³³ Yavuz, *a.g.e.*, s. 47

³⁴ Sağ Vahap, *“Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk”*, Cumhuriyet Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, c. 2, say. 1, s. 12

³⁵ Harman, *a.g.e.*, s. 83-84

kurulan Gevher Nesibe Şifahanesi (1206), Divrik'te Turan Melek Hatun Kütüphanesi (XIV. yy.) bunlara örnektir.”³⁶

Osmanlı Devleti'nde kadının toplumsal konumu Selçuklulara benzer özellikler taşımaktadır. Kuruluşundan Tanzimat Fermanı'na kadar kadınlar toplum içinde çeşitli alanlarda var olsalar da sosyal hayatta görünür olmaları adına Tanzimat Fermanı bir dönüm noktası sayılabilir. Tanzimat Fermanı ile başlayan çağdaşlaşma hareketiyle Türk kadını, hem düşünce alanında hem de siyasi ve toplumsal haklar açısından ciddi adımlar atmış ve büyük bir gelişme kaydetmiştir.³⁷

Tanzimat'tan sonra Osmanlı'da siyaset, eğitim, edebiyat gibi alanlarda kadın hakları konusunda önemli değişiklikler gözlenmiştir. Mesela,“*eğitim alanında ilk faaliyetler 1858'de kız rüştiyelerinin açılmasıyla ortaya çıkmıştır. Bunu 1870'te açılan kız okulları takip etmiş, II. Meşrutiyet döneminde kızlar için ayrı bir bölüm açılmıştır.*”³⁸“Tanzimat'tan sonra değişim gösteren kadının toplum içindeki sosyal, ekonomik ve hukuki hayattaki konumu üzerine Osmanlı aydınları arasında yapılan tartışmalar da fazlalaşmıştır. Osmanlı'nın son yıllarında kendilerine has bakışları ve önerileri bulunan Batıcılar, İslamcılar ve Türkçülerin, kadının evlenme ve boşanma ehliyeti, çok eşlilik, örtünme, sosyal hayattaki robu, çalışan kadının problemleri gibi hususlar üzerinde çeşitli fikirler yürüttüklerini ve tartıştıklarını görüyoruz. Bu tartışmalar, Cumhuriyet sonrası Türk kadınının alacağı sosyal ve hukuki konumunu da etkilemiştir.”³⁹

Yalnız, ülkemizdeki Osmanlı ve Selçuklu Dönemi kadınının konumu hususunda ülkemizde yapılan bir takım çalışmaların objektif olmadığı araştırmaların sonucunda gözlemledim. Özellikle “sağ” kesim dediğimiz kişilerin sırf yeniyi yüceltmek için eskiyi küçümseme durumunu yaptıkları açıklamalarda görmekteyiz. Hâlbuki hem Osmanlı hem de Selçuklu döneminde kadınlar hiçbir ülke kadınının sahip olmadığı haklara ve rahat bir toplumsal yaşantıya sahipti. Özellikle kadının toplumsal hayattaki ilişkileri, aile hayatındaki emeği, komşuluk ilişkileri, çocukların iyi bir şekilde yetiştirilmesi için tutulan mürebbiyeler, bugün bile imrenilen güzel davranışlar olarak tarihteki konumunu

³⁶ Sağ, *a.g.e.*, s. 14

³⁷ Sağ, *a.g.e.*, s. 16

³⁸ Aydın Mehmet Akif, “*İslam'da Kadın (Kadın Maddesi)*”, Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1993, c. 24, s. 93

³⁹ Aydın, *a.g.e.*, s. 93

almıştır. Kur'an'ın ve Hadis'in kadın hususundaki emir ve tavsiyelerine göre hareket eden Osmanlı ve Selçuklu erkekleri muhakkak her dönemde kendisini göstermiştir.

2.6. Modern Toplumlarda Kadın ve Feminizm

Modern toplumlarda sanayinin, bilim ve teknolojinin, üretim biçiminin değişmesi ve gelişmesi, demokrasi anlayışının ortaya çıkması ve güç kazanması sosyal yaşamı kökünden değişikliğe yöneltmiştir. Özellikle üretime katkıda bulunan aileler yerini tüketici konumunda bulunan aile biçimlerine bırakmıştır, dolayısıyla modern toplumlarda üretici geniş aileler yerine tüketici çekirdek aileler görmekteyiz. Buna bağlı olarak da kadınlar üretimden (ev içi) uzak kalmaya başlamışlardır.⁴⁰

İlerleyen ve sürekli değişen teknoloji sayesinde ev işlerinin yapımında kolaylık sağlayan makinelerin varlığı kadınların birçok işini kolaylaştırmış ve yükünü hafifletmiştir. Aynı şekilde toplumların öngördüğü geleneksel cinsiyet rollerinin farklılaşmasına da sebep olmuştur. Geleneksel toplumlarda öngörülen kadının ev içindeki rolü zamanla modern toplumlarda azalmıştır. Kadının ev içindeki rollerinin azalmasıyla kazanılan vakitle beraber hukuki alandaki gelişmeler de bir yandan kadın-erkek eşitliğini gündeme getirmiştir. Eşitlik ilkesinin özellikle batı toplumlarının büyük bir kısmında kabul görmesi, bir kadın hareketi olarak Feminizm'i ortaya çıkarmıştır. Feminizm, modern toplumlarda kadınların da toplumsallaşma sürecinde söz sahibi olmak istemeleri, kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması için başlayan bir kadın hareketi olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern toplumdaki demokratik devlet yapısı, ekonominin iyi bir seviyede olması bilim ve teknolojinin gelişmesi ve ilerlemesi, okuma yazma oranının ve eğitim seviyesinin yükselmesi, kentleşme oranının yükselmesi gibi özellikler ile dindarlığın yaşam boyutunda belirli bir düşüşün yaşanması Feminizm'i ortaya çıkaran önemli sebeplerdir.⁴¹

Feminizm'in eleştirisini yapanlar şu hususlara öncelik verirler: Feminizm, kadının erkek gibi olmasını önerme hatasına düşmüştür. Kadını erkek gibi yapma isteği feministlerin eksiklik ve aşağılık duygularıyla alakalı bir durumdur. Feminizm düşüncesi erkekleri “doğal düşman” olarak gördüğü için “onlara hükmedeceğim”

⁴⁰ Meydaneri Yasemin, *Sosyolojik Açıdan Kadınlarla İlgili Kalıp Yargılar*, Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Kasım, 2006, s. 22-23

⁴¹ Meydaneri, *a.g.e.*, s. 23

anlayışını kendisine şiar edinir. Ayrıca bu anlayış başka toplum ve kültürler için de geçerlidir. Böyle bir anlayışın ortaya çıkışı başka bir toplumu eziklik duygusuna iter. Bir toplumda “Biz üstünüz ve daha iyiyiz” düşüncesi ve duygusu meydana geldiğinde başka toplumlar o topluma özenir ve onlara uymaya çalışırsa bir zaman sonra asimile olmaları kaçınılmazdır.⁴²

Tarhan’a göre Feminist akımın ortaya çıkıp yayılımından sonra Amerika’daki boşanma oranı yüzde elli oranını geçmiş, evlilik dışı olan doğumlar yani zina olağanüstü derecede artmıştır. Evli olan kimseler de sevgilileriyle ve çocuklarıyla birlikte yaşamış ve bunda abes bir durum görmemişlerdir.⁴³

Feminist bir yapıya karşı daima dikkatli olmak yerinde bir davranış olacaktır. Çünkü Feminist düşünce aile ve toplum yapısına ciddi bir şekilde zarar vermiştir. Feminist düşüncenin ortaya çıkmasıyla beraber toplumlarda meydana gelen birçok olumsuz örnek vardır. Kısacası Batı merkezli Feminizm yapısını Müslüman topluma dayatmak ifrat bir durumdur. Feminizm hususunda ifrat ve tefrite kaçma ciddi manada hatalı sonuçlar doğuracaktır.

2.7. İslam Dışındaki Dinlerde ve İslam Öncesi Arap Toplumunda Kadının Konumu

2.7.1. Hinduizm’de Kadın

Hinduizm’de ve Manusmriti’de kadının eş ve insan olarak erkek karşısındaki durumuna baktığımızda, onun erkek ile eşit konuma ve haklara sahip olmanın çok uzağında kaldığını görürüz. Kadın erkek ile kabul edilmek şöyle dursun, insan olarak dahi yeterli değeri görmemektedir. Manusmriti’de kadın, erkeği memnun etmek için yaratılmış, kötü özelliklere haiz, kendi başına iş yapamayan ve yapmaması gereken bir varlık olarak karşımıza çıkar.⁴⁴ “*Hinduizm’in kutsal kitabı Vedalar’da kadın; kasırgadan, ölümden, zehirden ve yilandan daha kötü bir yaratık olarak tasvir edilmiştir. Rig Veda dönemi sonrasında Hinduizm, erkek hâkim bir karakter kazanmıştır. Brahmanlar’da ve Upanişatlarda söz konusu edilen eğitimdeki ayrımcılık*

⁴²Tarhan, *a.g.e.* , s. 115

⁴³Tarhan, *a.g.e.* , s. 249

⁴⁴ Ersöz Emine, *Manu Kanunamesi’ne Göre Hinduizm*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2007, s. 15

ve zahitlik anlayışı, bilgi ve kurtuluş yolunun sadece erkeklerin tekelinde olduğu fikrini yerleştirmiştir.”⁴⁵

Hinduizm’de din adamlarının kanunnameleri yorumlama üzerinde etkileri büyük olmuştur. Kadınlar aleyhine ortaya çıkan durum, tarihi bir süreç içerisinde ve yavaş yavaş oluşmuştur. Mesela Hindu din adamları tarafından yazılan Manu Kanunnamesi’nde kadın; “çocukluğunda babasına, gençliğinde kocasına, kocasının ölümünden sonra da oğluna veya kocasının akrabasından bir erkeğe bağlı olmaya mecbur edilmiştir.”⁴⁶

Manu Kanunnamesi’ne göre kadının görevleri “çocuk doğurmak, yetiştirmek ve ev işlerine bakmaktır. Kadın kendi başına buyruk olmamalı, babasının, evlendikten sonra da kocasının sözünden çıkmamalı, dul kalınca ise oğluna itaat etmelidir.”⁴⁷ Bugün bile, Hint Yarımadası’nda kadın hakları hususunda tarihten gelen bu kalıp yargılar ve düşünceler yaygındır.

Sonuç olarak baktığımızda Hinduizm’de kadın ikinci sınıf bir varlıktır. Kadının asıl görevi erkeğin her türlü hizmetinde bulunmak ve kendisini kocasına adamaktır. Çünkü Hinduizm’de kocaya ibadet, Tanrı’ya ibadet ile eşdeğer bir konumdadır. Kadının asıl görevleri arasında çocuk doğurmak –özellikle de erkek çocuk doğurmak- öncelikli gayedir. Kadın asla kocasını bırakmamalı ve ölüm anında bile kocasının yanında olmalıdır.

2.7.2. Budizm’de Kadın

Budizm’de kadın konusunda yazılanlara baktığımızda Buda’nın kadınlar konusunda aleyhte bir tutum takındığı ifade edilmektedir. Buda, önceki zamanlarda kadını dine kabul etmiyordu. Yakın dostu ve amcasının oğlu Anende’nin ısrarıyla kadınları sonradan dine kabul etmiştir. Bu arada Buda, Anenda’ya “Kadını dine kabul etmeseydik Budizm saf bir şekilde uzun asırlar devam ederdi.” diyerek tepkisini göstermekten de geri durmamıştır.⁴⁸

⁴⁵ Harman, *a.g.e.*, s. 83

⁴⁶ Sarıkoyuncu Ali, “*Cumhuriyetin 75. Yılında Tarihsel Süreç İçinde Türk Kadınının Dünü ve Bugünü*”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, say. 43, c. 15

⁴⁷ Harman, *a.g.e.*, s. 83

⁴⁸ Sarıkoyuncu, *a.g.e.*, say. 43, c. 15

Buda'ya atfedilen bu olumsuz tutum, Budist din adamları için de geçerlidir. Genel durum şudur ki: “ *Bütün Budist ekollerde erkek hâkimiyeti söz konusudur. Önceleri kadınların karmik sistem olarak erkeklerden daha aşağı oldukları, dolayısıyla yüce mertebelere ulaşamayacakları kabul edilirken, sonraları bu inanış değişmiş çeşitli dini ekollerde kadınlar öğretmen ve ruhani rehber olabilmışlardır. Mükemmel hikmeti ‘dişi’ kabul eden Budizm sembolizmi ve dişi Bodhisattvalar’ın oldukça popüler oluşu, Tibet ve Doğu Asya Budist panteonlarındaki Tanrıçalar kadına saygının daha da arttığını göstermektedir.*”⁴⁹

2.7.3. Yahudilik’te Kadın

Yahudilik’te kadının rolü eski zamanlardaki gibi var olan ataerkil toplum yapısına göre şekillenmiş ve sosyal fonksiyonlar cinsiyete göre kurulmuştur.⁵⁰“ Tevrat’ta kadının yaratılışı ile ilgili iki kıssadan birincisine göre kadın erkeğe eşittir ve ikisi de Tanrı’nın suretinde yaratılmıştır. İkinci kıssaya göre ise kadın, erkeğin kaburga kemiğinden ve onun yalnızlığını gidermek üzere uygun bir yardımcı olarak yaratılmıştır.”⁵¹

Yahudiliğin kadına bakışı genel anlamda olumsuzdur. Eski Ahit’te bu olumsuz düşüncenin kaynağı Havva’nın yasaklanan ağacın meyvesini yemesi ve eşi Âdem’e bunu yedirmesidir. Bu durum insanın Cennetten kovulmasına ve sıkıntılar yurdu dünyaya inmesine sebep olmuştur.⁵²

Yahudilik’te kadının ikinci plana atılması onun doğumu ile başlar. Kadın, erkek çocuk doğurduktan otuz gün sonra, kız çocuk doğurduktan altmış gün sonra temizlenebilmektedir.⁵³

“Yahudilik’te kadının birinci görevi ve varlık sebebi çocuk doğurmak ve yuvaya bakmaktır.⁵⁴ Koca ve çocuklar iyi bir eş ve anne için mutluluk⁵⁵, kadının kısır olması ise kınanma ve üzüntü sebebidir.⁵⁶ Erkeğin belli durumlarda karısını boşama hakkı vardır.

⁴⁹Harman, *a.g.e.*, s. 83

⁵⁰Harman, *a.g.e.*, s. 84

⁵¹ Tekvin, 1/27, 2/21-22 (*Kitab-ı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit*), Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul Maatbacılık, İstanbul, 1972

⁵²Tekvin 3/16

⁵³Leviller 12/2-5

⁵⁴Tekvin 3/16

⁵⁵Süleyman’ın Meselleri, 31/28

⁵⁶Tekvin 11/30

Tevrat'ta erkeğin, evlendiği kadında utanılacak bir şey bulduğunda eşini boşayabileceği belirtilmektedir.”⁵⁷“İbadette kadının rolü ikinci derecededir. Kadın, din görevlisi olamaz. Yahudilik'te kadınlar cemaatten sayılmazlar ve cemaatle ibadete iştirak edemez sadece uzaktan izleyebilirler.”⁵⁸

Klasik Yahudi kaynaklarında kadınlarla alakalı farklı görüş ve düşünceler sunulmaktadır. Bu farklılık Rabbinik literatürde de vardır. Her gün okunan sabah ibadetindeki duada, “Rabbim, beni kadın yaratmadığın için sana şükürler olsun.” ifadesi yanında Rabbilerin poligamiyi uygulamadıkları da bilinmektedir.⁵⁹“Günümüz Yahudi muhitinde kadınla ilgili farklı yeni yorumlar getirme eylemi söz konusudur. Ortodoks Yahudilik dışındaki kadınlar gittikçe artan oranda erkeklerle eşit rol oynamayı ve Yahudiliğin kadına karşı tavrının yeniden gözden geçirilmesini istemektedirler. Yahudilikte Ortodoks olmayan çevreler ise geniş artlara ve Feminizm'in etkisine daha açıktır ve bunlarda kadınlar Yahudi ibadetindeki rollerini daha da arttırmakta ve sağlamlaştırmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde Hbrev Union COLLEGE 1972'de ilk kadın hamamı tayin etmiştir.”⁶⁰

2.7.4. Hristyanlık'ta Kadın

Hristyanlık'ta kadının yeri konusunu iki açıdan ele almak gerekmektedir. Birincisi İncil metinlerinde kadını pek de olumsuzlamayan ifadeler, ikincisi Pavlus'la başlayıp din adamlarının ve bu zihniyetin yansımalarının oluşturduğu kadın karşıtı tarihsel tutum.⁶¹

Hiz. İsa'nın kısa bir zaman diliminde yaşamasıyla ve dine sonradan sapkın fikirlerin girmesiyle Hristyanlık, “kilisenin diktatörlüğü” durumuna gelmiş ve kilise adına kadına birçok baskı ve zorbalık yapılmıştır. Avrupa'da ortaya çıkan kadın hakları hareketleri bu durum sonucu başlamıştır. Kadın hakları hareketinin Hristiyan coğrafyada ortaya çıkmasının nedenleri sorgulandığında, kadınların o toplumda haklarının gasp edildiği ve daha fazla aşağılandırıldıkları görülür. “kadın insan mıdır, değil midir?” tartışmalarının ortaya çıktığı Hristiyan Avrupa'da kadın hakları zorbalıkla

⁵⁷ Tesniye, 24/1-4

⁵⁸ Çıkış, 23/17, 34/23; Tesniye, 16/16

⁵⁹ Harman, *a.g.e.*, s. 84

⁶⁰ Harman, *a.g.e.*, s. 84

⁶¹ Keloğlu Seher, *Kur'an Açısından Kadının Aile İçindeki Yeri*, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Tefsir Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008, s. 11-12

ellerinden alındığı ve daha çok aşağılandığı için daha fazla hak isteme ve özgür olma talebinde bulunmuştur.⁶²

İncilleri incelediğimiz vakit, Hz. Meryem başta olmak üzere farklı kadınlardan bahsedildiğini görmekteyiz. “Hz. İsa, sadece sözleriyle değil, davranışlarıyla da kadınları yüceltmış, İncil’i yayma işine seçtiği kadınları da katmıştır. Yeni Ahit’de erkekler gibi kadınlar da Mesih’in doktrinine muhataptır ve onu dinleyip peşinden gitmiştir. Hz. İsa zamanında olduğu gibi Havariler döneminde de kadınlar sınırlı ölçüde de olsa cemaate yardım ve hizmet işini sürdürmüşlerdir. Bazıları yetenekleri sebebiyle çeşitli dini görevler üstlenmişlerdir.”⁶³

Pavlus’a göre “erkek kadın için değil, kadın erkek için yaratılmıştır ve bu sebeple kadınlar Rabbe bağlı olduğu gibi kocalarına da bağlı olmalıdırlar. Çünkü Mesih nasıl kilisenin başı ise erkek de kadının başıdır.”⁶⁴ Aynı şekilde “kilise babalarının kadınlara dair bakışları genelde olumsuzdur. Hristiyanlık kültüründe kadın yasak meyveyi Adem’e yedirerek onun Cennet’ten kovulmasına, böylece insan neslinin günahkar olmasına sebep olmuştur. Kadın yeryüzüne günahı getiren, erkeği mahveden, baştan çıkarandır. Bu sebeple kilise babaları evliliği zorunlu bir kötülük olarak görmüşlerdir. Justin Martyr, İrenaeus, İskenderiyeli Clement, Origene ve Tertullian gibi ilk kilise babaları kadını, melekleri baştan çıkarma ve insan soyunu kötülüğe itmekle özdeşleştirirler. Onlar Havva’yı ilk işlenen günah sonucu sadece şehveti değil, ölümü de dünyaya sokma sebebiyle ayıplarlar. Onların kadınlarla ilgili sözleri adeta kadın cinsine karşı bir düşmanlık ve ağır hakaretler içerecek olumsuzluklar taşır.”⁶⁵

Orta Çağ Hristiyan dünyasına baktığımızda ise durum şöyledir: “Kadın ve evlilik öylesine kötülenmiştir ki Macon Konsili’nde (585) kadının ruhu olup olmadığı tartışılmıştır. Buna bağlı olarak o dönemde kadını sosyal hayattaki durumu daha da kötüleşmiş, XII. asırdan itibaren batıda büyücü ve cadı avı başlamış, pek çok kadın cinlerle ilişkisi olduğu iddiasıyla yakılmış veya suda boğulmuştur. Orta Çağ boyunca Hristiyan dünyada, özellikle de kilise muhitinde yaratılış hikâyesi temel alınarak bütün kadınların insanoğlunun düşüşüne sebebiyet verdiği kabul edilen Havva ile

⁶² Tarhan, *a.g.e.*, s. 331

⁶³ Harman, *a.g.e.*, s. 84

⁶⁴ Efesoslulara Mektup, 5/22-24

⁶⁵ Harman, *a.g.e.*, s. 85

özdeşleştirilmesi ve ikinci derecede varlıklar olarak görülmesi,diğer taraftan Havva'nın antitezi olarak bir başka kadının, Meryem Ana'nın öne çıkarılıp onun Tanrı annesi olarak takdim edilmesi, yeni dönemde ise bu aşırılıklara tepki olarak Feminizm ve kadın hakları tezinin ön plana çıkması, Hristiyanlık dininin kadın konusundaki tarihi tecrübesinin bir özeti mahiyetindedir.”⁶⁶

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, İncil’lerde kadınlar hakkında önemli sayılacak ölçüde bir olumsuz yargı olmamasına rağmen, Hristiyan âleminde kadına karşı olumsuz yargılarda bulunulmuş ve ona değer verilmemiştir. Hristiyan toplumu, “kadını günah kaynağı yerine koyup”, “onu dış dünyadan soyutlamak” ve “onu hiçbir söz hakkı olmaksızın kocasına bağımlı kılmak istemiştir.”⁶⁷

2.7.5. İslam Öncesi Toplumu’nda Kadın

İslam öncesi toplumunda kadının konumu şu şekildedir:“Cahiliye döneminde genelde orta ve aşağı tabakalarda kadının hiçbir önemi ve rolü yoktu. Bu durum zaten doğuştan başlıyordu. Bir adamın erkek çocuğu dünyaya gelirse sevinir; şenlik yapar, kız çocuğu doğarsa utanır ve bir suç işlemiş konumuna düşerdi. Özellikle aşağı tabakalarda kadının, kocası yanındaki değeri, onun mülkiyetinde olan malların değerinden fazla değildi. Kadınlar herhangi bir sebeple boşandığında, onlara eziyet olsun diye onun bir başkasıyla evlenmesine engel olunurdu. Kocasının ölümünden sonra kadınlar, tam bir yıl matem tutarlar ve iddet beklerlerdi. Genelde durumları bu olan kadınların göçebe hayatında görevleri oldukça fazlaydı. Çadırdaki çocuklara bakmak, develeri veya davarları sağlamak, hurma lifinden hasır, deve tüyünden giyecek ve çadır örmek gibi daha pek çok iş kadınlara aitti. Bunların dışında savaş sırasında savaşçılara su taşımak, şiirler söyleyerek onları cesaretlendirmek, taralıları tedavi etmek de kadınların görevi arasındaydı. Bütün bunlar yine de kadına önemli bir hak kazandırmazdı.”⁶⁸

İslam öncesi cahiliye Arap toplumunda kadınlara yönelik şu tutum ve davranışlar gerçekten de insanlığa yaraşır davranışlar değildir.Cahiliye döneminde yaygın bir duruma gelen adetlerden birisi de kız çocuklarını diri diri toprağa gömmektir. Kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesi âdetinin, kadını küçük görmenin yanında

⁶⁶ Harman, *a.g.e.* , s. 86

⁶⁷ Keloğlu, *a.g.e.* , s. 11-13

⁶⁸ Aksu Ali, “*Emeviler Döneminde Kadının Durumu*”, Cumhuriyet Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sivas, 2001, c. 5, s. 1-3

çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenlerden önemlileri şunlardır:” *Birinci neden ekonomiktir. Çünkü fakirlikten ötürü aile fertlerinin az olması isteniyordu ve erkek çocuklar büyüdükten sonra aile bütçesine katkıda bulunurlar ümidiyle yetiştirilmekteydi. Fakat kız çocuklar büyüdükten sonra evlenecekleri için daha küçük yaşta öldürülmekteydi. İkinci neden ise, genel kargaşa ile kabileler arasındaki sürekli savaş halidir. Erkek çocuklara büyüdükllerinde savaş zamanlarında yararlı olmalarından dolayı önem verilmekteydi. Oysa kız çocukları savaş zamanlarında bir işe yaramadıkları gibi ayrıca korunmaları da gerekmekteydi.*”⁶⁹Cahiliye döneminde kadınların aleyhine olan bu durum tüm kadınlar için geçerli değildi. Özellikle asil ve zengin olanların kızları ve eşleri sosyete bir kişiliğe sahip olduklarından itibarlı görülürlerdi. Bu bayanlar ayrıca iffetli bir aile hayatına sahipti.⁷⁰

2.7.6.İslam Dini'nde Kadın

İslam Dini ile Cenabı Hak kullarına son bir defa Peygamber göndermiş ve kadınların insan olmakla taşıdığı öz değerden ve haklardan söz etmiştir. Bir eşya kadar bile değer görmezken şikâyetleri vahye konu olan kıymetli birer birey haline gelen kadınlar, fikirlerine ve tercihlerine saygı duyan bir Peygamber sayesinde saygın bir konuma yükselmişlerdir. Eğitimden sağlığa, ticaretten siyasete hayatın her sahasında kendilerine yer bulmuş, tecrübelerini aktarma imkânı elde etmişlerdir.⁷¹

Kadınlar için huzurun ve güvenin kaynağı olmuştur Hz. Peygamber. Haklarını koruyup gözeterek onları “Allah’ın emaneti” olarak tanımlamış, erkekleri onlara karşı davranışları konusunda uyarmıştır. Ayette de belirtildiği gibi kadın ve erkeğin dünya hayatında “veli” yani birbirleriyle yardımlaşan, birbirlerini cennete taşıyan dostlar ve birbirlerine destek veren insanlar olmalarını arzu etmiş, onlara bu yolda rehberlik etmiştir. Sevgili Peygamberimiz, İslam’ın kadına bakışını izah etmiş, bu bakışın hayata yansımalarını bizzat uygulamalarıyla göstermiştir.⁷²Peygamber Efendimiz zamanında yaşanan şu olay, Resulullah’ın ümmetin erkeklerine kadınlara nasıl davranılması gerektiğinin bir özetidir:

⁶⁹ Aksu, *a.g.e.*, s.2

⁷⁰ Aydın, *a.g.e.*, s. 86

⁷¹ Martı Huriye, *Hadislerle Kadın*, DİB. Yay., Ankara, 2009, s. 8

⁷² Martı, *a.g.e.*, s. 8

“Resulullah ve yanında bir grup insan, Veda Haccı için Medine’den Mekke’ye doğru yola koyulmuşlardı. Kalabalığın arasında olan sevgili Peygamberimiz’in yanında müminlerin anneleri olan hanımları da vardı. Peygamberimizin hanımlarını taşıyan develer, kendilerini yönlendiren Enceşe’nin ritmine ve güzel sesine kapılmış gidiyorlardı. Habeş asıllı olan Enceşe, bu güzel yolculuğun coşkusu ile şiirler okuyor, şarkıların ritimleriyle develeri coşturuyordu. Fakat Enceşe’nin ritmi ve heyecanı develeri hızlandırmış ve bu hızlanmayla beraber develer sarsılmışlardır. Develerin bu sarsıntıları hanımları rahatsız etmişti. Peygamber Efendimiz endişelenmiş ve her zamanki nezaketiyle Enceşe’ye seslenerek: ‘Enceşe! Aman sakın ol! Kristallere dikkat et!’ diye uyarmıştır.”⁷³

Peygamberimiz, başta eşleri olan annelerimiz olmakla beraber develer üzerinde olan diğer hanımlar için “el-kavarir” yani şişe ya da kristal ifadesini kullanması ; *“hanımların narin ve kırılgan yapılarına bir işaret olduğu kadar, onların kıymet ve saygınlığına da bir ima idi.”*Böylesi bir benzetme o gün olanları bize aktaran kişileri bile şaşırtmış, mesela Ebu Kilabe; “Allah’ın Resülü öyle bir kelime söyledi ki şayet bunu biriniz söylemiş olsa diğerleri onu ayıplardı.” demekten kendini alamamıştır.⁷⁴ Ebu Kilabe’nin cümleleri aslında herkesin zihninde beliren hayretin ifadesiydi. Çünkü kadına değer veren bu zarif tavır, yıllardır içinde büyüdükleri geleneğin tavrına aykırı idi. Kadının incinmemesi için çabalayan rahmet yüklü bu bakış kadın konusundaki yerleşik algılar ve önyargılar ile uyuşmuyordu. Kadına sıradan bir eşya kadar değer vermezlerken şimdi onun kristal gibi nadide sayıldığına şahit oluyorlardı.⁷⁵

Kur’an öncelikle “bir sığıntı, bir fazlalık” olarak algılanan kız çocuklarına karşı aşağılama, hor görme şeklinde Arap toplumunda izlenen düşünce tarzının kötülüğünü şöyle açıklayarak kadınlara karşı bu kötü uygulamaların ve suiistimallerin kaldırılmasını amaçlamıştır: *“Onlardan birine kız müjdelendiği zaman öfkelenmiş olarak yüzü kapkara kesilir. Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı kavminden gizlenir. Onu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün! Bakın ki verdikleri hüküm ne kadar kötüdür!”*⁷⁶

⁷³ Buhari, Edep, 111; Müslüm, Fedail, 73; İbnü’l Esir, *Üsdü’l Gabe*, I, 284

⁷⁴ Buhari, Edep, 90

⁷⁵ Martı, *a.g.e.*, s. 12

⁷⁶ Nahl 16/58-59

İslam, kadına aile hususunda da büyük bir değer ve konum vermiştir. Peygamber Efendimiz bu konuda “Sizin en hayırlınız kadınlarınıza hayırlı olanınızdır.”⁷⁷ buyurmaktadır. Aynı şekilde İslam dininin kadınlara verdiği kıymeti anlamak için Hz. Peygamberin “Cennet annelerin ayakları altındadır.”⁷⁸ sözünü hatırlatmak gerekir. İslam, insanın babasına ve en önemlisi de annesine karşı en iyi şekilde muamele etmesini emretmiştir. Peygamber Efendimiz, “Ya Resulullah, halk içinde iyi davranmama en çok layık olan kimdir?” diye sorulduğunda bulunan bir sahabe “Annendir.” cevabını vermiştir. O sahabe aynı soruyu iki kere daha tekrar etmiş ve Peygamber Efendimizde aynı cevabı tekrar etmiştir. “Sonra kim gelir?” diye sorulduğunda Hz. Peygamber “Baban.” buyurmuştur.⁷⁹

İslamiyet, “kadınlara inanma, ibadet etme, akit yapma topluma hizmet etme hak ve özgürlüğünü getirmiştir. İslam kadına sadece belli çağlara ait haklar vermemiş, tam tersine kadını tüm çağlar boyunca üstün ve kâmil kılacak eskimeyen ve hiç sona ermeyecek haklar vermiş, onu özgürlükle donatmıştır.”⁸⁰ Hem Hz. Peygamber hem de dört halife döneminde Müslüman kadınlar, erkeklerin ilmi hatalarını bulabilen, onları açıkça eleştirebilen, kendilerine danışılıp istişare edilen, cemaate katılan, eğitim ve sosyal hayatta vazife alan, erkeklerle beraber biate katılan, tıbbi hizmetler yapan kişilerdi.⁸¹ İslam’ın gelişyle birlikte kadınlar, Cahiliye döneminde mahrum bırakıldıkları birçok toplumsal ve mali hak elde etmişler, değer görmüşler ve hürmet bulmuşlardır.⁸² “Ancak durum sonraları gittikçe kadın aleyhine değişmeye başladı. En temel nedenler arasında, İslam Öncesi Arap Toplumu’nun Müslüman olduktan sonra inançları paralelinde sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düşünce ve yaşam biçimlerini aynı hızda değiştirememiş olmaları; bunu da Kur’an tefsirlerine, özellikle de Hz. Peygamber’den naklettikleri binlerce hadis arasına uzanan geleneksel mirasa nüfuz ettirmiş bulunmalarıdır.”⁸³ Yıllar, asırlar geçtikçe kadının konumunda ciddi manada yaşanan olumsuz değişim ve kadınların maruz kaldığı sıkıntılar sn derece düşündürücüdür.

⁷⁷ İbn Mace, Nikâh, 50

⁷⁸ İbn Mace, Cihad, 12

⁷⁹ Buhari, Edep, 2; Müslim, Birr, 1

⁸⁰ Yavuz, *a.g.e.*, s. 19

⁸¹ Özdeş Talip, *Kur’an ve Cinsiyet Ayrımcılığı*, Fecr Yay., Ankara, 2005, s. 166

⁸² Martı, *a.g.e.*, s. 47

⁸³ Filiz Şahin, *Başörtüsü Söyleminin Dinsel Temelsizliği ve İslam Felsefesi Açısından Eleştirisi*, (Özet, <http://forum.memurlar.net/topiC.aspx?id=116307>, 12.07.2009)

Özetleyecek olursak Peygamber Efendimiz`in yaşadığı dönemde kadının birçok konuda bireysel olsun, sosyal olsun hakları çok genişti. Fakat Peygamber Efendimiz`den sonraki dönemlerde kadına biçilen geleneksel rol, kadını birçok haklarından mahrum etmiştir. Buna sebep, katı geleneksel toplum kalıpları ve bu kalıplara şekil veren ataerkil düşüncelerdir. Bu İslam`ın öngördüğü bir durum değildir. Kadınların bu haklardan mahrum bırakılmasının temelinde “adaletsizlik ve cehalet” meselesi bulunmaktadır. Tarihin her döneminde erkekler kadınların güçsüz durumundan faydalanıp onlara zulmetmişlerdir. Ayrıca kadınları toplum içerisinde istedikleri gibi konumlandırmış, hiçbir bilgisi bulunmayan Cahiliye insanı kadınları birçok haktan mahrum bırakmışlardır.

Tarihsel süreç içerisinde kadınların toplumlar içerisindeki konumuna baktığımız zaman görüyoruz ki;” *hemen hemen her toplumda kadınlar bireysel olsun sosyal olsun birçok haktan mahrum bırakılmıştır.*” Ve yine gördük ki kadınların en parlak devri diyebileceğimiz ve el üstünde tutulduğu, gerekli değerin verildiği, tüm haklarından özgürce verildiği dönem tabii ki de Hz. Muhammed dönemi yani Asr-ı Saadet dönemi idi. Kanaatimce kadının gerçek değerini elde etmesi ve Asr-ı Saadet dönemindeki konumuna ulaşması ancak ciddi manada Hz. Peygamberin hayatını okuyarak ve en önemlisi de hayatımıza uygulayarak mümkün olabilecektir. Bunu yaparsak kadın cinayetlerinin, tecavüzcülerin ve zulümlerin önüne geçer ve Asr-ı Saadetteki gibi birçok hakkımıza kavuşmuş oluruz. Bunun için eğitim sistemimizde de “Siyer” derslerinin artırılmasında fayda olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HADİSLERDE KADIN ve PSİKOLOJİSİ

Yüce Kitabımız Kur'an'ı Kerim'i en güzel şekilde anlayan ve en güzel şekilde yaşayan bir kul olan Hz. Peygamber, Müslümanlar'ın kadınlara olan davranışında ve yaklaşımında en güzel örneği ortaya koymuştur. Peygamber Efendimiz bir hadisinde şöyle buyurmaktadır:⁸⁴ “Müminlerin iman bakımından en mükemmel olanı hanımına, ailesine karşı en yumuşak davranandır.”⁸⁵ “Nitekim Hz. Peygamber bu hadisin gereğini en iyi şekilde hayatında sergilemiş ve bize en güzel ailenin, en güzel kadın erkek ilişkisinin nasıl olacağını en güzel şekilde göstermiştir. Kadına kötü yaklaşımların tamamı İslam'a aykırıdır. Hz. Muhammed'in hayatı, kadına karşı sergilediği tutum ve tavır, Müslümanların kadına nasıl davranacakları konusunda en iyi modeldir.”⁸⁶

Hz. Peygamber'in kadınlara karşı hakaret ettiği veya şiddet uyguladığı asla görülmemiştir.⁸⁷ Bu konu ile ilgili Hz. Aişe şöyle buyurmuştur: “Ben Resulullah'ın bir hizmetçisini veya hanımını dövdüğünü asla görmedim. Eliyle de olsa hiçbir şekilde vurmadı. Allah yolunda cihat etme durumu hariç.”⁸⁸ “Kısaca Kur'an ve Sünnet bize kadının erkek karşısında kötü bir konumda olmadığını öğretmekte, erkeklerin kadına şiddet uygulamasını son tahlilde yasaklamakta, sevgiye dayalı aile yapısı içinde erkeklerle kadınların yardımlaşmasını istemektedir. İslam, kadın ve erkeğe cinsiyet temelinde değil, insanlık temelinde bakmaktadır. İslam'a göre kadın ve erkek eşittir. Birbirlerini tamamlayan varlıklardır. İslam'ın anlayışında ne kadın, kadın olduğu için ikinci sınıftır; ne de erkek, erkek olduğu için birinci sınıftır.”⁸⁹

Allah indinde en üstün olan kulunun takva sahibi olan kulu olduğu anlayışını benimseyebilirsek ne Cahiliye dönemindeki gibi kadınlar çok ezilir ne de günümüzdeki

⁸⁴ Okumuş Ejder, “İslam ve Kadın”, Diyanet Aylık Dergi, Eylül, 2009, say. 225, s. 36

⁸⁵ Nesai, *Sünenü'l Kübra*, 8/256 (9109), Ayrıca bk. Tirmizi, İman (2612); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/47; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/53

⁸⁶ Okumuş, *a.g.e.*, s. 36

⁸⁷ Okumuş, *a.g.e.*, s. 36

⁸⁸ Nesai, *Sünenü'l Kübra*, 8/263 (9120), Ayrıca bk. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 43/92 (25923); Buhari, Menakıb 23, Edep 80, Hudud 10/42; Müslim, Fezail 77 (2327); Ebu Davud, Edep 4 (4785); Tirmizi, eş-Şemailu's Şerif 349; İbn Mace, Nikâh 51 (1984); Abdurrezak, *el-Musannef* 9/441 (17942); Humeydi, *el-Müsned* 1/287 (260)

⁸⁹ Okumuş, *a.g.e.*, s. 36

Feminist anlayışın savunduğu manada bir özgürlük ve üstünlük anlayışı ortaya çıkar. İslamiyet bütün bu kanunları en güzel şekilde ortaya koymuştur.

3.1. Kur'an ve Hadis Perspektifinden Kadın Kavramı

Kur'an-ı Kerim'de, "kapsadığı ayetler ve hükümler bakımından en uzun surelerden birinin adı Nisa (Kadınlar) Suresi'dir. Yine Kur'an'ın elli sekizinci suresi olan Mücadele Suresi kadınların mağduriyetine sebep olan bir olaydan dolayı bir kadının Hz. Peygamber'e karşı verdiği mücadeleyi ve bu mücadelede elde ettiği başarıyı anlatan suredir. Bu sebeple Mücadele Suresi adını almıştır."⁹⁰

Kur'an'da ve Hadis-i Şerif'lerde kadınlarla ilgili bazı kavramlar kullanılmıştır. Bu kavramlar anlamlarıyla birlikte şöyledir;⁹¹

- Mer'at: Kadın, hanım, zevce.
- Nisa: Kadınlar (Mer'atun kelimesinin kendi kökünden olmayan çoğulu).
- Ünsa: Kadın (cinsel organları bağlamında erkeğin karşıtı).
- Zevce: Canlı varlıklardan eşleşen çiftlerden dişi olanı.
- Mü'mine: Yüce Allah'a mutlak olarak boyun eğen kadın.
- Muhsinat: Evlenmiş olan kadınlar.
- Nuşuz: Kadının kocasına karşı baş kaldırması.

Arapça'da 'ünsa' ve 'zeker' kelimesinin kullanım alanından hareketle dişi cinsin temel özellikleri hakkında fikir yürütebiliriz. "Erkeğin fiziksel güçlülük sembolü olması karşısında kadın yine aynı şekilde bedensel zayıflık, süslü ve çekici olma özellikleriyle kendini gösterir. Ayrıca verimlilik anlamında 'ünsa' kelimesi, dişi cinsin türün devamında oynadığı fiili rolü ve üstlendiği görevi dile getirir. Arapça'da 'zeker' ve 'ünsa' kelimeleri kadın ile arasındaki fiziksel somut farklılıkları esas alır niteliktedir. 'Zeker' kavramı özellikle Kur'an'ın indiği Arap toplumunda fiziksel güç ve aktiviteye dayalı iş ve eylemlerin genellikle erkekler tarafından gerçekleştirildiğini, 'ünsa' kavramıyla nitelenen kadınları ise bu tür aktivitelerden uzak durduklarını gösterir."⁹²

⁹⁰ Yavuz Yunus Vehbi, *Kur'an'da Kadın Hak ve Özgürlüğü*, Bayrak Yay., İstanbul, 1999, s. 24

⁹¹ Dilmaç Meryem, *Kur'an'da Kadının Konumu ve Ümmü Musa Örneği*, Yüzüncü yıl Üniv, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tefsir Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Van, 2007, s. 2-6

⁹² Kasapoğlu Abdurrahman, "Kur'an'a Göre Çocuklar Arasındaki Cinsiyet Ayrımcılığı", İnönü Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 10:1 (2005), s. 76

Kur'an-ı Kerim; *“kadını bize önce insan olarak takdim eder. Ana, nine, evlat, bacı ve eş olarak takdim edilişi bilaharedir. Kur'an'da 'en-Nisa' (Kadınlar) Suresi vardır, ama 'er-Rical' (Erkekler) diye bir sure yoktur. Bu kadınlar için bir onurlandırma ve kadınlarla ilgili devrimin bir sembolü ve işaretidir. Çünkü Kur'an'ın inmeye başladığı zaman diliminde kadınlar ikincil sınıf görülmüş, horlanmış, itilmiş, ezilmiş ve hakları gasp edilmiştir.”*⁹³

Nisa Suresi'nin ilk ayetinde, *“bütün insanların aynı kökten geldiği, kadınların da erkekler gibi aynı nefisten yaratıldığı bildirilmiş, erkek ve kadın her insanın hayata başladığı ana rahmine dikkat çekilmiştir. İlerleyen ayetlerde kadın hakları dile getirilmiş, tek evlilik tavsiye edilmiş, kadınlara mehirlerinin verilmesi emredilmiş, tonlarca mehir verilse bile geri alınması yasaklanmış, erkekler gibi kadınların da mirasçı olabilecekleri, kadınların mal, mülk, para ve servetlerinin zorla ellerinden alınmasının haram olduğu bildirilmiştir. Aile hayatının kuralları, ailede çıkan sorunların nasıl çözüleceği ve miras hükümleri açıklanmıştır.”*⁹⁴

Kur'an'ı Kerim; iman, ahlak, ibadet, helal ve haram gibi dini vecibelerde kadın ile erkeği eşit bir şekilde muhataba almıştır. Kur'an'ı Kerim'deki “Ey insanlar!”, “Ey Müminler!” şeklinde gelen genel hitaplar bayanlar için de geçerlidir. Arap dilinin bir özelliği olarak Kur'an'da hitapların çoğunlukla eril olan siğalarla yapılmış olması, erkeklere imtiyaz verildiği anlamına kesinlikle gelmez. “Allah'a, Peygamberine ve indirdiğimiz Nur'a (Kur'an'a) iman edin.”⁹⁵, “Namazı dosdoğru kılın ve zekâtı verin.”⁹⁶, “Allah'a ve Peygambere itaat edin.”⁹⁷ emirlerindeki hitaplar her ne kadar eril bir siğa ile ifade edilmişse de ayetlerdeki iman, ahlak, namaz, oruç, zekat, hacc, Allah'a ve Peygambere itaat gibi bütün konularda bayanlar da sorumludur. *“Hitaplar eril siğalarla yapıldığı için sadece erkekler sorumlu ve görevli zannedilmesin diye, Kur'an birçok ayette erkek ve kadına beraber hitap etmiş, iman edip salih amel işleyenlere birlikte vaatte bulunmuştur.”*⁹⁸ Bu ayetlerden bazıları şunlardır:

⁹³ Parlak Ali Osman, *Kadın ve Aile Yazıları*, D.İ.B. Yay., Ankara, 2017, s. 19

⁹⁴ Parlak, *a.g.e.*, s. 19

⁹⁵ Teğabun, 66/8

⁹⁶ Bakara, 2/43

⁹⁷ Al-i İmran, 3/132

⁹⁸ Parlak, *a.g.e.*, s. 19-20

“Mü'min olarak erkek veya kadın her kim salih ameller işlerse işte onlar Cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar.”⁹⁹

“Kim kötü bir amel işlerse ancak onun kadar ceza görür. Kadın veya erkek kim mü'min olarak iman edip salih amel işlerse işte onlar Cennete girecek ve orada hesapsız olarak rızıklandırılacaklardır.”¹⁰⁰

“Mümin erkeklere söyle gözlerini haramdan sakınsınlar. Irzlarını korusunlar. Mü'min kadınlara da söyle gözlerini haramdan sakınsınlar. Irzlarını korusunlar.”¹⁰¹

“Münafık erkekler ve münafık kadınlar birbirlerindendir. Kötülüğü emredip iyiliği yasaklarlar. Ellerini de sıkı tutarlar. Onlar Allah'ı unuttular. Allah da onları unuttu. Şüphesiz münafıklar fasıkların ta kendileridir. Allah erkek münafıklara, kadın münafıklara ve kâfirlere içinde ebedi kalmak üzere Cehennem ateşini vaat etti. O onlara yeter. Allah onlara lanet etmiştir. Onlar için sürekli azap vardır.”¹⁰²

*“Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resulüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir. Hüküm ve hikmet sahibidir. Allah mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, içinde ebedi kalmak üzere, içinden ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde çok güzel köşkler vaat etti. Allah'ın rızası ise bunların hepsinden daha büyüktür. İşte bu büyük başarıdır.”*¹⁰³

“Ey Peygamber! Mü'min kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, hiçbir iyi işte sana karşı gelmemek konusunda sana biat etmek üzere geldikleri zaman, biatlerini kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”¹⁰⁴

Sonuç olarak yukarıda verilen ayetlere baktığımız zaman Allah, dini görevler açısından kadın ile erkeği aynı sorumluluğa tabi tutmuştur. Kadın-erkek dini

⁹⁹ Nisa,4/124

¹⁰⁰ Mü'min,40/40

¹⁰¹ Nur,24/30-31

¹⁰² Tevbe,9/67-68

¹⁰³ Tevbe, 9/71

¹⁰⁴ Mümtetine,66/12

sorumluluk, ceza veya mükâfat açısından eş değer tutulmuş, aynı ilahi emre muhatap tutulmuşlardır. Allah kadın ile erkek arasında fark gözetmeksizin görev ve sorumluluk yüklemektedir. Kadın da erkek de iyi insan olma ve Allah'ın istediği bir kul olma fırsatına sahiptirler. İkisnin arasında da yüce manevi dereceler ve mükâfatlar kazanmak ve erdemli olma yönünden hiçbir fark yoktur.

Kur'an ve sünnet kadının iyi bir kul olmasını, Peygamberine itaat etmesini, iyi bir ahlaka bezenmesini, iyi bir kişilik sahibi olmasını, iyi bir anne, iyi bir eş ve iyi bir Müslüman olmasını ister. Kur'an kadınların haklarının gasp edilmesini, zulme uğramasını, şiddete ve zorbalığa maruz bırakılmasını, ötekileştirilmesini, ikincil sınıf muamele gösterilmesini ve şehvet unsuru olarak görülmesini asla istemez.

Hz. Peygamber nezdinde kadın saygın ve kıymetli bir bireydir. Peygamber Efendimiz kadınlar için “el-kavarir” yani “cam veya kristal” ifadesini kullanması, kadınların ne kadar nazik, kırılğan ve hassas bir yapıda olduklarına işaret eder. Ayrıca bu ifadeyle Peygamber Efendimiz'in kadınlara ne kadar çok değer verdiğini ve saygı gösterdiğini apaçık bir şekilde görmekteyiz. Nitekim Hz. Peygamber bir hadisinde şöyle buyurmaktadır: “Bana bu dünyada kadınlar ve güzel koku sevdirdi. Namaz da iki gözümün nuru kılındı.”¹⁰⁵

İşte Peygamber Efendimiz'in bu ifadesinden anlıyoruz ki İslam dini gerçekten kadına çok değer vermiştir. Onun saygın, kıymetli ve birçok haklara sahip olduğunu en kuvvetli delillerle gözler önüne sermiştir. Tarihte hiçbir toplum, hiçbir din kadına bu kadar değer vermemiş, aksine sürekli dışlamış, ikinci sınıf muamelesi göstermiş, zulmetmiş ve haklarını gasp etmişlerdir. İslam'ın kadına verdiği değeri şu şekilde özetlersek isabet olur: “Kadın başında ayet, ayağının altında Cennet taşıyan çok kıymetli saygın bir bireydir.”

“Hadislerle Kadın” konusunda tezimi de ilgilendiren konuları ileriki bölümlerde ayrı başlıklar altında daha detaylı bir şekilde ele almaya çalışacağız.

3.2.Hadisler Işığında Kadın-Erkek Eşitliğine Değinilen Hususlar

Kur'an'daki ayetlere ve Efendimizin sözlerine baktığımız zaman bir kul, bir insan olarak kadın- erkek arasında bir fark görmemekteyiz. İşte bu alanda yani kul ve

¹⁰⁵ Nesai, *İşaretü'n Nisa*, 1 (3879); *Sünenü'l Kübra* 8/149 (8837), Ayrıca bk. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* (13398); Hâkim, *el-Müstedrek*2/160

insan olma yönünden kadın ve erkek eşittir. Fakat bu eşitliği matematikteki ikinin ikiye eşit olması olarak algılamamak gerekir. Bizim anlatmaya çalıştığımız eşitlik, bir kısım haklar ve değerler yönüyledir. Şimdi anlatmaya çalışacağımız bu eşitliği maddeler halinde ele alalım.

3.2.1. İnsan ve Kul Olarak Yaratılmaları Yönüyle Kadın-Erkek Eşitliği

İslam dinine göre kadın erkek birbirini tamamlayan parçalardır. Biri olmadan diğeri yarım kalır. Kur'an-ı Kerim insanları muhatap alır ve insanları eşit olarak görür. Unutulmaması gerekir ki kadın da bir insandır ve İslam'ın emirlerine muhatap olma bakımından erkekle eşit konumdadır. Üstünlüğün sadece takva ile olduğu aşikârdır. Takva ise Yüce Allah'ı unutmadan ve O'nu hesaba katarak yaşamaktır. Bu takva yarışında kadın da erkek de aynı konumdadır. Kur'an-ı Kerim'de kadının genel durumunu şu şekilde özetleyebiliriz:

“Kur'an'a göre, kadın ve erkek aynı özden yaratılmışlardır (Nisa 1). Kur'an'da geçen insan kelimesi, kadın ve erkeği birlikte içine almakta, erkeklere yapılan bir hitaplar, Arap Dili'nin özelliğinden dolayı kadınları da kapsamaktadır (Bakara 25-82-172). İnanç ve ibadet konusunda kadın- erkek ayrımı yapılmamıştır (Bakara 8-62-177). Ekonomik konularda kadın da erkek gibidir. Kazandığı para kendisine ait olduğu gibi, malını özgürce kullanma yetkisine de sahiptir (Bakara 43-110-254). Yaptıkları iyi ve kötü işlerden kadın ve erkek ayrı ayrı ve aynı derecede sorumludurlar. Kur'an kadın ve erkeklerin birbirleri üzerinde karşılıklı hakları olduğunu açıkça belirtmiştir (Bakara 228). Cenab-ı Hak mümin erkek ve kadınları birbirlerinin dostları olarak nitelemiş ve onların birbirlerine iyiliği tavsiye etmek ve kötülükten sakındırmakla yükümlü olduklarını bildirmiştir.”¹⁰⁶

İlk zamandan itibaren zaten kadınlar dinin emirlerini yapmaktan ve yasaklardan kaçmaktan geri durmamış ve kendilerini Kur'an'ın muhatabı olarak görmüş, onu anlamak ve gereklerini yerine getirmek için gayret etmişlerdir.

Kur'an, Arap Dili'nin kuralları gereği genel olarak söylemini müzekker zamirler üzerine kurmuştur. Şöyle ki; *“onun bütün insanlara yönelik genel çağrılarında erkeklere hitap eden kalıplar kullanılmıştır. Örneğin yüze yakın ayette geçen `Ey İman*

¹⁰⁶Parlak, *a.g.e.* , s. 146

Edenler!’ kalıbı erildir ve ‘Ey İman Eden Erkekler!’ anlamındadır. Ama bu kullanım tağlib¹⁰⁷ sanatıyla erkekler gibi kadın cinsini de içine alır. Bu anlatım Arap Dili’nin özellikleriyle ilgili bir durumdur. Bu kullanım ilk dönem Müslüman hanımlarının da dikkatini çekmiş olacak ki Peygamberimiz’den bu konuda açıklama istemişlerdir.”¹⁰⁸

Peygamber Efendimiz’in eşlerinden olan Ümmü Seleme annemiz Peygamberimize yönelttiği şu soru ile konuyu ifade etmiştir: “Ey Allah’ın Peygamberi! Yüce Allah’ın hicret konusunda kadınları zikrettiğini duymuyoruz. Neden bu konuda hep erkek kalıplar kullanılmıştır?” O’nun bu sorusuyla Yüce Allah şu ayeti indirmiştir¹⁰⁹: “Sizden erkek olsun kadın olsun hiçbirinizin amelini boşa çıkarmayacağım. Zaten siz birbirinizdensiniz.”¹¹⁰

Yine Ümmü Seleme bir gün evinde saçlarını tararken Hz. Peygamber’in mescidden “Ey İnsanlar!” diye çağırdığını işitmiş ve saçını tarayan kadına: “Bırak, sonra tararsın.” demişti. Kadın: “O, erkekleri çağırıyor, kadınları değil.” deyince ona: “Bende insanım, biz insan değil miyiz?” diye söyleyerek Hz. Peygamberi dinlemeye çıkmıştır.¹¹¹

Görülüyor ki annemiz Ümmü Seleme Peygamberimizin “Ey İnsanlar!” çağrısını işittiğinde kadın olarak kendisinin de bu çağrıya dâhil olduğunu düşünmüş ve bu çağrıya icabet etmiştir.

Ensar hanımlarından Ümmü Ümare veya Esmâ bnt. Ümeys, Peygamber Efendimiz’e gelip şöyle demiştir: “Bakıyorum da her şey erkeklere, kadınlar hiçbir konuda anılmıyorlar. Niye Kur’an’da bizler erkeklerin anıldığı gibi anılmıyoruz?” Onun bu suali üzerine şu ayet inmiştir¹¹²: “*Müslüman erkekler ve Müslüman hanımlar, imanlı erkekler ve imanlı hanımlar, itaatkâr erkekler ve itaatkâr hanımlar, doğru dürüst erkekler ve doğru dürüst hanımlar için Allah mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.*”¹¹³

¹⁰⁷ Tağlib: Bir şeyi öne çıkarıp başkalarına galip sayıp çoğul kalıbı kullanarak diğerlerini de kastetmektir. Anne-baba için ebeveyn (iki baba), Hasan-Hüseyin için Hasaneyn (iki Hasan), Güneş ve Ay için Kamerayn (iki Ay) demek gibi.

¹⁰⁸ Akın Hanifi, ÖZBEY Havva, *Hadislerle Kadın*, Tahlil Yay., İstanbul, 2009, s. 18

¹⁰⁹ Akın, ÖZBEY, *a.g.e.*, s. 18

¹¹⁰ Al-i İmran, 3/195

¹¹¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*. 6/297; Müslim, Fezail 29

¹¹² Taberi, *Camiu’l Beyan*, 2/9-10; İbn Kesir, *Tefsiru’l Kur’an’il Azim*, 3/487

¹¹³ Ahzab, 33/33-35

Bu ve buna benzer rivayetlerde şunu görüyoruz ki ilk dönem Müslüman hanımları her türlü soruyu Hz. Peygambere sormuşlardır. Anlıyoruz ki kadının kadın oluşu, dinini öğrenmekten, araştırmaktan ve Allah'ın emirlerini yapmaktan alıkoymamıştır.

Hız. Peygamber'in kadınlar hususundaki açıklamaları da Kur'an doğrultusundadır. Hız. Peygamber, "Kadınlar yaratılıştta erkeklerin benzerleridir." buyurmuştur.¹¹⁴ Hız. Peygamber böyle söyleyerek " kadın ve erkeğin bir bütünün iki ayrı parçası" olduğunu ifade etmiştir. Yine Hız. Peygamber "Sizin en hayırlınız, hanımlarına karşı en iyi davrananınızdır."¹¹⁵ diyerek Arapların cahiliye döneminde kadınlara karşı yapılan kötü muameleyi ortadan kaldırmak istemiştir. Peygamber Efendimiz'in genel olarak kadınlara olan tavrını ve davranışlarını şu örneklerden görebiliriz:

*"Sevgili Peygamberimiz, kendisini ziyarete gelen kadınlara, iltifat eder, onlarla yakından ilgilenir, hal ve hatırlarını sorardı. Hasta hanımları ziyaret ederek geçmiş olsun dileklerini iletirdi. Yemeğe davet eden kadınların davetini ve ikramlarını kabul ederdi. Hız. Peygamber, mescidin bir kapısını onlara tahsis etmiş, vaaz ve nasihatte bulunmak için onlara belirli bir gün ayırmıştı. Cahiliye döneminde kendilerine kız çocukları olduğu haber verilince yüzleri öfke ve utançtan kapkara kesilen, bazen onları diri diri toprağa gömmekten çekinmeyen müşrik Araplardan, kadına da erkeğe de Allah'ın kulları olarak eşit davranmayı ve haklarını vermeyi öğrenen bir nesil yetiştiren Peygamberimiz, Veda Hutbesi'nde de kadınların Allah'ın bir emaneti olduğunu ve onların hakları konusunda Allah'tan korkmaları gerektiğini ashabına öğütlemiştir."*¹¹⁶

Sonuç olarak şunu diyebiliriz ki Allah'ın emirlerini yerine getirme yasaklarından kaçınma, Hız. Peygamberin sünnetini takip etme ve " Kur'an'a muhatap olma", "O'nu anlama ve gereklerini yerine getirme hususunda" erkek ve kadın eşittir. İnsan olma ve iyi bir kul olma yarışında cinsler arasında hiçbir fark yoktur. Kadının da erkeğin de asıl hedefi Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak olmalıdır. Bu hoşnutluğu kazanmak için kadın-erkek birbirine destek olmalıdırlar. Müslüman, erkeğiyle- kadınıyla Allah'ın rızasını temel alan bir hayat felsefesiyle yola çıkmalıdır. Kadın da erkek de takva yarışında

¹¹⁴ Ebu Davud, Tahare, 95

¹¹⁵ Tirmizi, Rada, 11; Müslim, Salât, 136

¹¹⁶ Parlak, **a.g.e.**, s. 146

ilerlemelidir. Unutulmamalıdır ki kadının kadın, erkeğin erkek olması sadece Allah'ın hikmetine uygun bir taksimden ibarettir.

3.2.2. Zihinsel Yönden Kadın Erkek Eşitliği

İslam dininde kadın- erkek aynı cevhere, ruha ve aynı insani öze sahiptir. Bundan dolayı ikisi arasında fark yoktur. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ı Teâlâ şöyle söylemektedir: “Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretilen Rabbinizden sakının.”¹¹⁷ Allah'ı Teâlâ böyle diyerek erkek-kadın tüm insanların aynı özden geldiğini ifade etmiştir.

Konumuzla ilgili olarak, psikoloji bilimindeki araştırmalar gösteriyor ki; özellikle öğrenme, hatırlama gibi konularda kadın-erkek cinsleri arasında pek bir farkın olmadığıdır. Sadece iki cins arasındaki fark başarılı oldukları zekâ alanları ile ilgilidir.

Tarhan'a göre; *“iki cinsin başarılı oldukları zekâ alanları birbirinden farklıdır. Kadının dil zekâsı ve sosyal zekâsı daha yüksek iken, erkeğin sayısal zekâsı daha gelişkindir. Bunlar genetik özelliklerdir fakat geliştirilmesi şarttır.”*¹¹⁸

Aynı şekilde Ünal, yapılan araştırmalarda şunu söylemektedir: *“Kızlar, sözel konularda, kelime akıcılığı, muhakeme ve ezberde erkeklerden anlamlı şekilde üstün bir ortalama göstermişlerdir. Erkekler sayısal ve şekilsel konularda ve mekanikle alakalı problemlerde daha üstündürler.”*¹¹⁹

Hiz. Peygamber “Kadınlar yaratılıştaki erkeklerin benzerleridir.” diyerek insanın tek bir nefisten yaratıldığına dikkat çekmektedir. Asr-ı Saadet dönemine baktığımız zaman kadınların zihinsel yeteneklerde erkeklerden geri durmadığını görebiliriz. Örneğin; *“İslamiyet'ten önce okuma-yazma bilmekte olan Şifa bnt. Abdullah, Peygamberimizin hanımı Hz. Hafsa'ya okuma-yazma öğretmiştir.”*¹²⁰ Yine Hz. Aişe, Ümmü Seleme, Kerime bnt el-Miktad, Ümmü Gülsüm bnt. Ukbe ve Aişe bnt. Sad okuma yazma bilen kadınlar arasındaydı.¹²¹ *“Ayrıca Hz. Aişe annemiz ve Hz. Hafsa annemiz bütünüyle Kur'an'ı ezberleyen hanımlardandı.”*¹²² *“Zeynep bnt. Kays isimli hanımın,*

¹¹⁷ Nisa 4/1

¹¹⁸ Tarhan, *a.g.e.*, s. 100

¹¹⁹ Ünal Cavit, *“Cinsiyete Bağlı Psikolojik Farklar ve Türk Çocukları Üzerinde Bir Karşılaştırma”*, Ankara Üniv. Eğitim Fakültesi Dergisi, Ankara, 1973, c. 6, say. 1, s. 42-43

¹²⁰ Ebu Davut, Tıp 18; İbni Hanbel, VI/372

¹²¹ Belazuri, *Futuhu'l Buldan*, s. 661-662

¹²² Zerkeşi, *el-Burhan*, 1/242; Suyuti, *el-İtkan* 1/124

azatlısının oğlu büyük tefsirci es-Süddi'nin yetişmesine büyük katkısı olmuştur.”¹²³“Pek çok sahabe hanım, Resulullah'tan hadis rivayet edenler arasında yer almıştır. Resulullah'ın hanımları arasında kendisinden en çok hadis rivayet etmiş olan Hz. Aişe'nin ilmi yönü ise ayrıca zikretmeye değerdir. Zira O, sadece kadınlar arasında değil sahabe âlimler arasında da sahip olduğu ilim. İrfan ve muhakeme gücüyle öne çıkmıştır. Pek çok sahabe dini meselelerde onun bilgisine müracaat etme ihtiyacı hissetmiştir. Hz. Aişe'nin bilgi birikimi sadece dini konularla sınırlı değildi. Kendisi belagat, tarih, tıp, şiir, sanat ve edebiyat gibi alanlarda da donanıma sahip önemli bir hanımdır.”¹²⁴

Şunu unutmamak gerekir ki Asr-ı Saadet döneminde kadınlar sosyal ve duygusal zekâlarını geliştirmişlerdir. Kadınlar; tıp, şiir, hitabet, fıkıh, edebiyat ve hadis rivayeti gibi konularda kendilerini çok geliştirmişlerdir. Bu da gösteriyor ki zihinsel kapasite manasında kadın erkek arasında fark bulunmuyor. Sadece zihinsel beceri (yetenek) hususunda fark vardır. Zihinsel yeteneğini geliştiren kadın olsun erkek olsun her zaman başarılı olmuştur. Şunu da zikretmeliyiz ki Resulullah; *”ilim öğrenmek, kadın-erkek her Müslüman'ın üzerine farzdır.(İbn Mace, Mukaddime,17)”*buyurarak iki cinsi de muhataba almış ve ikisinin de ilim öğrenme ve öğretme konusunda eşit bir çizgide olduğunu belirtmiş ve bunun ne derece önemli olduğunu “farziyet” olarak ifade etmiştir.

3.2.3. Kişisel ve Sosyal Haklar Bakımından Kadın Erkek Eşitliği

İslam dini en başta kadına birey olma hakkı tanır. *“Bu hak; ailede, çalışma ve sosyal hayatın her alanında kadını erkekten ayırmayan her iki cinsin de, cinsiyetini dikkate almaksızın bilgi, görüş ve düşüncesini öne çıkaran her birini olumlu ve olumsuz davranışlarına, sorumluluklarını yerine getirip getirmemesine göre değerlendiren temel bir ilkeyi esas alır.”*¹²⁵ *İslam kadına; mülkiyet, mülkünde tasarruf, şahitlik, bazı şartlarda kocasından ayrılma ve seçim hakkı gibi her türlü medeni ve sosyal hakları tanımıştır.”*¹²⁶

Hazreti Muhammed bir hadisinde şöyle buyurmuştur: “Kimin üç kızı veya üç kız kardeşi olur veya iki kızı ya da iki kız kardeşi olur da onlarla birlikte güzelce yaşar ve

¹²³ Hamidullah Muhammed, *İslam Peygamberi*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2014, 2/773

¹²⁴ İbni Hacer, *İsabe*, VII,18

¹²⁵ Uludağ Süleyman, *İslam'da Emir ve Yasakların Hikmeti*, T.D.V. yay. Ankara 2005, s. 176

¹²⁶ Uysal Veysel, *Türkiye'de Dindarlık ve Kadın*, Dem Yay., İstanbul, 2006, s. 21-22

onlar hakkında Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olursa onun için Cennet vardır.”¹²⁷ Efendimizin buyruğundan da anlıyoruz ki kadınlara karşı iyi muamelede bulunulması onlara karşı sorumlulukların yerine getirilmesi ve Allah tarafından onlara verilen kişisel ve sosyal hakların tam manasıyla verilmesi gerekir. Cahiliyeden kalma çirkin davranışlar, eziyet ve baskılar ortadan kaldırılmalıdır. Hz. Peygamber; “Allahım! Ben iki zayıfın; yetimin ve kadının hakkına el uzatılmasını yasaklıyorum.”¹²⁸ buyurarak yetim ve kadın haklarına riayet edilmesi konusunda çok ciddi davranılmasını emretmiştir.

Sait b. Hâkim b. Muaviye'nin babası aracılığıyla dedesi Muaviye el-Kuşeyri'den naklettiğine göre, O şunları anlatmıştır: “Resulullah'ın yanına gelerek, ‘Hanımlarımız hakkında ne dersiniz?’ diye sordu. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: ‘Yediklerinizden onlara da yedin. Giydiklerinizden onlara da giydirin. Onları dövmeyin ve onları kötülemeyin.’”¹²⁹ Efendimiz bu hadisinde kadınların haklarına olan bakışını izah etmiş ve bu bakışın hayata yansıtılması gerektiğini söylemiştir.

Resulullah, evlenme yaşına gelmiş kızların babaları tarafından zorla evlendirilmelerini tasvip etmemiş, onlara söz hakkı verilmesini isteyerek şöyle buyurmuştur: “Kendi onayı alınmadıkça dul kadınla, kendisinden izin alınmadıkça da bakire kız ile nikâh yapılmaz.”¹³⁰

Medine’de İslam toplumu tüm yönleriyle inşa edilirken, kadın hakları konusunda yapılan bir düzenleme de miras ile ilgiliydi. “*Uhud Savaşı’ndan sonra bu savaşta şehit düşen Medine’li Sahabi Sad b. Rebi’nin hanımı iki kızını yanına alarak Hz. Peygamberin huzuruna çıktı: “Ey Allah’ın Elçisi! Bunlar Sad b. Rebi’nin kızları. Babaları Uhud Savaşı’nda seninle beraber çarpışırken şehit edildi. Amcaları bütün mallarına el koyarak onlara mal namına hiçbir şey bırakmadı. Malları olmadıkça evlenmeleri de imkânsız!” diyerek uğradıkları haksızlığı anlattı. Hz. Peygamber O’na, Allah’ın bu konuda bir hüküm verinceye kadar sabretmesini söyledi. Bir müddet sonra miras ayetleri nazil oldu Peygamberimiz, Sad’ın kardeşini çağırarak kızlara mirasın*

¹²⁷ Tirmizi, Birr ve Sıla, 13; İbni Hanbel III/43

¹²⁸ Buhari, Cum’a 13; Müslim, Salât, 136

¹²⁹ Ebu Davud, Nikâh, 40-41

¹³⁰ Buhari, Nikâh, 42

üçte ikisini, annelerine sekizde birini vermesini, geriye kalanı da kendisinin almasını söyledi.”¹³¹

Hayber Gazvesi’nden önce bir grup kadın sahabe Resulullah’a gelerek şöyle demişlerdi: “Ya Resulallah! Biz yün eğirerek kazandıklarımızla Allah yolunda cihada çıktık. Yanımızda yaralılar için ilaçlar var. Etrafa yayılmış okları toplayıp askerlere verebilir, onlara un çorbası yapabiliriz.” dediler. Bunu üzerine Hz. Peygamber, “Haydi kalkın o zaman!” buyurmuş, Hayber fethedildikten sonra erkeklere verdiği gibi kadınlara da ganimetten pay vermiştir.”¹³² Görüyoruz ki hanım sahabeler İslam’ın gelişi ile cahiliye döneminde uğradıkları haksızlıklardan kurtulmuş ve sosyal hayatta daha çok aktif rol oynamışlardır.

Hz. Peygamber döneminde, *“kadınlar toplumsal hayatın pek çok sahasında yer alabiliyorlardı. Kimi hanımlar ticaretle, kimi eğitim öğretimle, kimi sağlık hizmetleri ile uğraşıyordu. Ancak Peygamber döneminde kadınların toplum içindeki değerini ortaya koyan belki de en önemli uygulama, Allah Resulu’nün hanımlardan biat almasıdır. Şehir devletinin başı ile halkı arasında bir nevi bağlılık sözleşmesi anlamına gelen biatlerde, sahabe hanımların yer alması onlara önemli bir toplumsal yer ve siyasi katılım hakkı verildiğini gösterir. Hz. Peygamber, bir yandan hanımlara aile ve toplum hayatında değer kazandırırken, öte taraftan onları her zaman korur, kollar, haklarının gasp edilmesine ve eziyete uğramalarına müsaade etmezdi.*”¹³³

İbni Abbas (r.a) anlatıyor: “Hz. Peygamber bir bayram günü namazgâha çıktı. İki rekât namaz kıldırıldı. Sonra yanında Bilal olduğu halde kadınların olduğu saflara doğru gitti. Onlara vaaz ve nasihatle bulunarak sadaka vermelerini istedi. Bunun üzerine hanımlar Bilal’in sadakaları toplama üzere açtığı eteğine bilezik ve küpelerini atmaya başladılar.”¹³⁴ Bu hadisi şeriften anlıyoruz ki Asr-ı Saadet döneminde kadınların hem parasal açıdan maddi bir kuvvete sahip olduklarını hem de sosyal mükellefiyetlerini bilip yerine getirmede ve dini vecibelerini yerine getirmede gayret ettiklerini görüyoruz. Bilinmelidir ki kadınlar kendi mülkünde tasarruf hakkına sahiptir.

¹³¹ Tirmizi, Feraiz 3; Ebu Davud; Feraiz, 4; İbni Mace, Feraiz, 2

¹³² Ebu Davud, Cihad, 141

¹³³ Martı, *a.g.e.*, s. 38-39

¹³⁴ Buhari, Zekât, 21; Müslim, Salatu’l İdeyn, 1

Ebu Said el-Hudri anlatıyor: “Bir kadın Resulullah’a gelerek; ‘Ya Resulallah! Senin sohbetinden hep erkekler faydalanıyor. Bize bir gününü ayırsan da o gün sana gelsek, bize Allah’ın sana öğrettiğinden öğretsen’ dedi. Hz. Peygamber: ‘O halde şu günlerde toplanın buyurdu.’ Bunun üzerine kadınlar toplandılar. Resulullah onların yanına gelerek Allah’ın kendisine öğrettiklerinden onlara bir şeyler öğretti.”¹³⁵ Sahabe hanımların sözcüsü olarak Hz. Peygambere giden Esmâ bnt. Yezid bu görüşünü söylemiştir. Ayrıca Esmâ bnt. Yezid tarihte “kadınların hatibi” olarak anılır. Görüyoruz ki Peygamber efendimizin döneminde kadınlar tıpkı erkekler gibi Efendimizin sohbetinde bulunup O’ndan Kur’an ve sünneti en doğru biçimde öğrenmek, yaşamak, sorular sormak istemişlerdir ve Peygamber efendimiz bu isteklerini kabul etmiş, onları asla bu haktan mahrum bırakmamıştır. Ayrıca Peygamberimiz “Allah’ın kadın kullarının, Allah’ın mescitlerine gelmesine engel olmayın.”¹³⁶ Buyurarak hanımlar ile mescit arasına duvar örülmesine bizzat müdahale etmiştir. Kadınları dinlerini öğrenme hakkından asla mahrum etmemiştir.

Özetleyecek olursak İslam’ın gelişiyle kadınlar, cahiliye döneminde mahrum bırakıldıkları birçok toplumsal ve mali hakkı elde etmişlerdir. Değer ve saygı görmüşlerdir. Peygamber efendimiz, kadın hakları konusunda çok ciddi mesajlar vermiş, ashabını ve ümmetini bu konuda uyarmış, gerekli öğütleri vermiştir. Kadınlar İslam’ın onlara verdikleri haklar sayesinde ötekileştirilmekten kurtulmuş ve hak ettikleri itibarı elde etmişlerdir. Çünkü cahiliye döneminde kadınlar birçok önemli haktan mahrum bırakılmıştır. Fakat Allah kadınların sosyal ve kişisel haklarından bahsetmiş ve Peygamber efendimiz de sünnetiyle bu hakları uygulamış ve korumuştur. İslam’ın gelişi kadınlar için her açıdan bir devrim niteliğinde olmuştur.

3.3. Hadisler Işığında Kadın Erkek Farklılığına Değinilen Hususlar

Hadisleri incelediğimiz vakit kadınlar ve erkekler hususunda çoğu noktaya ayrı ayrı değinilmektedir. Kur’an-ı Kerim’de de birçok ayette kadın ile erkeklerden; özelliklerinden, haklarından bahsetmektedir. Hem hadislerde hem de Kur’an-ı Kerim’de, kadın ile erkeğin aynı özden geldiklerini fakat iki cinsin de ayrı özelliklere sahip olduğu ifade edilmektedir.

¹³⁵ Müslim, Birr, 152; Buhari; İ’tisam, 9

¹³⁶ Müslim, Salât, 136; Buhari, Cuma, 13

Ebu Şakka, İslam dininde kadın erkek farklarının anlaşılması için psikoloji biliminin verilerini kullanmanın gerektiğini ifade etmektedir. Ebu Şakka şu tespitleri yapmaktadır: “Müslümanların erkek ve kadının psikolojik ve akli özelliklerini bilmek için yaptıkları sağlam ilmi araştırmaları, psikolojinin yeni kaynaklarından en çok nakledilen bilgilere isnat etmeleri gerekir. Gerçek şu ki, iki cins arasındaki birbirine yakın farklar sadece kapalı olan durumun açığa çıkarılması, ihtimali olan zekâ testlerinin genel sonuçlarına dayanır. Bu durum kadın ve erkeğin zekâ düzeylerindeki farkın açık olmadığını, ancak özel yeteneklerde kimi farkların olduğunu ortaya koyar.”*“Ebu Şakka bu girişten sonra, batılı araştırmacıların yaptığı araştırmalardan bazılarını nakleder. Mesela bir araştırmada; erkeğin iktisadi, teorik ve siyasi alanlara olan aşırı meyli gibi, kadının da sosyal, güzellik-süslenme ve dini alanlara olan ilgisini normalin üstünde olan bir düzeye çıktığını aktarır.”*¹³⁷

Psikolojik verilerden hareketle hadisler ışığında kadın erkek farklılığına başlıklar halinde, ayetlerden de örnek vererek bu kısımda değineceğiz.

3.3.1. Biyolojik-Fizyolojik Yönden Kadın Erkek Farklılığı

“İnsanlar erkek ve kadın denilen iki ayrı cinsiyetten oluşur. Bu cinsiyet farklılığı daha doğumla başlayan biyolojik bir durumdur. Nitekim doğumdan sonraki dönemde genital hormonların etkisi sonucunda çeşitli organlar ve bütün bölgede cinsiyete ait özellikler kendisini gösterir.”¹³⁸ Bu konuyla ilgili yapılan araştırmalar şu şekildedir:

*“California (L.A) Üniversitesi’nden Prof. Richard Haicer’a göre, zekâ ve öğrenme testlerinde eşit performans gösteren kadın ve erkeklerin beyinlerindeki gri ve ak madde dağılımını inceleyen araştırmasında; erkeklerin beyinlerindeki gri maddenin, kadınlarınkinden on kat daha fazla olduğunu, kadınlardaki beyaz maddenin ise erkeklerinkinin 6,5 misli olduğunu sonucuna varmıştır. Gri madde beyin bilgi işlemlerini, beyaz madde bilgiler arası bağlantı kurulmasını sağlıyor. Erkekler derin ve matematiksel düşüncede daha başarılı iken, kadınlar duygusal, dil, tarih gibi beyin faaliyetlerinde daha başarılı olurlar.”*¹³⁹

¹³⁷ Ebu Şakka’dan nakleden; Hidayet Şefkatli TUKSAL, *Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri*, Kitabiyat Yay., Ankara, 2006, s. 257-258

¹³⁸ Karacoşkun M. Doğan, *“Kur’an Bağlamında Olumsuz Davranışlara Psikolojik Yaklaşımlar”*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c.IX/1, Sivas, 2005, s. 51

¹³⁹ Tarhan, *a.g.e.*, s. 76

Yapılan bir araştırmaya göre; “kız çocuğunun anatomik ve fizyolojik olarak belirgin farklılaşması 10 yaşlarında başlar. Erkek çocuklarda iki yıl kadar önce başlar. Ergenlik çağına girişte kızlar 10-20 cm, erkekler 30 cm birden uzarlar. Erkeklerde cilt alt yağ dokusu azalırken, kızlarda cilt alt yağ dokusu artar. Kas dokusu da erkeklerde artış gösterir. Kadınlarda vücut hatlarının yuvarlaklaşması, göğüs, kalça gelişimi kendine özgüdür. Kadınlarda daha küçük kalp ve daha küçük akciğer vardır. Kadınlarda vücutta ortalama olarak dört litre kan varken, erkeklerde ortalama altı litre kan vardır.”¹⁴⁰

Ayetler ve hadisler “kadın ve erkek arasındaki biyolojik ve fizyolojik farka” da işaret eder. Bir ayette şu ifadeler yer almaktadır: “Allah’ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallardan harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur.”¹⁴¹ Ayet’i Kerime’den de anlaşılacağı üzere erkekler “koruma ve yönetme bakımından kadınlardan daha uygun özelliklerle” donatılmıştır. Çünkü kadınların yapısı daima korunmayı istemektedir. “Koruma bakımından fiziki güç önemlidir ve erkekler bu yönden daha güçlüdürler. Kadınlarda duygu öne çıkar fakat erkeklerde akıl ve mantık ön plandadır.” Bu iki fark iki cins arasındaki belirgin farklılıklardır.

Yahudiler bir gün Hz. Peygambere gelerek çeşitli konular hakkında soru sordular. Yahudiler birinci olarak şunu sordular: “Kadın nasıl dişi olur ve erkek nasıl eril olur?” Resulullah şöyle buyurdu: “Eğer anne rahminde kadının suyu erkeğin suyuna üstün gelirse doğacak çocuk dişi olur. Eğer erkeğin suyu kadının suyuna üstün gelirse doğacak çocuk erkek olur.”¹⁴²

Bir gün bir Yahudi: “Ey Muhammed! İnsan hangi şeyden yaratılır?” diye sordu. Resulullah şöyle buyurdu: “Ey Yahudi! İnsan erkeğin menisinden ve kadının menisinden olan her şeyden yaratılır. Erkeğin menisine gelince o katı bir menidir. Bundan da kemikler ve sinirler yaratılır. Kadının menisine gelince o da ince bir menidir. Ondandır et ve kan yaratılır.”¹⁴³

¹⁴⁰Tarhan, *a.g.e.*, s. 76-77

¹⁴¹Nisa, 4/34

¹⁴²Nesai, *Sünenü’l Kübra*, 8/218 (9024), Ayrıca bkz. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2483;

Tirmizi, *Tefsiru’l Kur’an*, 14 (3117)

¹⁴³Nesai, *Sünenü’l Kübra*, 8/221 (9027), Ayrıca bkz. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 7437 (4438)

Başka bir rivayet de şudur ki Resulullah şöyle buyurdu: “Erkeğin suyu katı ve beyazdır. Kadının suyu ise ince ve sarıdır. Bu ikisinden hangisi diğerine üstün gelirse veya biri diğerini geçerse o zaman doğacak çocuk ona benzer.”¹⁴⁴

Hadis rivayetlerinden de anlaşılacağı üzere biyolojik ve fizyolojik olarak iki cins arasında farklar vardır. Dişillik ve erillik oluşumunun nasıl meydana geldiği hadislerde vurgulanmaktadır. Bu dişillik ve erillik iki cinse de farklılıklar katmaktadır. Mesela erkeklerin genlerine doğuştan sertlik ve dik başlılık, koruma ve yönetme gibi özellikler yerleştirilmiştir. Kadınlarda ise duygusal ve estetik yönden özellikler ön plana çıkar. Bu da tamamıyla anatomik farklardan kaynaklanmaktadır. Ayrıca kadınların hayız durumu da önemli bir farktır.

3.3.2. Cinsellik Yönüyle Kadın Erkek Farklılığı

İnsanın doğal yapısında temel olarak iç dürtülerinden biri “saldırganlık” diğeri de “cinsellik” vardır. Ayrıca “yaşama dürtüsü” de vardır. Hümanist psikologlardan Maslow; “*Psikososyal İhtiyaçlar teorisinde insanın sevmek ve sevilme, değer vermek ve değer verilme, önem vermek ve önem verilme, toplumda kabul görmek, güvenilir olmak, kendini gerçekleştirmek gibi ihtiyaçları olduğundan bahseder. Bu ihtiyaçlardan birisi de cinsellik ile ilgilidir. Cinsellik sosyobiopsikolojik bir olaydır.*”¹⁴⁵

Cinsellik yönünden kadın-erkek arasında farklı olan durum şudur ki: “*Kadında cinsel bir durum olarak erkeği etkileme, erkekte ise cinsel olarak etkilenme durumu söz konusudur. Kadının sevilme ve okşanma, psikolojik ihtiyaçlarını giderirken, erkekte kabullenilme, eşinin mutluluğuyla mutlu olmak, potansiyelini kanıtlamak ve iyi taraflarını gösterme imkânları bularak doyuma ulaşır. Kadında cinsel istek durumu düşünce sonucu ortaya çıkar. Erkekte bu durum fiziksel temas sonucu meydana gelir. Erkek için cinsel güç ve bu gücün sonucu önemlidir. Kadın için ise erkeklerden farklı olarak sevilme ve değer görülmek önemlidir. Kadın cinsel yönden yumuşaktır. Erkek ise serttir. Bu özellikler iki cinsi birbirine çeker.*”¹⁴⁶ “*Kadının biyolojik eğilimi dokuz ay gebeliğe erkeğin ise dölemeye odaklıdır. Bunun sonucunda cinsellik isteğinin psikolojik olarak erkekte daha fazla olması doğaldır. Kadının en iyi ve en avantajlı geni bulması*

¹⁴⁴ Nesai, Taharet 32(195); Müslim, Hayz 29(310); İbn Mace, Taharet 107(601); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 19/253(12222)

¹⁴⁵ Tarhan, *a.g.e.*, s. 37

¹⁴⁶ Tarhan, *a.g.e.*, s. 25-49-85

için kendini sergilemeye, erkeğin de en iyisini bulmak için hoşlandığını aramaya eğilimli olmasının biyopsikolojik kökeni bu olsa gerektir.”¹⁴⁷

Konumuzla ilgili ayet ve hadislerle geçmeden önce şunu belirtelim ki cinsellikle ilgili ayet ve hadislerle baktığımız zaman şunu görüyoruz ki mü'minlere cinsel ihtiyaçlarını helal yünden temin etmeleri vurgusu yapılmaktadır. Cinsel ahlak anlayışında esas olan iffetin korunmasıdır. Kur'an'ı Kerim'de Hz. Yusuf'un kıssası bütün insanlara bu konuda ders verici niteliktedir:

“ Yusuf ergenlik çağına erişince ona hükmetme yeteneği ve ilim verdik. İşte güzel davrananları biz böyle mükâfatlandırırız. Evinde bulunduğu kadın, onun nefsinden murat almak istedi. Kapıları iyice kapattı ve ‘Haydi gel.’ dedi. O da: ‘Hâşâ! Allah’a sığınırım. Zira kocan benim velinimetimdir. Bana iyilik edip evini açtı. Gerçek şu ki zalimler iflah olmaz.’ dedi.”¹⁴⁸

Yukarıdaki ayetten şunu anlıyoruz ki kadının cazibesi karşısında bir erkeğin nasıl davranması gerektiğidir. Fakat şunu da unutmamak gerekir ki bir erkeğin cazibesi karşısında da kadınlar zor duruma düşebilmektedir. Kur'an'ın ahlak, namus gibi değerler yaklaşımı kadın-erkek ayrımı gözetmez. “Mü'min erkeklere söyle gözlerini haramdan sakınsınlar ve ırzlarını da korusunlar.”¹⁴⁹ “İrzlerini koruyan erkekler ve ırzlarını koruyan kadınlar için Allah, bir mağfiret ve büyük bir mükafat hazırlamıştır.”¹⁵⁰ Ayetlerini bu konuda örnek gösterebiliriz.

“Nefsânî arzulara özellikle kadınlara, oğullara yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüş, salma atlara, sağmal hayvanlara ve ekinlere karşı düşkünlük insanlara çekici kılındı. Bunlar dünya hayatının geçici menfaatleridir. Hâlbuki varılacak güzel yer Allah'ın katındadır.”¹⁵¹

“Bunun yanı sıra biz onları iri gözlü hurilerle evlendiririz.”¹⁵²

“Göğüsleri tomurcuk gibi kabarmış. Dünyada iken yapmış olduklarına karşılık olarak sedeflerinde saklanmış olan inciler gibi iri gözlü huriler de onların olacaktır.”¹⁵³

¹⁴⁷Tarhan, *a.g.e.*, s. 79

¹⁴⁸ Yusuf, 12/22-23-24

¹⁴⁹ Nisa, 4/30

¹⁵⁰ Ahzab, 33/35

¹⁵¹ Al-i İmran, 3/14

¹⁵² Duhan, 44/12

Yukarıdaki ayetlerden anlıyoruz ki cinsellik hususunda kadınlar erkekler için çekici bir konumdadırlar. Cinsellik açıdan fark şudur ki; kadın bedeni cinsel açıdan erkeğe daha cazip gelmektedir. Fakat şu da unutulmamalıdır ki erkeğin de kadın için çekici olması durumu da göz ardı edilmemelidir.

Resulullah şöyle buyurmaktadır: “Bana dünyada kadınlar ve güzel koku sevdirdi. Namaz da iki gözümün nuru kılındı.”¹⁵⁴

Hadisi şeriften anlıyoruz ki Allah bütün cezp edici güzellikleriyle dünyayı bize vermiştir. Dünya, nefsi hislerin tatmin yeridir. Efendimizin kadınlara yönelik bu ifadesi İslam’ın kadına ne kadar da değer verdiğini bir daha gözler önüne sermektedir. Kendisinin eşlerini sevdiğini ve ümmetinin de eşlerini sevmelerini teşvik etmektedir. Hadisten anlıyoruz ki Allah, kadınları sevmeye elverişli olarak yaratmıştır ki her açıdan kocaları için çekici bir konumda olsunlar. Eşlerine adeta hayat versinler, kocalarını kadınlık sanatıyla etkilesinler. İşte bu kadın ve erkek arasında önemli bir cinsel farktır.

Hız. Peygamber: “Evlenmek için bakire kızları tercih ediniz. Çünkü onlar daha tatlı dilli, kocayı daha tatmin edici ve daha aza kanaat edicidirler.” buyurmuştur.¹⁵⁵

Hız. Peygamber şöyle buyurdu: “Allah’ın zikrinden olmayan her şey oyun ve eğlencedir. Şu dört özellik hariç; erkeğin belli bir hedefe doğru yürümesi, erkeğin atını terbiye edip eğitmesi, erkeğin hanımıyla oynayıp cilveleşmesi, erkeğin yüzmeyi öğrenmesi.”¹⁵⁶

Resulullah şöyle buyurdu: “Kadınlar hayız halinde iken cinsel ilişki dışında onlarla her şeyi yapın.”¹⁵⁷

Hız. Aişe şöyle dedi: “Eşleri olan bizlerden biri ay hali olduğu zaman üzerine genişçe bir altlık alır, sonra da elleri ve göğsü ile Allahın Resülü’ne sokulup yapışırdı.”¹⁵⁸

¹⁵³ Vakıa, 56/22-24

¹⁵⁴ Nesai, *İşretü’n Nisa*, 1(3879); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* (13398); *es-Sünenü’l Kübra*, 8/149 (8837)

¹⁵⁵ İbn Mace, Nikâh 7(1860); Nesai, Nikâh, 6/10; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, III, 302,375

¹⁵⁶ Nesai, *Sünenü’l Kübra*, 8/176 (8889); Beyhaki, *Sünenü’l Kübra*, 10/26 (19741)

¹⁵⁷ Nesai, Taharet, 181, Hayz, 8; *Sünenü’l Kübra*, 8/228 (9049); Müslim, Hayz, 16 (302); Ebu Davud, Taharet, 102 (258), Nikâh, 45-46 (2465); İbn Mace, Taharet, 125 (644); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 19/356 (12354), 21/198 (13576)

Cabir b. Abdullah (r.a) anlatıyor: “Resulullah’a ‘Yahudiler, erkek hanımına arkadan yaklaştığı zaman çocuk şaşı olarak dünyaya geliyor diyorlar.’ denildi.” Resulullah:“Yahudiler yalan söylemiş.” buyurdu.¹⁵⁹ Bunun üzerine “Kadınlarınız sizin tarlalarınızdır. Tarlalarına hangi taraftan girmek isterseniz meşru bir şekilde gelin.”¹⁶⁰ ayeti nazil oldu.

Yukarıdaki örnek hadislerden de anlıyoruz ki, “erkek ile kadının birbirine karşı duydukları ilgi ve arzu açık bir şekilde dile getirilmiştir. Ayet ve hadislerde genellikle cinsel eğilimin erkekten kadına doğru şekillendiğini görebilmekteyiz. Bu cinsiyet farklılaşmasında erkeğin öncelikli olmasına ve her iki cinsin de tohumunu bünyesinde taşıdığını belirtmek yönünden değerlendirmek mümkündür. İslam dininde cinsel ahlakta esas olan iffetin korunmasıdır.”Ayrıca şunu bilmeliyiz ki “cinsel ahlakta” iffeti korumanın tek yolu da evliliktir. Allah neslin devamı için adın ve erkeğe şehvet duygusunu vermiştir. Önemli olan nokta bu duyguyu helal dairesinde tatmin etmektir.

Tarhan bu konuyu şöyle özetlemektedir; “İnsanın yapması gereken cinsel dürtüsünü eğitmek ve bu enerjisini soyut bir amaç için kullanmaktır. Cinsellik bu amaca giderken karşılaştığımız bir araçtır sadece. Bu durum değirmendeki atın yaşadığına benzer. At, değirmende gözü bağlanarak otu yakalamak için koşar. At otu yakalamak için koştukça değirmen taşı döner fakat bir türlü otu yakalayamaz ve o sırada o da öğütür. Cinsellik duygusu da insana çocuk sahibi olmak, hayatın zorluklarına katlanmak için verilmiştir. İnsan o zevk için koşarken nesil de devam eder.”¹⁶¹

3.3.3. Davranış Özellikleri Bakımından Kadın Erkek Farklılığı

İnsanlardaki davranış farklılıklarını temel çalışma konusu yapan psikoloji biliminde kadın-erkek arasında davranış farklarına değinilmiştir. Psikoloji de her iki cinsin de öne çıkan davranışları vardır. Mesela “erkeklerde şiddete yatkınlık, sinirlilik kurallara uymama, saldırganlık ve kabadayılık gibi özellikler hâkimken, kadınlarda rol yapma, tiyatral davranma, karşı tarafı duygusal olarak etkileme özellikleri daha fazladır. Özellikle kadınlar zorlukla mücadele konusunda erkeklere nazaran daha zayıftırlar.

¹⁵⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/123

¹⁵⁹ Nesai, *Sünenü'l Kübra*, 8/188 (8924); Müslim, Nikâh, 117,118 (1435); Ebu Davud, Nikâh, 44-45 (2163); İbn Mace, Nikâh, 29 (1925)

¹⁶⁰ Bakara, 2/223

¹⁶¹ Tarhan, *a.g.e.* , s. 56

Genetik yapıları buna pek müsait değildir. Evrimsel psikoloji içinde erkek avcı, kadın ise çiftçi kişiliğe sahiptir.”¹⁶²

Ayetlerin ve hadislerin kadın erkek cinslerine olan bakışını ele aldığımızda davranış özellikleri bakımından da iki cins arasındaki farklara işaret ettiğini görürüz. Allah-u Teâlâ; “Ey İnsanlar! Doğrusu biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık.”¹⁶³ Diyerek iki cinsin de farklı olduğuna işaret etmiştir.

Hadislerde de kadının ve erkeğin kendilerine has davranışsal özellikleri ve kendilerine has cinsel kimlikleri olduğuna ve bunları korumaları gerektiğine dair işaretler vardır. Çeşitli hadis kaynaklarında geçen rivayete göre Ebu Hureyre (r.a) demiştir ki: “Resulullah, kadın elbisesi giyen erkeğe ve erkek elbisesi giyen kadına lanet etti.”¹⁶⁴ Abdullah b. Abbas (r.a.) anlatıyor: “Resulullah erkeklerden kadınlaşanlara, kadınlardan erkekleşenlere lanet etti ve ‘Bu tür kişileri evinizden çıkarınız.’ buyurdu.”¹⁶⁵

Hız. Aişe (r.a.) demiştir ki: “Hız Peygamber bir gün içeri girdi. Bu arada hanımlardan birisinin yanında kadınsı bir erkek olan (muhannes) birisi vardı. İnsanlar onu hadım olmuş erkeklerden sayarlardı. Derken Hız Peygamber bir kadını niteleyip: ‘Gaylan’ın kızı gelirken dört (büklüm kıvrımlı) gelir ve giderken de sekiz (büklüm kıvrımlı) gider.’ dediğini işitti. Bunun üzerine Hız Peygamber: ‘gördüğüm kadarıyla bu orada ne olduğunu biliyor. Bir daha sizin yanınıza asla girmesin. Siz de ona karşı örtünün.’ buyurdu.”¹⁶⁶

Hız Peygamber’in sözlerine dikkatle bakacak olursak kadın ve erkeklerin kendilerine has özelliklerini, cinsel kimliklerini korumalarına dair bir emir var. Hız. Peygamber kadın ve erkeğe ait davranış özellikleri olmak üzere sosyal hayatta, aile hayatında, giyimde, konuşmada vb. her alanda iki cins arasında farklılıkların olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu farklar sayesinde iki cins de kendilerine ait rolleri kolaylıkla kavrayacaktır. Ama aksi olursa iki cins hem bireysel hem de sosyal

¹⁶² Tarhan, *a.g.e.*, s. 50-56

¹⁶³ Hucurat, 49/13

¹⁶⁴ Ebu Davud, Libas, 28 (4098); İbn Mace, Nikâh, 22 (1903); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 13/245 (7850)

¹⁶⁵ Nesai, *Sünenü’l Kübra*, 8/297 (9207); Buhari, Libas, 62,61, Hudud, 33; Tirmizi, Edep, 34 (2784, 2785)

¹⁶⁶ Nesai, *Sünenü’l Kübra*, 8/295 (9202); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 42/103 (2585)

rollerinde, davranışlarında büyük bir karmaşa yaşayacak ve toplum ve aile düzeni ciddi manada bozulacaktır. İki cins kendi davranışları arasındaki farklılıkları kavrayamazsa insan nesli bu durumdan ciddi bir şekilde zarar görür. Maalesef ki gerek dünyamızda gerekse ülkemizde bu olumsuz durum gittikçe artmaktadır. Bu durumun azaltılması ve önlenmesi için aile kurumuna ciddi manada önem vermeli çocukları küçük yaşta kendi cinsel kimliklerinin ve iki cins arasındaki davranışsal farkların bilincinde yetiştirmek gerekir.

3.3.4. Duygusal Yönden Kadın Erkek Farklılığı

Psikolojik verilere baktığımızda, kadınların genellikle erkeklerden daha duygusal ve içe kapanık olduğunu görmekteyiz.¹⁶⁷ Kadınlar duygusal bağlamda doğuştan daha şanslıdır. Ancak bu durum onların duygusal travmalara daha meyilli oldukları sonucunu doğurmaktadır. Yine kadın beynindeki duygusallıkla ilgili alanın erkeklerinkinden daha büyük olduğu iddia edilmektedir.¹⁶⁸ *“Risk alma konusunda erkeklere göre zayıf olan kadın, yenilgiden korkma duygusu açısından da erkeklerden güçsüzdür. Yenilgiden korkma duygusunun fazlalığı kadınların girişimciliğini azaltır. Riske girememenin altında yatan yenilgiden korkma duygusudur. Kadın risk alanlarında kayba uğrarsa kayıpları fazla olacağından riske girmekten çekinir. Çünkü kaybederse çocuğunu da kaybedecektir. Depresyon geçiren kadın, ‘Ben ölürsem çocuğum ne olacak?’ diye düşünürken aynı şartlardaki erkek ‘Ölürsem işim ne olacak?’ diye sorar. Burada iki cinsin duygusal önceliklerinin farklı olması hemen dikkati çekmektedir.”*¹⁶⁹

Duygusal yönünden kadın erkek farklılığına hadislerde de rast gelmekteyiz. Ebu Hureyre (r.a.)’dan nakledilir ki Resulullah şöyle buyurmuştur: “Kadınlara iyi davranınız. Çünkü onlar, eğri kaburga kemiğinden yaratılmışlardır. Kaburga kemiğinin en eğri yeri baş tarafıdır. Eğer onu düzeltmeye kalkışırsan kırarsın. Kendi haline bırakırsan eğri kalır.”¹⁷⁰

Hadisi şeriften anlıyoruz ki kadınların kendilerine has tabiatı vardır. Bu tabiatın fitri olduğunu, onu o şekliyle kabul etmek ve onların duygusal olduğunu unutmuyarak

¹⁶⁷ Ünal, *a.g.e.*, s. 43

¹⁶⁸ Tarhan, *a.g.e.*, s. 54-55-255

¹⁶⁹ Tarhan, *a.g.e.*, s. 56-57

¹⁷⁰ Buhari, Nikâh, 80; Müslim, Rada, 62; İbn Mace, Nikâh, 3; Nesai, *Sünenü'l Kübra*, 8/251 (9095); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/304-315

onlara nazik ve sevgi dolu yaklaşmak gerekir. Hadisten anlıyoruz ki, Resulullah kadınların hassas ve nazik bir fıtrat üzere yaratıldıklarına, onlara güzel ve iyi davranılmadığında onların ince ruhlarına ciddi zarar verileceğine işaret etmektedir. Önemli olan kadınlarla uyum içinde yaşanılabilmesine dikkat çekmektir ve burada kadının psikolojik yapısına dikkat çekmekte, erkekleri onlara karşı iyi davranmaya çağırmaktadır.

Ebu Hureyre (r.a.)’dan gelen rivayete göre Hz.Peygamber şöyle buyurmuştur: “Bir kimse karısına kin beslemesin. Onun bir huyunu beğenmezse başka bir huyunu beğenir.”¹⁷¹

Hadisi şeriften anlıyoruz ki, Peygamberimiz kadınlara iyi ve güzel davranılmasını emretmektedir. Kadınlara kin beslenilmemesi, bir davranışını beğenmezse dahi başka bir davranışını sevebileceği, kadının psikolojik olarak yapısının farklı olduğuna işaret etmektedir. Hatta “Sizin en hayırlınız hanımlarınıza karşı en iyi davrananınızdır.”¹⁷²Buyurarak kadınlara kibar, anlayışlı ve iyi davranılması gerektiğini emretmiştir. Ve yaşanan şu olay da ümmetin kaba erkekleri için ders verici bir niteliktedir:

“Peygamberimiz, Veda Haccı için Medine’den Mekke’ye doğru yola koyulmuşlardı. Kalabalığın arasında olan sevgili Peygamberimizin yanında eşleri de vardı. Hanımları taşıyan develer, adeta kendilerini yönlendiren Enceşe’nin güzel sesine adımlarını uyduruyorlardı. Habeş asıllı bir zenci olan Enceşe, kutlu yolculuğun coşkusu ile şiirler okuyor, nağmeleri develeri coşturuyorken, dinleyenleri de mest ediyordu. Bu kadar ritim ve heyecan develeri hızlandırmış ve sarsıntıları hanımları rahatsız eder hale gelmişti. Peygamberimiz endişelendi ve Enceşe’ye seslenerek: ‘Enceşe, aman sakın ol, kristallere dikkat et.’ diye uyardı.”¹⁷³

Peygamber Efendimiz, başta eşleri olan annelerimiz olmak üzere develer üzerinde yolculuk yapan diğer hanımlar için “el-kavarir” yani cam veya kristal ifadesini

¹⁷¹ Müslim, Rada, 61

¹⁷² Tirmizi, Rada, 11; İbn Mace, Nikâh, 50

¹⁷³ Buhari, Edep, 111; Müslim, Fedail, 73

kullanması, *“hanımların narin, nazik, hassas ve kırılgan yapılarına işaret olduğu kadar ayrıca onların kıymet ve saygınlığına da bir vurgu idi.”*¹⁷⁴

3.3.5. İlgı ve Değerlerde Kadın Erkek Farklılığı

Yapılan incelemelere göre, *“mekanik ve hesap ilgileri erkekler arasında daha yüksektir. Kadınlar arasında ise büro, artistik ve sosyal hizmet ilgileri daha yüksek olma eğilimindedir. Erkekler daha çok macera, makine ve ilimle; kadınlar ev işleri, sanat vb. mesleklerle ilgililerdir. Kadınlar, genellikle daha heyecanlı, estetik bakımından daha duyarlı ve ahlaki normlar üzerinde daha ciddidirler. Erkekler teorik, ekonomik ve politik değerlerde; kadınlar estetik, sosyal ve dini değerlerde daha yüksek puan sağlamışlardır.”*¹⁷⁵

Hız. Peygamber şöyle buyurmuştur: *“Hepiniz çobansınız. Hepiniz güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Amir, memurlarının çobanıdır. Erkek ailesinin çobanıdır. Kadın da evinin ve çocuğunun çobanıdır. Netice itibarıyla hepimiz çobansınız ve hepimiz idare ettiklerinizden sorumlusunuz.”*¹⁷⁶

Hız. Peygamberin bu sözünde erkeğe ekonomik ve yönetim yönünün ön planda olduğu aile reisliği görevi verildiğini görmekteyiz. Kadınlara ise duyarlılığın, estetiğin, ahlaki rollerin ön planda olduğu bir mürebbiye (terbiye edici) görevi verilmiştir. Yapılan bu dağılımın kadın erkek rollerine uygun bir görev dağılımı olduğunu anlamaktayız. Yapılan bu dağılım iki cinsin ilgi ve değerlerine göre şekillenmiştir diyebiliriz.

3.3.6. Dindarlık Anlayışı Yönüyle Kadın Erkek Farklılığı

Dindarlık; *“bir kişinin mensup olduğu diniyle duygusal, düşünsel ve davranışsal açıdan ilgili olması olarak nitelendirilebilir.”*¹⁷⁷ Tarhan, kadınlardaki din duygusunu şöyle açıklamaktadır:

“Din duygusunun psikolojik ihtiyacını daha çok hissettikleri için, kadınların daha dindar oldukları söylenilebilir. Çaresiz kaldıklarında bir otoriteye sığınma ihtiyacı onları mutlu ettiğinden dini konular kadınlar için daha çekicidir. Kadınların

¹⁷⁴ Martı, *a.g.e.*, s.2

¹⁷⁵ Ünal, *a.g.e.*, s. 40

¹⁷⁶ Buhari, Cum’a, 11, Nikâh, 82,91, Ahkâm, 1; Müslim; İmare, 20

¹⁷⁷ Yapıcı Asım, *“Kadın Dindarlığı Algısal Bir Yanılgı Mı Yoksa Gerçeklikmi?”*, Diyanet Dergisi, Kadın Dindarlığı Eki, say. 195, Mart 2008, s. 19

erkeğe göre güçsüzlüğü, fiziksel olarak kendilerini zayıf hissetmeleri ve olaylar karşısında korkuya dirençlerinin az olması, kontrol duygularını çabuk zayıflatır. ‘Karşılıksız sevgi’ olarak bilinen şefkat duygusu, kadınlarda dinin önerdiği merhamet duygusuyla örtüştüğü için kadınların psikolojik doğası dindarlığa daha yatkındır. Zorluklarla mücadelede direnme güçlerinin az oluşu, onların kendilerini kolayca kontrolsüz ve güçsüz hissetmelerine sebep olur. Bunu için kadında (aşkın) bir güce, bir otoriteye sığınma duygusu oluşur. Bu duygu sebebiyle kadınların dindarlaşma eğilimleri fazladır. Özellikle yaşlı kadınların inançları daha saf ve temizdir.”¹⁷⁸ “Erkeklerin egolarına daha fazla güvenme, sınırsız ve sorumsuz davranma eğilimleri onlara hesap verme ve kontrol edinme açısından rahatsız ve huzursuz edebilir. Söz konusu eğilimler ve tedirginlikler erkeklerin kadınlara nispetle dine daha az yönelmelerine sebep teşkil edebilir.”¹⁷⁹

Toplum içinde kadınların daha dindar olduğu yönünde bir takım kanaatler dilden dile dolaşsa da ‘kadınlar mı daha dindardır yoksa erkekler mi?’ sorusuna verilen akademik cevaplar dindarlığın tanımına, çeşitlerine, ölçülme şekline ve örneklemen kendine has özelliklerine göre farklılık arz etmektedir.¹⁸⁰ “Dini hayatın çok boyutlu ele alındığı çalışmalarda, bazı boyutlarda kadınların bazı boyutlarda ise erkelerin daha dindar olduğu ileri sürülmektedir. Mesela, Kendler ve arkadaşlarının bulgularına göre, kadınlar ‘genel dindarlık’, ‘sosyal dindarlık’, ‘Allah’a bağlılık’ ve ‘tövbe’ boyutlarında; erkekler ise ‘otoriter/yargılayıcı Allah inancında’ daha yüksek puan almıştır. Fukuyama’nın çalışması da benzer bir sonuç içermektedir. Ona göre kadınlar dinin özellikle inanç, ibadet ve duygu boyutlarında erkekler ise bilgi boyutunda daha dindar bir görüntü içerisindedirler.”¹⁸¹

Ülkemizde yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar üç farklı yargıyı beraberinde getirmektedir: “Birincisi, kadınlar erkeklerden daha dindardır. İkincisi erkekler kadınlardan daha dindardır. Üçüncüsü dindarlık açısından kadın ile erkek arasında anlamlı bir farklılaşma mevcut değildir. Her üç yargıyı da destekleyecek araştırma sonuçları mevcuttur. Buradan hareketle toplumsal kabuller ve gündelik hayattan edinilen gözlemler kadınların daha dindar olduğunu teyit etse de bilimsel

¹⁷⁸ Tarhan, *a.g.e.*, s. 335-336

¹⁷⁹ Tarhan, *a.g.e.*, s. 336

¹⁸⁰ Yapıcı, *a.g.e.*, s. 19-20

¹⁸¹ Yapıcı, *a.g.e.*, s. 20

çalışmalarda ulaşılan bulguların bu konuda açık bir hükme varmayı engellediği ifade edilebilir. Bununla birlikte yine yapılan çalışmalara dayanarak kadınların kısmen erkeklerden daha dindar olmaya meyilli oldukları görülmektedir. Bu da kadın ve erkek dindarlığının iki farklı uçta yer almadığı dolayısıyla her iki cinsiyet arasındaki farklılıkları kısmi kaldığı anlamına gelmektedir. Çünkü dindarlık konusunda her iki cinsiyet arasında gözlenen farklılıklar nadiren yüzde yirmiye geçmektedir.”¹⁸²

Bu arada günümüzde de önemli şu meselenin altını önemle çizecek olursak; *“kadınlar kurşun döktürme, fala baktırma, büyü yaptırma yada bozdurma, cinci, muskacı hoca olarak tanınan kişilerle temas kurma kutsal kabul edilen ziyaret yerlerinde çok çeşitli gayelerle dua etme ve adakta bulunma başta olmak üzere ‘halk dindarlığı’ olarak adlandırılan pek çok hususta daha fazla ön plana çıkmaktadırlar.”¹⁸³*

Kadınların kitabi dindarlıktan öte geleneksel halk dindarlığına daha eğilimli oldukları sosyo-psikolojik bir gerçeklik olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca kadınlarda sağlıklı ve nitelikli dini bilgi düzeylerinin zayıf kalması, onların bu tür uygulamalara rağbet etmesini arttırabilmektedir. Bu sebeple kadın dindarlığının hurafelerden arındırılmış bir şekilde gelişip serpilmesinde nitelikli bir din eğitimi mutlaka gereklidir.¹⁸⁴

Asr-ı Saadette kadınlar dinlerini öğrenme hususunda Peygamber efendimize danışırldı.Örneğin,“Hz. Esma’nın Hz. Peygambere adet ve cünüplük sonrasında nasıl temizlenileceğini sormasına şahit olan Hz. Aişe, utanma duygularının öğrenme azimlerini engellemesine izin vermeyen Medineli hanımlara karşı hayranlığını şu sözleriyle dile getirmiştir: ‘Şu Ensar kadınları ne iyi kadınlardır. Utanma duyguları, onların dinlerini öğrenmelerine engel olmuyor.’ Bazı kadınlar ise bizzat Peygamberimize sormaya çekindikleri mahrem konuları Hz. Peygamberin hanımları aracılığı ile öğreniyorlardı. Mesela kanaması hiç kesilmeyen bir hanım özür durumunda ne yapacağını Ümmü Seleme aracılığı ile Peygamberimize danışmış, bir başka hanım adet döneminde kadının ibadetindeki değişikliği Hz. Aişe’nin yardımıyla öğrenmişti. Hatta bazen öğrenim zinciri değişiyor, Hz. Aişe erkeklerin bilmesi gereken özel konuları kadınlara öğretmek suretiyle onlar aracılığıyla eşlerinin öğrenmesini

¹⁸²Yapıcı, **a.g.e.** , s. 21-22

¹⁸³ Arslan Mustafa, **Türk Popüler Dindarlığı**, Dem Yayınları, İstanbul 2004, s. 202-205

¹⁸⁴Yapıcı, **a.g.e.** , s. 23

sağlıyordu.”¹⁸⁵“Bir defasında yanına gelen Basralı kadınlara tuvalette su kullanmalarını söyleyen Hz. Aişe annemiz, onlar aracılığı ile eşlerine de haber göndererek, ‘Kocalarınıza su ile temizlenmelerini söyleyin. Ben onlara bunu söylemekten hayâ ediyorum. Ama bilmeliler ki Allah Resulü su ile temizlenirdi.’ demiştir.”¹⁸⁶

Yapılan araştırmalara bakacak olursak şunu söyleyebiliriz ki erkek ve kadın dindarlığı arasında çok az bir fark bulunmakla beraber, abartılacak derecede büyük bir fark yoktur. Asr-ı Saadete baktığımız zaman kadınlar da erkekler de dinlerini öğrenme hususunda büyük gayret göstermişlerdir. Önemli olan dini sahih kaynaklardan öğrenip hayat uygulamak ve Allah’ın hoşnutluğunu kazanmaktır. Bu kadın- erkek her iki cinsin sorumluluğudur.

3.3.7. Liderlik Stili Yönünden Kadın Erkek Farklılığı

Psikoloji biliminde liderlik konusunda kadın erkek farklılığına değinen çalışmaların sayısı son yıllarda artış göstermektedir. Yakın zamana kadar yapılan liderlik çalışmalarına genel olarak cinsiyet farklılıklarının üzerindeki etkileri dikkate alınmamıştır. Yine de bir takım bireysel çalışmalar bu konuda bazı somut farklılıklar saptamıştır. Nitekim daha yakın zamanlarda liderlik davranışlarında cinsiyet farklılıklarını konu alan yüz yetmiş bir araştırmanın meta analitik incelemesini yapan Eagly ve Cohnson; “kadınların daha demokratik ve katılımcı bir liderlik stili benimserken, erkeklerin daha otokratik ve buyurgan bir liderlik stili benimsediklerini ve kadınların erkeklerden farklı olarak insani ilişkilere de önem verdiklerini ortaya koymuşlardır.”¹⁸⁷

Evrimsel psikolojiye baktığımız zaman şunu görürüz ki, “erkeğin doğuştan gelen avcı doğası gereği güçlü olduğunu görüyoruz. Erkek hakkında çağlardan beri var olan kalıp yargı onun cesur, güçlü, saldırgan ve işi üstlenen kişi olduğu yönündedir. Bu bütün dünyada kabullenilen erkek imajı olduğu için hâkimiyete dayalı sistemler, erkek egemenliği biçiminde tezahür etmiştir. Kadına önerilen davranış beklentisi ise nazik, bağımlı ve sabırlı olması şeklindedir. Kadınlar korkuya karşı daha az dirençlidirler. Bu hassasiyetleri sebebiyle zorluklara karşı mücadele özellikleri daha zayıftır. Bu da

¹⁸⁵ Martı, *a.g.e.*, s. 80-81

¹⁸⁶ Tirmizi, Taharet, 15; Ahmed b. Hanbel, VI, 94

¹⁸⁷ Uzun, *a.g.e.*, s. 29-49-50

onların başarılarını engeller. Kadınların askerlik ve politika gibi sahalarda daha az görülmesinin sebebi, fiziksel zayıflıklarından çok, risk alma konusunda erkeklere göre dirençlerinin daha az olmasındandır.”¹⁸⁸

Kadın ile erkeğin liderlik stili bakımından farklılıklarına örnek verebileceğimiz “Sebe Kraliçesi Belkıs ile Hz. Süleyman” arasında geçen şu olaydır;

“Çok geçmeden Hudhud gelip dedi ki: ‘Ben senin bilmediğin bir şeyi öğrendim. Sebe halkından sana kesin bir bilgi getirdim. Onları bir kadın hükümdarın yönettiğini gördüm. Kendisine her imkân verilmiş; bir de muhteşem tahtı var. Ancak onun ve halkının Allah’ı bırakıp güneşe secde ettiklerini de gördüm. Şeytan onlara yaptıklarını güzel göstermiş, böylece onları yoldan alıkoymuş; bu yüzden doğru yolu bulamıyorlar. Şeytan bunu göklerde ve yerde gizli olanı açığa çıkaran, gizlediğinizi ve açıkladığınızı bilen Allah’a secde etmesinler diye yapmış. Oysa büyük arşın sahibi olan Allah’tan başka ilah yoktur.’ Süleyman da ‘Doğru mu söylüyorsun yoksa yalancılardan biri misin göreceğiz. Şu mektubumu götür, önlerine bırak sonra onlardan biraz çekil de, ne sonuca varacaklarına bak.’ Sebe melikesi adamlarına şöyle dedi: ‘Beyler! Bana çok önemli bir mektup gönderilmiş. Mektup Süleyman’dan gönderilmekte, Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla başlamaktadır. ‘Bana üstünlük taslamayın. Bana gelin teslim olsun.’ denilmektedir. Kraliçe şöyle dedi: ‘Efendiler, içinde bulunduğum durum hakkında görüşünüzü açıklayın. Sizin görüşünüzü almadan asla bir işe kesin karar vermem.’ Şu cevabı verdiler: ‘Biz güçlüyüz, zorlu savaşçılarız. Yine de yetki senindir. Artık ne buyuracağınızı sen düşün.’ Kraliçe şöyle dedi: ‘Krallar bir ülkeye girdiler mi, oranın altını üstüne getirirler ve halkının ulularını zelil durumuna düşürürler. Bunlar da öyle yapacaklardır. Ben bunlara bir hediye göndereceğim, sonra bakacağım elçiler ne ile dönecekler.’ Elçiler Süleyman’a geldiklerinde O şöyle dedi: ‘Siz bana mal yardımı mı yapıyorsunuz? Allah’ın bana verdiği size verdiğiinden daha değerlidir. Hayır, hayır! Hediyelerinizle ancak siz sevinirsiniz. Ey Elçi! Onlara dön. İyi bilsinler ki asla karşı koyamayacakları ordularla üzerlerine gelir, muhakkak surette onları yenilmiş ve küçük düşürülmüş olarak orada çıkarırız.’ Danışmanlarına dönerek: ‘Onlar boyun eğerek bana gelmeden önce hanginiz o melikenin tahtını bana getirebilir dedi.’ Cinlerden bir ifrit: ‘Sen makamından kalkmadan önce ben sana onu getiririm. Gerçekten bu işe gücüm

¹⁸⁸Tarhan, *a.g.e.* , s. 56-123

yeter, ben güvenilir biriyim.’ dedi. Kitaptan bir bilgisi olan ise: ‘Ben onu sen göz açıp kapayıncaya getiririm.’ diye cevap verdi. Süleyman, tahtı yanı başına yerleşmiş olarak görünce şöyle dedi: ‘Bu, şükür mü yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınavan Rabbimin bir lütfüdür. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur. Nankörlük edene gelince, o bilsin ki Rabbimin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, kerem sahibidir. Onun tahtını tanımayacağı bir hale getirin; bakalım gerçeği anlatacak mı yoksa anlamayanlardan mı olacak?’ dedi. Kraliçe geldiğinde, ‘Senin tahtın da böyle mi?’ diye sordu. ‘Tıpkı onun gibi.’ dedi. ‘Bize bundan önce bilgi verilmişti ve biz de boyun eğmiştik.’ Onu daha önce Allah’tan başka taptığı şeyler saptırmıştı. Çünkü O inkârcı bir kavimdendi. Ona, ‘Köşke gir.’ denildi. Kraliçe salonu görünce, onu oraya toplanmış su sandı ve eteğini topladı. Süleyman: ‘Bu billurdan yapılmış, şeffaf bir zemindir.’ diye uyardı. Kraliçe: ‘Rabbim, ben gerçekten kendime zulmetmişim! Artık Süleyman’la beraber âlemlerin Rabbi olan Allah’a teslim oldum.’ dedi.”¹⁸⁹

Seyyid Kutup: “Burada Kraliçenin kişiliğinin ötesinde kadının kişiliği ortaya çıkmaktadır. Kadın, karakter olarak savaşlardan ve yıkımlardan hoşlanmaz. Kuvvet ve sertlik silahını kullanmadan hile ve yumuşaklık silahını kullanır.”¹⁹⁰ diyerek bunu “dişil” (fenimen) siyaset olarak yorumlar.

Hız. Süleyman’ın liderliğine baktığımız zaman adil ve liyakat sahibi olduğunu görürüz. Hız. Süleyman erkek bir yönetici ve doğal olarak erkeklerin doğasında bulunan kontrol edici, cesur, zorlayıcı, sertlik gibi temsili özellikleri barındırmaktadır. Bu özellikler kadınlarda da yok denecek kadar azdır. Kadınların liderlikleri yardımsever, empatik, nazik, birini yönlendirmekten ziyade görüşüne önem veren, yumuşak gibi özellikleri barındırır. Zaten, Belkıs’ın Hız. Süleyman’a hediye göndermesinin sebebi hem bu özellikleri hem de barışçı bir siyaseti benimsemek ve en önemlisi de risk almamak olarak yorumlanabilir. Çünkü kadınlar erkeklere oranla daha az risk alırlar, fiziki yapıları buna müsait değildir. Fakat erkeklerin kuvvet ve sertlik özellikleri liderlikte önemli bir fark oluşturmaktadır. Ayrıca bu güzel kıssadan şunu anlıyoruz ki Kur’an-ı Kerim’de, yöneticilerin illa kadın veya illa erkek olmasını emreden ayetler yoktur. Fakat hadisleri ele aldığımızda yöneticilerin erkek olması uygulamalarda apaçık

¹⁸⁹ Naml, 27/22-44

¹⁹⁰ Kutup Seyyid, *Fi Zilali’l Kur’an (Kur’an’ın Gölgesinde)*, (trc: Heyet), Emir yay., İstanbul, 1991, c. 8, s. 481

bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu konu ile ilgili şu hadisi şerifi zikretmekte fayda vardır: “Resulullah’a Farslıların başına Kısra’nın kızının hükümdar yaptıkları haberi ulaşınca şöyle buyurmuştu: ‘İşlerini yönetmek üzere başlarına bir kadın getiren bir toplum iflah olmaz.’¹⁹¹ Peygamber Efendimizin bu sözüne bakılarak iki tür yorum yapılmıştır. Birincisi, genellikle kadınlar erkeklere göre nazik, hassas ve kırılgan bir yapıda oldukları için idarecilik gibi zor bir görevin altından kalkmaları zor olacaktır. Ve bundan dolayı kadının devlet başkanı olmaması gerekir. İkinci olarak ise gerekli şartları taşımak kaydıyla kadının devlet başkanı olmasını caiz görenler de vardır. Caiz görenler bu hadisi genel olarak bütün milletleri ve kadınları değil, bu sözün söylenme sebebi olan özel bir devlete yorumlamışlardır. Hz. Peygamber bu sözüyle başkanı bir kadın olan Sasani Devleti’nin kısa süre sonra yıkılacağını haber vermektedir. Yoksa idarecileri kadın olan bütün devletleri kastetmemiştir.

İslam tarihine baktığımız zaman kadınlara kabiliyetleri ölçüsünde çeşitli görevler verilmiştir. Örneğin Hz. Peygamber zamanında Semra bnt. Nuheykil Esediye ve Şifa bnt. Abdullah bizzat Hz. Peygamber tarafından Medine’de Pazar işlerine bakmak üzere denetleyici olarak tayin edilmişlerdir.¹⁹² Burada asıl olan İslam’ın gerektirdiği haremlilik-selamlık kuralına uymaktır. Bu kurala uygun ortam sağlandığında kadınların kendi kapasitelerine ve fitratlarına uygun işlerde görev almasında bir sakınca yoktur.

Özetleyecek olursak, İslam’da kadın olsun, erkek olsun insan olma bakımından aralarında bir ayırım söz konusu değildir. Kadın-erkek yeryüzünü imar etmek, Allah’a kulluk etmekle yükümlüdürler. İslam düşüncesinde liderlikte kadın-erkek ayırımı yoktur. Eğer böyle bir ayırım söz konusu olsaydı Hz. Peygamber, kadınlara görev vermez, onlardan biat almazdı. Halbuki Hz. Peygamber, kadınlardan hem biat almış hem de onlara yönetimle ilgili görevler vermiştir. Kadın ve erkek birbirlerinin velisidir. Kanaatimizce önemli olan liderlikte liyakat sahibi olmaya dikkat edilmesidir. Yönetimde erkek veya kadın liderlerin sayısının çokluğu veya azlığından ziyade önemli olan iyi, adaletli ve hoşgörülü bir liderlik sergilemektir.

¹⁹¹ Buhari, Meğazi, 82, Fiten, 18; Tirmizi, Fiten, 75; Nesai, Kudat, 8

¹⁹² Aslan Şebnem, Çiftçi Zahid Osman, Karabacak Mustafa, “İslam’ın Kadın Liderliğe Bakışı”, Iğdır Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, say. 8, Ekim 2015, s. 87

3.4. Anelik Psikolojisi

Anelik Allah tarafından kadınlara verilen en güzel duygudur. Anelik kadın erkek farklarını oluşturan temel bir özelliktir. Anelik duygusunu iyi anlamak demek, kadın psikolojini iyi anlamak demektir. Bu yüzden bu başlık altında ayetler ve hadisler ışığında annelik psikolojisinin örneklerini inceleyeceğiz.”Anelik duygusu kadın psikolojisinde ve kimliğindeki temel duygulardan biridir. Anelik duygusu içinde sevgi, şefkat, iyilik, doğruluk merhamet gibi çok farklı duygu tabakaları vardır. Anelik bu duygu katmanlarının hepsini içine alır. Onda bir insanın iyi olmasına yarayacak ve onu mutlu edecek her şeyi bulmak mümkündür. İnsanlar annelik denildiğinde iyi, hoş ve mutlu olacağı bir ortamın varlığını hisseder.”¹⁹³ Yapılan araştırmalarda annelik ve babalık arasındaki temel farklar şu şekilde ifade edilmiştir:

*“Erkekler anne olamadıkları için daha bencildir. Özellikle evlilikte bu daha da çoğalır. Anelik duygusu içerisindeki özel zevki tadamadıkları için bunun da insana mutluluk şeklinde döndüğünü de farkına varmazlar. Anelik biyolojik bir dürtüdür. Bu duyguda kadına zevk olarak sunulan peşin bir şeref vardır. Erkeklerde evlat sevgisinin bulunmadığı söylenemez. Ancak babalık biraz daha öğrenilmesi gereken bir olgudur. Erkeklerde koruma duygusu hâkimdir. Onda çocuğu koruma ve ihtiyaçlarını giderme ile ilgili bağlılık duygusu ön plandadır. Anelik eğilimi, babada da bulunmakla birlikte biraz daha çözümlenmiş ve sulanmıştır. Kısaca anneye oranla daha zayıftır.”*¹⁹⁴

Kadınlarda var olan annelik duygusunun kaynağı psikolojide sıkça bahsedilen konulardan biridir. Bir kısım psikologlar annelik duygusunun biyolojik ve içgüdüsel olmadığını savunsa da genel kanı, bu duygunun biyolojik olduğudur. “Mesela kırlangıçlar, yuvalarında yangın çıksa ateşe dalıp yavrularını kurtarmaya çalışır. Tavuğun yumurtalarına vahşi bir hayvan saldırırsa, o yavrularını korumak için kendini feda eder. Hayvanı üzerine çekmek için ona saldırır. Bu örnekler annelik duygusunun temel bir duygu olduğunu gösterir.”¹⁹⁵

Hız. Peygamber döneminde yaşanan şu olayda annelikteki şefkat ve merhamet duygularına bir vurgu vardır. Hız. Ömer (r.a.) anlatıyor: “Resulullah’ın huzuruna bir grup esir getirilmiştir. Esirlerin arasındaki bir kadın aniden koşmaya başladı. Çünkü

¹⁹³Tarhan, *a.g.e.* , s. 301

¹⁹⁴Tarhan, *a.g.e.* , s. 308

¹⁹⁵Tarhan, *a.g.e.* , s. 301

esirler arasında bir çocuk bulmuştu. Onu tuttu bağrına bastı ve hemen onu emzirdi. Bunun üzerine Resulullah şöyle buyurdu: ‘Bu kadın çocuğu ateşe atar mı, ne dersiniz?’ dedik ki: ‘Allah’a yemin olsun ki hayır atmaz.’ Bu sefer Resulullah şöyle buyurdu: ‘Allah kullarına karşı bu kadının çocuğuna olan rahmetinden daha çok acıyıcıdır.’”¹⁹⁶

Hadisi şeriften anlıyoruz ki anne;“bağlılığın, fedakârlığın, karşılık beklemeden vermenin ve sevmenin sembolüdür. Anne, ilahi rahmete benzer.” Annedeki şefkat ve merhamet duygusu İslam’daki şefkat ve merhamet duygusuyla bağdaştırılabilir. Annelik bu şefkat ve merhamet duygusuyla insan yetiştirme sanatının adıdır.

Kur’an-ı Kerim’de annelik psikolojisi ile alakalı birçok ayet bulunmaktadır. Örneğin Kasas Suresi’nde Hz. Musa’nın annesinin örneği şöyle geçmektedir: “Musa’nın anasına: ‘Onu emzir. Kendisine zarar gelmesinden endişelendiğinde onu denize (Nîl Nehri’ne) bırakıver. Hiç korkup kaygılanma. Çünkü biz onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız.’ diye bildirdik. Nihayet Firavun ailesi onu yitik çocuk olarak nehirden aldı. O, sonunda kendileri için bir düşman ve bir tasa olacaktı. Şüphesiz Firavun ile Haman ve askerleri yanlış yolda idiler. Firavun’un karısı sepetin içinden bir erkek çocuk çıkınca kocasına: ‘Benim ve senin için göz aydınlığıdır. Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur veya onu evlat ediniz.’ dedi. Hâlbuki onlar işin sonunu sezmiyorlardı. Musa’nın anasının yüreğinde ise sadece çocuğunun tasası kaldı. Eğer biz, inananlardan olması için onun kalbini pekiştirmemiş olsaydık neredeyse gerçeği meydana çıkaracaktı.’”¹⁹⁷

Bu kıssa en başta annelik duygusunun özünde barındırdığı “pozitif yapıcı ve iyi anlam”a dikkatleri çekmektedir. Bunu yaparken de annenin ismini, kişiliğini önemsememektedir. “*Firavun’un karısı, annelik duygusuna ve bu duygunun barındırdığı içtenlik ve şefkat hislerine sahip bir kişilik olarak sunulmaktadır.*”¹⁹⁸

Kıssa da önemli başka bir husus vardır ki o da şudur; Hz. Musa’nın annesinin Allah’tan biz söz almış olmasına rağmen neredeyse kendi çabasıyla yavrusunu kurtarmaya çalışmasıdır. Ayette geçen “Musa’nın anasının yüreğinde yalnızca çocuğunun tasası kaldı.” şeklindeki ifadeler, zavallı annenin kalbini, gönlünü ve içinde

¹⁹⁶ Buhari, Edep, 18; Müslim, Tevbe, 22

¹⁹⁷ Kasas, 28/7-10

¹⁹⁸ Kasapoğlu Abdurrahman, “*H. Musa Kıssasında Korku Fenomeni*”, Diyanet Dergisi, Mart 2008, say. 195, s. 1

bulunduğu durumu çok canlı bir biçimde gözler önüne sermektedir. Evet, böyle bir anne düşünecek güze sahip değildir. Bilinçsiz hareket eder, hiçbir şey yapamaz ve gözü hiçbir şey görmez.¹⁹⁹Tarhan, annelik duygusunu şu şekilde ifade etmektedir:

*“Kadının en önemli zevklerinden birisi evlat sevgisidir. Bu yüzden en büyük acılardan birisi de onu kaybetmektir. Kadınlarda genetik olarak ‘çocukları koruma dürtüsü’ bulunur. Bu sebeple anne kendisini çocuklarına feda eder. Bu duygunun bir kadında olması, kural olmaması istisnadır. Bu eğilim, çocuk yapmayı ve onun fedakârlıklara katlanmasını sağlar.”*²⁰⁰

Resulullah şöyle buyuruyor: “Uzun uzun kıldırma isteğiyle namaza başlıyorum ki o esnada bir çocuk ağlaması işitiyorum. Annesinin onun ağlamasından dolayı sıkıntıya düşeceğini bildiğimden namazı kısa tutuyorum.”²⁰¹

Bu hadisi şerifte öncelikle Peygamber Efendimiz’in şefkat ve merhametini görmekteyiz. Çünkü Efendimiz, çocuklara karşı da çok merhametliydi. Biliyordu ki bir anne de çocuğuna karşı çok merhametlidir. Çocuğun ağlaması anneyi etkileyeceğinden ötürü Efendimiz, namazı kısa tutuyor. Çünkü anneler fedakârlık örneğidirler. Çocuklarının ağlaması onları da huzursuz eder. Çünkü annelik duygusu çocukları için çırpınmak, onlar için fedakârlık yapmaktır. Bir tavuğun civcivlerini korumak için kendisini tilkinin önüne atması nasıl bir duygudur ki insana nice zorlu fedakârlıklar yaptırır. İşte Hazreti Peygamber de annenin bu duygusunu biliyor ve namazı kısa tutuyor. Ne yüce bir düşünce...

Dinimiz anneliğe çok önemli bir değer vermektedir. Kur’an-ı Kerim’de: “Biz insana ana-babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. İşte bunun için önce bana sonra ana-babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur.”²⁰² Ayeti verilen değeri ne kadar da güzel bir şekilde ortaya koymuştur.

Ebu Hureyre’den şöyle rivayet edilmiştir: “Bir adam, ‘Ey Allah’ın Peygamberi! Kimeiyilik edeyim?’ diye sorunca, Resulullah ‘Annene’ cevabını verdi. Adam ‘sonra kime?’ diye sorunca, Resulullah ‘Annene’ cevabını verdi. Adam yine ‘sonra kime?’ diye

¹⁹⁹ Kutup, *a.g.e.*, c. 9, s. 19

²⁰⁰ Tarhan, *a.g.e.*, s. 203

²⁰¹ Buhari, Ezan, 65; Müslim, Salât, 192

²⁰² Lokman, 31/14

sorunca, Resulullah ‘Annene’ cevabını verdi. Adam bir daha ‘Sonra kime?’ diye sorunca, Resulullah ‘Babana’ cevabını verdi.²⁰³

Muaviye b. Cahime şöyle dedi: “Resulullah’a gidip cihad etmek için ona danıştım. Bana ‘Annen sağ mı?’ diye sorunca ‘Evet’ cevabını verdim. Bunun üzerine Resulullah, ‘Sözlerime dikkat et! Annenin ayağının dibinde otur. Çünkü cennet onun ayakları altındadır.’²⁰⁴ diye buyurdu.”

Yukarıdaki hadislerle baktığımız zaman sevgili Peygamberimiz, “anneye hürmet etme ve onu sevmek” hususunda ümmetine birçok tavsiyede bulunmuştur. Bu tavsiyelerini hadislerinde açıkça görmekteyiz. Çünkü Efendimiz de annesini çok sever, ve sürekli anardı. Ayrıca sütannesini ziyaret eder, saygı gösterir ve ona ikramda bulunurdu. İşte bizler de şunu bilmeliyiz ki ana-baba sevgisi ve hakkı, onları huzur evlerine tıpkı bir hapishaneymiş gibi oraya mecbur ettikten sonra, orada onları ziyaret etmek gibi göstermeliklerle ödenemeyecek kadar büyük ve önemli bir haktır.

3.5.Kıskançlık Psikolojisi

Kıskançlık duygusu insanda var olan doğal bir duygudur. Şöyle ifade edilir ki: “Kıskançlık duygusu Uranyum cevheri gibidir. Kişide çatlak oluşturur. Oluşan çatlağı tamir etme çabası, enerji açığa çıkarır. Bu enerji yapıcı veya yıkıcı olarak kullanılabilir. Kişi yanlış davranırsa onu harap eder, motivasyonu kırılır ve ateşin odunu yaktığı gibi onu yakar. Ama şikâyet etmek yerine cesaretle davranan insan ‘Bunu bende yapabilirim’ diyerek harekete geçer. Benzemek istediğimiz başarılı kimselerin felsefeleri, değer yargıları, planları bu yolla öğrenilir.”²⁰⁵

Kıskançlık duygusu; “önemsenen bir ilişkinin yitirilmesine yada bozulmasına yol açabilecek bir tehlikenin algılanması sonucunda verilen karmaşık bir tepkidir. Bugüne kadar yürütülmüş olan çalışmalara bakıldığında, kıskançlıkla ilişkisi en çok sorgulanan değişkenlerden birinin cinsiyet olduğu göze çarpmaktadır. Bu araştırmalardan elde edilen bulgulardan çok kadınlarla erkeklerin eşit düzeyde kıskançlık belirttiklerini

²⁰³ Buhari, Edep, 2; Müslim, Birr, 1

²⁰⁴ İbn Mace, Cihad, 6; Nesai, Cihad, 25

²⁰⁵ Tarhan, **a.g.e.**, s. 68

göstermektedir. Fakat çoğu araştırmada da kadınlarla erkeklerin duygusal ve cinsel kıskançlık açısından farklılaştıklarını göstermektedir.”²⁰⁶

Kıskançlık; duygusal ve cinsel olmak üzere ikiye ayrılır. Cinsel kıskançlık; bireyin eşinin bir başkasıyla cinsel beraberlik yaşadığını bilmesi ya da bundan şüphelenmesi sonucunda yaşanan kıskançlık türüdür. Duygusal kıskançlık ise; bireyin eşinin bir başkasına duygusal olarak bağlandığını bilmesi veya bundan şüphelenmesi sonucunda ortaya çıkan kıskançlık türüdür. Araştırmacılar; kadınların duygusal, erkekleri ise aldatma durumunda daha çok kıskançlık duydukları varsayımını ortaya atmışlardır. Kadınlar ve erkekler kıskançlığa farklı tepkiler verir ve farklı baş etme yolları seçerler. Kadınların yapıcı davranıp alttan alarak kendi hak ve isteklerinden vazgeçtikleri, erkeklerin ise tehdit ve kaba kuvvetle kıskançlıklarıyla baş etmeye çalıştıkları görülmektedir.²⁰⁷

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette haset etmenin ve kıskanmanın kötü bir huy olduğunu vurgulamıştır. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

“Eğer bir kadın kocasının nuşuzundan (geçimsizliğinden) yahut kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında bir sulh (barış) yapmalarında onlara bir günah yoktur. Sulh hayırlıdır. Nefisler ise kıskançlığa ve bencil tutkulara hazır kılınmıştır. Eğer iyilik yapar ve sakınırsanız, şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdar olandır.”²⁰⁸

Ayetten şunu anlıyoruz ki; erkeğin olumsuz davranışları aile geçimsizliğine sebep oluyor. Aynı şekilde kadın için de bu durum geçerlidir. Ayette erkeğin geçimsizliğinden kasıt, evlilik durumunu aksatma, söz ve davranışlarıyla eşini kırma, kaba davranma vb. durumlardır. Anlıyoruz ki kadın bu durumlarda duygusal açıdan çok yıpranır. Kadın bir tür kıskançlık türü olan “duygusal kıskançlığı” devreye koyar. Böyle bir durumda da her iki taraftan birinden bir kıskançlık ya da kötü bir davranış sebebiyle aile hayatının devamı tehlikeye düşer. İşte bu durumda yapılacak şey eşlerin arasını düzeltmek ve kıskançlığa sebep olan şeyleri ortadan kaldırmaktır.

²⁰⁶ Madran Demirtaş, H. Andaç, ” *Duygusal ve Cinsel Kıskançlık Açısından Temel Cinsiyet Farklılıkları*”, Tork Psikiyatri Dergisi, say. 19, Mart 2008, s. 300-301

²⁰⁷ Madran Demirtaş, *a.g.e.*, s. 301

²⁰⁸ Nisa, 4/128

Kıskançlık elbette her insanda vardır. Kıskançlık duygusu daha çok kadınların kalbinde ortaya çıkan psikolojik bir durumdur. Kıskançlığın kadınlardaki boyutunu incelediğimizde Peygamber eşlerinin bile bu duyguyu nasıl yaşadığını örneklerle görebilmekteyiz. Örneğin çocuğu olmadığı için Hz. İbrahim'i kendi rızasıyla cariyesi olan Hz. Hacer ile evlendiren Hz. Sare, Hz. Hacer'in hamile kalmasıyla ve sonucunda Hz. İsmail'in doğumuyla birlikte ciddi şekilde kıskançlık içerisine girdiğini bilmekteyiz. Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Resulullah bir gece yanımdan çıkıp gitmişti. Benim nöbetimde hanımlarından birinin yanına gitmiş olabilir diye içime kıskançlık düştü. Geri gelince halimi anladı ve 'Kıskandın mı yoksa?' dedi. Bende 'Evet, benim gibi biri senin gibi birini kıskanmaz da ne yapar?' dedim. Resulullah: 'Sana yine şeytan gelmiş olmalı.' dedi. Ben: 'Benimle şeytan mı var?' dedim. Resulullah da: 'Şeytanı olmayan insan yoktur.' dedi. Ben de: 'Seninle de var mı?' dedim. Resulullah: 'Evet, ancak ona karşı Allah bana yardımcı oldu da Müslüman oldu.' diye buyurdu."²⁰⁹

Bu hadisi şerif Peygamber eşi dahi olsa, kıskançlığın tabii ve fitri bir durum olduğunu göstermektedir.

Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: "Resulullah, mü'minlerin annelerinden birinin yanında bulunuyordu. Derken diğer hanımı ağaçtan yapılma bir kap içinde yemek gönderdi. O hanımı (Hz. Aişe) Resulullah'ın eline vurdu ve kap yere düşüp kırıldı. Bunun üzerine Resulullah iki parça olan kabı alıp birini diğerini üzerine gördü ve yemeği de onun üzerine toplamaya başladı. Ardından: 'Anneniz kıskandı. Yiyiniz.' buyurdu. Onlar da yediler. Hz. Peygamber tabağı kıran hanımına yeni bir tabak göndermesini istedi. O da evinde bulduğu başka bir tabağı getirdi. Hz. Peygamber sağlam tabağı yemeği getiren elçiye verdi. Kırılan tabağı da kıran kişinin evinde bıraktı."²¹⁰

Hadis şarihi Hattabi, Resulullah'ın "Anneniz kıskandı." ifadesi hakkında şöyle demiştir: "Bu hitap bu olayı işiten tüm Müslümanlardır. Yani Müslümanlar Hz. Aişe'nin bu hareketini yermesinler. Çünkü kadınların tabiatında bulunan kıskançlık

²⁰⁹ Müslim, Münafikun, 70 (2815); Nesai, *İşretü'n Nisa*, 4 (3898)

²¹⁰ Nesai, *İşretü'n Nisa*, 4 (3893); Buhari, Mezalim, 34, Nikâh, 107 Ebu Davud, İcare 89 (3567); Tirmizi, Ahkâm, 23 (1359); İbn Mace, Ahkâm, 14 (2334); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/105, 263

sebebiyle özellikle kumasına karşı kadının böyle hareket etmesi beklenir. Kadın kumasını kıskandığı için böyle hareketlerden kendisini tutamaz.”²¹¹

Hiz. Aişe (r.a.) bildirdi ki: “ Hazreti Peygamber nöbeti geldiğinde diğler hanımı Zeynep bnt. Cahş’ın yanında kalırdı. O da Resulullah’a, yanında bulunan bal şerbetinden içirirdi. Bu duruma kıskançlık gösterip ben ve Hafsa (r.a.) Peygamber hangimizin yanına girerse O’na: ‘Senden çok kötü bir koku içeren meğafir kokusu geliyor. Meğafir mi yedin?’ desin diye sözleşdik. Derken Resulullah ikimizden birinin yanına girdi. O da bunu ona söyledi. O da: ‘Hayır! Bilakis Zeynep bnt. Cahş’ın yanında bal şerbeti içmiştim. Dolayısıyla bir daha bal şerbeti içmeyeceğim!’ buyurdu.”²¹² Bunun üzerine: “Ey Peygamber! Allah’ın sana helal kıldığını, eşlerini hoşnut etmek arzusuyla kendine haram mı kılıyorsun?” ayetleri indi.”²¹³

Bu Hadis-i Şerif, Peygamber Efendimiz’in hanımı bile olsa kıskançlığın makul ve ölçülü bir şekilde fitri bir olay olduğunu göstermektedir. Burada kasıtlı olarak Hiz. Peygamber’e eziyet etmeyi düşünmemişlerdir. Sadece kadınlar arası görülen kıskançlığın bir sonucudur. Aslında buradaki kıskançlık, kişinin kendi mahremini koruması yönünde gösterdiği duygusal bir tepkidir. Bu duygusal tepkiyi dengede tutmak gerekir. Eğer bu duygusal tepki dengede tutulmazsa hasetliğe döner ve korkunç boyutlara ulaşır. Kontrol altına alınamayan kıskançlık duygusu bütün bedeni etkisi altına alır ve kişinin davranışları üzerinde egemenlik kurar. Oysa Peygamber Efendimiz’in eşlerinde haset düşüncesi yoktu. Diğerlerinde bulunan yok etme düşüncesi yoktu. Onların istediği aynı meziyetlere kendilerinin de sahip olma arzusudur. Bu sayede Resulullah’a biraz daha yakın olma isteğidir.

Hiz. Aişe (r.a.) dedi ki: “Ben Resulullah’ın Hiz. Hatice’yi çokça anmasından dolayı onu kıskandığım kadar, Resulullah’ın hanımlarından hiçbir kadını kıskanmadım. Resulullah, Hiz. Hatice’nin vefatından sonra üç sene sonra benimle evlendi.”²¹⁴

Bir kadın olarak Hiz. Aişe validemizin fitratında kıskanma vardı. Resulullah’ı kıskanıyor ve kendisi için ayırdığı zamanlarda O’nu kimseyle paylaşmak istemiyordu.

²¹¹ Akın, Özbey, *a.g.e.* , s. 165

²¹² Buhari, Talak,7; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 43/41 (25852); İbn Hibban, *es-Sahih*, 9/489 (4183); Nesai, *İşretü’n Nisa*, 4 (3896), Talak, 17

²¹³ Tahrir, 66/1

²¹⁴ Nesai, *Sünenü’l Kübra*, 8/161 (8864); Buhari, Nikâh, 108, Edep, 23, Tevhid, 32; Müslim, Fezailu’s-Sahabe, 74 (2435)

Hiz. Aife validemiz, Hiz. Hatice validemizi diğer hanımlardan daha çok kıskandığını şu cümlelerle anlatmıştır: “Hiz. Hatice ile aynı anda günlerimi hiç paylaşmadığım halde Resulullah’dan dolayı, Hiz. Hatice’yi kıskandığım kadar Peygamberin hanımlarından hiçbirini kıskanmadım. Çünkü Resulullah, Hatice’yi o kadar çok zikrediyor ve devamlı O’ndan övgüyle bahsediyordu ki, ne zaman bir koyun kesse onu parçalara ayırır ve Hatice’nin arkadaşlarına gönderirdi.”²¹⁵

Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: “Sa’d İbnu Ubade (r.a.) dedi ki: ‘Ey Allah’ın Resulu, ben zevcemle birlikte bir adam yakalasam, dört şahit getirinceye kadar ona mühlet mi vereyim?’ Resulullah: ‘Evet!’ dedi. Sa’d: ‘Asla!’ dedi. ‘Seni hakla gönderen Allah’a yemin olsun, şahit aramadan önce kılıcımı indiririm.’ Resulullah: ‘şu efendinizin söylediğine bakın. Evet, biliyoruz ki o kıskanç bir adamdır. Ama ben ondan daha kıskancım ve Allah da benden kıskanç.’ buyurdu.”²¹⁶

Hadisi şariften yola çıkarak görüyoruz ki kıskançlık sadece kadınlara özgü değildir. Erkeklerde de bu duygu kendisini göstermektedir. Erkeklerde ortaya çıkan bu tür kıskançlığa psikologlar “cinsel kıskançlık” demektedir. Bu kıskançlık türünü erkekler cinsel aldatma olarak görürler.

Yazır’a göre, “bir kimsenin eşini veya kendisine ait olan bir hak ve menfaati başkasından kıskanması haset değil, gayret olarak nitelendirilir. Çünkü bu tabi ve fitri bir eğilimdir. Kişinin sevip, bağlandığı, değer verdiği bir kimseyi ve bir şeyi koruma altına alması, esirgemesi sonucunu doğuran kıskanma olgusu ve bundan kaynaklanan eylemler, yükselme, olgunlaşma, namus ve iffetin, hak ve menfaatlerin muhafazası için gerekli bir tutum ve davranış özelliği olarak kabul edilir.”²¹⁷

Allah’ın kıskanması “gayretullah” şeklinde ifade edilir. Kuşeyri’ye göre; “Allah’ın kıskanması kulu üzerinde ulhiyet hakkının sadece kendisine ait olmasından dolayı, yalnız kendisine ibadet ve itaat edilmesini istemesi bu konuda başka birinin ortak kılınmasına razı olmaması.” anlamına gelir.²¹⁸

Özetleyecek olursak kıskançlık duygusunun hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin farkında olarak davranmak gerekir. Gerek kadın gerekse erkek bu duyguyu

²¹⁵ Buhari, Nikâh, 107; Tirmizi, Birr, 70, Menakıb, 62

²¹⁶ Müslim, Lian, 16(1498); Ebu Davud, Diyat, 12 (4532)

²¹⁷ Yazır, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur’an Dili*, 9/6405-6406

²¹⁸ Kuşeyri, *er-Risale*, 2/512

ölçülü ve makul seviyede tutması gerekir. Kadındaki kıskançlık fitratında vardır ve bu duygusal bir kıskançlıktır. Eşini başkasıyla paylaşamama kıskançlığıdır. Bu yüzdendir ki kadınların çok büyük bir kısmı eşinin ikinci bir evlilik yapmasını asla istemez. Erkeklerde kıskançlık genel olarak namusu ve iffeti korumaya yöneliktir. Eğer bunu dengede tutmazsa kıskançlıkta aşırılığa giden davranışlarda bulunur. Bu evlilik hayatında kadına hem bedensel hem de psikolojik şiddet olarak yansır. Bundan dolayı kadın da erkek de kendilerinde bulunan bu kıskançlık duygusunu dengede tutmalıdırlar. Çünkü kıskançlıkta aşırılığa gidilince insan, aile ve toplum ilişkilerine ciddi zararlar verilir. Dinimiz de her işimiz de dengeli olmayı, orta yolu bulmayı bizlere emrediyor. Bizler de bu duyguyu dengede tutarak daha çok olumlu yönde kullanmalıyız.

3.6. Kadının Özel Hallerdeki Durumu

Kadın ile erkek olarak dünyaya gelmek yüce Allah'ın takdirine bağlıdır. Aynı şekilde bir kadının ergenliğe ulaşması için de hayız görmesi gereklidir. Hayız; *“Ergenlik çağına giren, sağlıklı kadının rahminden düzenli aralıklarla akan kanı ifade eder. Ergenlikten menopoza kadar görülen bu fizyolojik olaya regl, adet görme, adet kanaması, aybaşı hali gibi isimler verilir.”*²¹⁹ Nasıl ki, insanlar için yemek, içmek, üremek, uyumak gerekli ve doğal durumlar ise kadın için de adet görmesi doğal bir durumdur. Oysa bu durum zaman zaman bazı inanışlarda ve topluluklarda utanç verici ve uğursuzluk olarak algılanmış ve kadınlar aşağılanmıştır.

Allah'ın kadına doğal olarak verdiği bu biyolojik ve fizyolojik durumdan ötürü aşağılanması ve uğursuz görülmesi kabul edilmesi mümkün olmayan bir davranıştır. Hâlbuki Hz. Peygamber'in hayız halindeki eşine olan şu tutumu çok önemlidir ve ders verici niteliktedir. Hz. Aişe'den şöyle rivayet edilmiştir: *“Resulullah, mescitte itikâfta iken başını bana uzatır, hayızlı olduğum halde onun saçını tarardım. Resulullah, itikâfta iken eve ancak hacet için girerdi.”*²²⁰ Bir başka hadiste Hz. Aişe şöyle rivayet etmiştir: *“Resulullah bana, mescitten ‘Şu küçük hasır/örtüyü bana uzatıver.’ dedi. Bende: ‘Ben hayızlıyım.’ dedim. Bunun üzerine Resulullah: ‘Doğrusu hayız halin, senin elinde olan bir şey değildir.’ diye buyurdu.”*²²¹

²¹⁹ Heyet, *İlmihal, İman ve İbadetler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2002, c. 1, s. 211

²²⁰ Buhari, *Hayız*, 2, İtikâf, 2-3; Müslim, *Hayız*, 6-10; Ebu Davud, *Sıyam*, 79; Nesai, *Hayız*, 20-21; İbn Mace, *Sıyam*, 63; Tirmizi, *Savm*, 80

²²¹ Ebu Davud, *Taharet*, 103; Müslim, *Hayız*, 11; Tirmizi, *Taharet*, 101

İlkel kültürlerden bu zamana kadar adetli olan kadınla ilgili yanlış bakış açısı değişmemek için adeta direnmekte ve dinin özüne karşıt bir durum olduğu halde bazı toplulukların ve inanışların terk etmemek için direndiği bidatleri de beraberinde getirmiştir. Örneğin; *“Zerdüştlerin adetli kadını murdar sayarak temizlenene kadar bir odada tek başına bekletmelerine benzer şekilde, bugün de kimi Müslüman kadınların adet günlerinde kendilerini toplumdan soyutlamaları şaşırtıcıdır. Uğursuzlu taşıyacakları endişesiyle doğum tebrikine gitmeyerek taze bebeğe bakmayan ya da düğüne katılmayarak yeni gelinin çeyizine dokunmayan nice kadınlar vardır. Adet döneminde iken hamur yoğurmaktan kaçınan, turşu kurmayan, salça ve reçel yapmayan ya da sofradaki ekmeği bölmekten çekinen kadınların sayısı hiç de az değildir.”*²²²

Başka bir hadiste Hz. Aişe şöyle rivayet etmiştir: *“Ben hayız halinde iken bir şey içer, sonra onu Resulullah’a verirdim. O da ağzını benim ağzımın değdiği yere koyarak o şeyi içerdi. Yine ben hayızlı iken kemiğin etini ısıtır, sonra onu Resulullah’a verirdim. O da ağzını benim ağzımın değdiği yere koyarak o şeyi ısıtırdı.”*²²³

Yahudi geleneğine göre kadınlardan hem adet gördüğü günlerde hem de sonrasında yedi günde de sakınılması gerekir. Hayızlı kadının bedeni kadar kullandığı eşyalar da kirli sayılmıştır. Yahudi erkekleri eşlerine hayız halinde iken dokunmaz, onlarla birlikte yemek yemez ve aynı yatakta yatmazlar. İnsanlığın annesi olan Hz. Havva’nın, Hz. Âdem’in aklını çelerek yasak meyveden yemesine, dolayısıyla da cennetten çıkarılmasına sebep olduğu gerekçesiyle Havva kızlarını lanetli ve cezaya müstahak görmüşlerdir. *“Yahudi gelenek, kadının adetli iken veya hamilelik, doğum gibi zorluklara katlanırken bu ilk günahın bedelini ödediği düşüncesini barındırmıştır. Bu nedenle asırlar boyunca bazı çevrelerde ve topluluklarda hayızlı kadın Allah’tan uzak, ibadetlerden mahrum bırakılmış ve kirli sayılmıştır.”*²²⁴

Hâlbuki Kur’an-ı Kerim’de ve hadislerde Yahudilerin bu tutumuna karşı ters ve sert bir tavır dikkat çekmektedir. Yüce Allah Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurmaktadır: *“Sonunda şeytan O’na (Âdem’e) vesvese verdi ve ‘Ey Adem! Sana sonsuzluk ağacını ve tükenmeyen saltanata giden yolu göstereyim mi?’ dedi. Bunun üzerine ikisi de ondan*

²²² Marti, *a.g.e.*, s. 136-137

²²³ Müslim, Hayız, 152; Ebu Davud, Taharet, 102; Nesai, Taharet, 56; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 210

²²⁴ Marti, *a.g.e.*, s.138-139

yediler. Derhal kendilerine mahrem yerleri açılıverdi ve üzerlerini cennet yaprağıyla örtmeye çalıştılar. Böylece Âdem, Rabbine karşı gelmiş ve yolunu şaşırmıştı.”²²⁵

Enes b. Malik’ten rivayet edilmiştir: “Yahudiler, kadınların hayız hali olduğu zaman onlarla bir şey yemezler, içmezler, oturma kalkmazlar, evlerde onlarla beraber bir arada bulunmazlardı. Peygamberin sahabeleri, bu durumu Resulullah’a sordular. Bunun üzerine Yüce Allah, ‘Sana kadınların ay halini sorarlar. Deki: ‘O bir rahatsızlıktır. Bu sebeple ay halinde olan kadınlardan uzak durun.’ Ayetini sonuna kadar indirdi. Bunun üzerine Resulullah; ‘cinsel ilişki dışında onlarla yeme-içme, evde bir arada bulunma gibi her şeyi yapın.’ buyurdu.”²²⁶

Ayetler ve hadisler ışığında görüyoruz ki kadının hayız olması onun biyolojik yapısı gereği doğal bir durumdur. İlkel topluluklarda ve diğer inanışlarda olduğu gibi, asla hayız olan kadın ne uğursuz, ne utanç verici ne de yasaklanan meyveden yeme günahının bedeli olarak bu durumu yaşar. Şu bir gerçektir ki bir kadının anne olabilmesi için hayız görmesi gerekir. Bu kadının iradesi dışında olan Allah tarafından verilen biyolojik bir durumdur. Asrımızda her ne kadar da olsa hayızlı kadının durumu hakkında ilkel kabilelerin, inanışların ve türlü türlü bidatleri ortaya atan geleneklerin ortaya attığı düşünceler kısmen yok edilmişse de bile külleri şimdiye kadar vardır ve bu zihniyete sahip olan insanların, toplulukların ve inanışların varlığı inkâr edilemeyecek bir gerçekliktir.

Hız. Peygamber, bu biyolojik durumdan ötürü asla eşlerine farklı bir muamelede bulunmamıştır. Peygamberimiz hayız halinde olan eşinin yediği yemekten, içtiği sudan ve dokunduğu şeylerden tiksinnememiş, aksine eşinin yediği ve içtiği şeyden kalanını tam da onun ağzının temas ettiği yere getirerek yemiş ve içmiştir. Hız. Aişe şöyle rivayet etmiştir: “Ben hayızlı iken Resulullah kucağıma yaslanır ve sonra Kur’an okurdu.”²²⁷ Peygamber efendimiz böyle yaparak hayız gören kadınlar hakkında ortaya atılan bütün yersiz bidatleri bertaraf etmiş ve hayız halindeki kadına dokunmama gibi rencide edici, mantıksız ve yersiz bir düşüncenin ve tavrın anlamsızlığını göstermek istemiştir.

²²⁵ Taha, 20/120-121

²²⁶ Tirmizi, Taharet, 100; İbn Mace, Taharet, 130; Darimi, Taharet, 107; Nesai, Taharet, 181, Hayız, 8

²²⁷ Buhari, 207

El-Kasım'dan Hz. Aişe'nin şöyle dediğini işittiği nakledilmiştir: *“Hacca gitmek üzere niyet ederek yola koyulduk. Serif'e geldiğimiz zaman hayız oldum. Hz. Peygamber yanıma geldiğinde ağlayıp duruyordum. Bana ‘Neyin var? Yoksa hayız mı oldun?’ diye sordu. Bende ‘Evet!’ dedim. Bunun üzerine ‘Bu Allah’ın Âdem’in kızları için takdir ettiği bir şeydir. Beytullah’ı tavaf dışında hacıların yaptığı her şeyi yap.’ diye buyurdu. Hz. Aişe: ‘Hz. Peygamber hanımları için sığır kurban etti.’ dedi.”*²²⁸

Peygamber efendimiz, sadece kadınların “hayız, lohusalık (nifas), istihaze” gibi özel hallerde ibadet hayatlarını düzenleyen bir takım sınırlamalar getirmiştir. Ama bu sınırlama hayız gören kadının dua etmemesi, ibadet eden eşine yaklaşmaması, bir köşede durup hasretle ibadeti beklemesi gibi bir sınırlama değildir. Bu sınırlama, özel durumlarda kadınların Kâbe’yi tavaf etmemesi, Kur’an’a dokunmaması, farz olan orucu tutmaması (tutulmayan oruç sonra kaza edilir.); namaz kılmaması (kılınmayan namaz kaza edilmez.) şeklindedir. İbadetleri yapmak için hayız ve nifas hallerinin sona ermesi ve gusül abdestinin alınması gerekir.

Hayızlı kadının bu durumundan ötürü “ibadet edememesi, Kur’an okuyamaması” dinin kadın için tanıdığı durumdur. Kadın bu ibadetleri özel durumundan dolayı yapamadığı için bir sıkıntı hissetmesi ve eksiklik duyması gereksizdir. Peygamber efendimiz de hayız gören kadınları asla toplumdan soyutlamamıştır. *“Resulullah, bayram namazına genciyle, yaşlısıyla bütün kadınların katılmasını isterken özellikle adetli hanımları da zikretmiş, yalnız onların namaz kılınan alanın hemen yanında ama namaz kılanlardan biraz uzakta durmalarını ve cemaate karışmamalarını emretmiştir.”*²²⁹

Hayız hali durumu ilk görüldüğü zaman genç kızlarda şok bir etki yaratabilir. Psikolojik olarak bir sarsıntı yaşayabilir. Çoğu zaman da huzursuzluğa ve gerginliğe sebep olabilir. İşte bu noktada ailelere ciddi bir sorumluluk düşmektedir. Genç kızlarına bu durumun fizyolojik ve biyolojik doğal bir olay olduğu, anne olmanın bir gereği olduğu ve dini açıdan bazı muafiyetleri de beraberinde getirdiğini de ifade etmeleri gerekir.

²²⁸ Buhari, Hayız, 1-7; Müslim, Hacc, 119

²²⁹ Buhari, İdeyn, 15; Müslim, Salatü'l İdeyn, 10

Hayız hali kadını ruhen ve bedenen rahatsız eden bir durum olsa bile, kadın asla kendini günlük hayatından, sosyal ve özel ilişkilerinden uzak tutması gerekmektedir. Zaten dinimiz de hayız gören kadına karşı oluşan yanlış tutum ve davranışları düzeltmiştir. Hayızlı kadın için Allah tarafından yasaklanan cinsel ilişki durumu kadının hem ruh hem de beden sağlığı açısından son derece önem arz etmektedir. Hayız süresi boyunca kadın bedensel temizliğine ve sağlığına çok dikkat etmeli, etrafında bulunan insanları ve toplumu rahatsız etmemek için gerekli olan önlemleri almalıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HADİSLERDE KADIN ERKEK FARKLILIĞI BAĞLAMINDA OLUŞAN HUKUKİ KONULARIN PSİKOLOJİK OLARAK YORUMU

4.1.Hadislerde Kadın Hukuku ve Psikolojik Yorumu

4.1.1.Kadının Şahitliği Meselesi

Şahitliğin asıl gayesi “*hakların korunması, toplumda oluşacak olan kargaşaya meydan vermeyecek, huzur ve sükûnetin sağlanmasıdır. Bu nedenle şahitlerle ilgili kriterler, gerek insanların ahlaki özelliklerinin değişmesine gerekse şahitlik yapacakları konuya duydukları ilgi ve alakanın azlığı ya da çokluğu*” durumuna paralel olarak değişmektedir. Bu durum sosyo-kültürel değişmelere açık bir konudur.²³⁰

İlk dönem İslam Hukuku bilginlerinin bazıları şahitlik konusunda şahitlerin erkek olması gerektiğini içtihadında bulunmuşlardır. Özellikle zina, had ve kısas davalarında kadınların şahitliğinin kabul edilmeyeceğine hükmetmişlerdir. Bir kısmı da bası konularında kadınların tek başlarına şahitliklerinin kabul edileceğini söylemişlerken bazıları da şahit sayısında artmaya gitmişlerdir. Yani bir erkek yerine iki kadın şahit gerekir demişlerdir.” Zina suçunun şahitlerle ispatı hususunu düzenleyen nasslarda şahitlerin cinsiyetleriyle ilgili bir açıklama bulunmamasına rağmen, söz konusu suçun ispatı için gerekli görülen şahitlerin erkek olması gerektiği şeklindeki içtihadi hükmün gerekçesi olarak farklı yorumlar yapılmıştır.” Bu gerekçelerine dayanak olarak kadınlarla ilgili bazı olumsuz beyan içeren rivayetler, o dönemin hâkim sosyo-kültürel yapı ve yargılama usulünden hareketle söz konusu “ayetteki zamir ve fiillere dayanılarak tağlip kuralı gereği müzekker olarak çekilmiş olmasına bağlamışlardır.²³¹

İslam hukuk doktrinde, “*tanıklığın kabul edilmesi için kadın ve erkek arasında uygulamada cinsiyet ayrımı yapılmıştır.*” Bu, hukuk bilginlerine göre bazı durumlarda (zina, had ve kısas) kadının şahitliği kabul edilmezken; hukuk davalarında (alışveriş, nikah, vaziyet, talak, vekalet, tazminat vb.) ise “*iki kadının şahitliği bir erkeğin şahitliğine denk tutulmuştur.*” Fakat istisnai hallerde (bekâret, ru’yet, evlilik, doğum,

²³⁰ Sağlam Hadi, Gökbahır Sema, Sağlam Emine, Çolak Mehmet, “*İslam Hukuku ve Modern Hukuk Bağlamında Şahitlik Müessesesinin Değerlendirilmesi*”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, say. 2, Aralık 2012, s. 101

²³¹ Sağlam, Gökbahır, Sağlam, Çolak, *a.g.e.*, s.102

hayız, süt emzirme ve kadınlara ait hastalıklar) ise “bir kadının şahitliği ile de yetinilmiştir.”²³²

Allah-u Teâlâ, Kur'an'ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: “Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süre için birbirinize borçlandığınız zaman onu yazın. Bir kâtip onu aranızda adaletli bir şekilde yazsın. Şayet borçlu sefih veya akli zayıf veya kendisi söyleyip yazdırmayacak durumda ise velisi adaletle yazdırsın. Erkeklerinizden iki şahit bulundurun. Eğer iki erkek bulunmazsa rıza göstereceğiniz şahitlerden bir erkek ile biri yanılırsa diğerinin ona hatırlatması için- iki kadın olsun.”²³³ Ayete baktığımızda görüyoruz ki borçlanma konusunda şahitlik yapılırken iki cins arasında farklılık vardır. Fakat bilmeliyiz ki buradaki farklılık eksiklik olarak algılanmamalıdır. “Ayette, iki kadın şahidin bulundurulması nedenine ‘kadınlardan birinin şaşırması, yanılması, unutması halinde diğerinin hatırlatması’ şeklinde dikkat çekilmiştir. Buradan hareketle, erkeğin kadından daha üstün olduğu, daha akıllı olduğu gibi sonuçlara vararak hangi düzeyde olursa olsun, hangi statüde bulunursa bulunsun, kadının akli eksik olarak yaratılmış bir varlık şeklinde görülmesi ve dolayısıyla sayıları ne olursa olsun, tek başlarına yapacakları şahitliğin kabul edilmemesi sağlıklı bir yaklaşım olmamaktadır.”²³⁴

Seyyid Kutup, ayetteki iki şahidin istenmesi meselesine “kadının duygusallığı” olarak yaklaşır. Bunu da şöyle ifade eder: “Kadının biyolojik olarak annelik görevi, psikolojik olarak buna uyumlu olmasını gerektiriyor. Hatta bazen çocuğunun isteklerini karşılamak için düşünmeksizin duygusallıkla hareket etmesini gerektiriyor. Bu Allah'ın çocuğu için anneye verdiği bir ihsandır. Bu dengeli her kadın için geçerli olan doğal bir durumdur. O halde şahitlik işlemlerinde ve ilgili olaylar karşısında bu duygulardan ve etkilemelerden uzak tutulmaya ihtiyacı vardır. Şahitlikte, iki kadının istenmesine, birinde herhangi bir duygusallık nedeniyle bir olumsuz durum veya sapma meydana geldiğinde diğerinin ona hatırlatarak gerçeğin ortaya çıkmasını garanti altına alma maksadıyla’dır.”²³⁵

Kadınlardaki duygusallık özelliği şu yorumu karşımıza çıkarmaktadır:

²³² Sağlam, Gökbaşı, Sağlam, Çolak, *a.g.e.*, s. 102

²³³ Bakara, 2/282

²³⁴ Dalgın Nihat, “*Kadın ve Erkek Şahitliği İle İlgili Nasrlardaki Düzenlemelerin İslam Hukukuna Yansımaları Üzerine Değerlendirme*”, Din Bilimleri Dergisi, c. 5, say. 1, s. 29

²³⁵ Kutup, *a.g.e.*, c. 1, s. 539-540

*“Vicdanı oluşturan acıma, şefkat, merhamet gibi bazı duygular, kadınlarda erkeklere nazaran daha baskındır. Kadınlar vicdani kararlar verirken daha hassastırlar. Mesela bir hâkime, yargılanan sanık lehine karar vermeye hâkimden daha yatkındır. Oysa yapılması gereken, kadın ya da erkek kimliğini bir yana bırakıp toplumsal yararı ön plana çıkaran bir tutum sergilemektir.”*²³⁶

Hz. Peygamberin bazı hususlarda bir erkek ve bir kadının şahitliğiyle hükmettiği belirtilmektedir. İbn Ömer’den rivayet edildiğine göre; *“Hz. Peygamber’e süt emme meselesinde kimlerin şahitlik yapabileceği sorulduğunda O, ‘Adam yada Kadın’ diye buyurdu. Konuyla ilgili başka bir rivayette ise; ‘Bir adam, birde kadın!’ ifadesi bulunmaktadır.”*²³⁷

*“Ukbe ibn’ul Haris, Ebu İhab ibn. Aziz’in kızı ile evlendi. Bir kadın gelerek kendisine ‘ben, Ukbe’yi de O’nun evlendiği kadını da emzirdim’ dedi. Ukbe, ‘senin beni emzirdiğini de bunu daha önce bana söylediğini de biliyorum’ dedi. Sonra bineğine binerek Medine’ye, Resulullah’ın yanına gitti. O’na bu durumu sordu. Hz. Peygamber, ‘Sana böyle söylendiği halde nasıl evliliğe devam edersin?’ diye buyurdu. Bundan dolayı Ukbe karısından boşandı. Kadın ise daha sonra başka bir adamla evlendi.”*²³⁸ *“Hadisi şerife baktığımızda Hz. Peygamber, bir kadının evli bir çifti emzirdiğini belirtmesi üzerine, başka şahit olup olmadığını sordurmaksızın, ayrılmaları gerektiğini belirtmiştir. Çok nadiren de olsa Hz. Peygamber genel kuralın dışın çıkarak tek şahidin (kadının) şahadetiyle hüküm vermiştir.”*

Şahit konusunda incelediğimiz ayet ve hadislerde açıkça görüyoruz ki iki cins arasında farklı nitelikler vardır. Bu farklılık “kadının değer ve insanlık yüzünden erkekten aşağı tutulmuş” gibi bir anlama kesinlikle gelmemelidir. Böyle olmasının gerekçesi tamamen kadının duygusal ve psikolojik olarak olaya yaklaşmasıyla ilgilidir. Unutma, yanılgı, şaşırma ile ilgilidir ve hakkın, adaletin yerini bulması ile alakalıdır.

Ayrıca şu konuya da değinmekte fayda vardır: *“Hadis rivayetinde ravinin cinsiyetinin hiçbir öneminin olmadığı bilinmektedir. Adalet ve zabt sahibi olan erkek ravinin rivayeti dinde nasıl hüccet olarak kabul ediliyorsa, aynı özellikteki kadın ravinin de rivayetinin dinde hüccet olduğu konusunda bir tartışma bulunmamakta,*

²³⁶ Tarhan, *a.g.e.*, s. 258-259

²³⁷ Dalgın, *a.g.e.*, s. 18/19

²³⁸ Buhari, İlim, 26, Şehadet, 14

yanında bir erkek ravi yok diye sika kadın ravinin rivayeti reddedilmemektedir. Şayet kadın cinsi yaratılış itibariyle noksan zabta sahip olup, bunun telafisi mümkün değilse hiçbir kadının sika ravi olması mümkün olmayacaktır. Hâlbuki birçok kadın sika ravinin rivayetleri ile birçok dini konuda hüküm verilmiştir. Ravilerin de bir nevi şahitlik işlemi yaptıkları da gözden kaçırılmamalıdır.” Çünkü ravi ya “Ben Hz. Peygamber’i şöyle yaparken veya şöyle söylerken işittim.” söyleyecek ya da “Sahabeden filanı şöyle derken işittim. Bu sözün Peygambere ait olduğunu kendisine filanın naklettiğini bana falan sahabe söyledi.” Şeklinde bir bilgiyi bize nakledecektir. Bunun üzerine şu soruyu sormak da kaçınılmazdır: “Üzerine bir dini hüküm koyacağımız konuda kadınların tek başlarına şahitliklerini kabul ederken, bir davanın görülmesi hususunda sika da olsa kadınların şahitliğini ya mutlak anlamda yok sayıyor yada ancak bir erkekle birlikte bulunan iki kadın şahidin şahitliğini kabul ediyoruz. Bu durumda bütün milleti ilgilendiren bir dini hükmü koyarken, normal bir davadaki kadar bilginin kaynağının kim olduğu hususuna önem vermemiş olmuyor muyuz? Yoksa rivayetleri hususunda kadınlar hakkında gerçekçi düşünüyor da şahitlikleri hususunda, dün olduğu gibi bugün de dünya toplumlarına sıklıkla hâkim olan ve erkek cinsini üstün gören kültürün oluşturduğu anlayışı kıramadığımızdan, nassları bu gözlemlerle yorumluyor ve kadınlara haksızlık mı ediyoruz?”²³⁹

4.1.2. Erkeğin Üstünlüğü-Erkeğe İtaat Meselesi

Abdullah b. Ömer (r.a.) Resulullah’ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Her çoban sürüsünden (idaresi altında olanlardan) sorumludur.”²⁴⁰ İmam/devlet başkanı bir çobandır ve idaresi altındakilerden sorumludur. Erkek ailesinde çobandır ve idaresi altındakilerden sorumludur. Kadın kocasının evinde çobandır ve idaresi altındakilerden sorumludur. Hizmetçi efendisinin malında sorumludur ve idaresi altındakilerden sorumludur. Kısacası her biriniz birer çobansınız ve idareniz altındakinden sorumlusunuz.” Bu hadisi şerifte, Hazreti Peygamber herkesin herkesten sorumlu olduğunu söylemektedir. Konumuz itibariyle baktığımız zaman görüyoruz ki erkek ailesinin yöneticisi konumundadır. Aynı şekilde kadın da kocasını evinde idareci durumundadır. Ev işlerini idare etmek, çocuklara bakmak ve onları güzel yetiştirmek

²³⁹ Dalgın, *a.g.e.*, s. 32-32

²⁴⁰ Buhari, Cum’a, 11, Nikâh, 81,90, Ahkâm, 1; Müslim, İmare, 20 (1829); Ebu Davud, Harac (2928); Tirmizi, Cihad, 27 (1705); Ahmed b. Hanbel, *el- Müsned*, 2/5, 54,108, 111, 121; Nesai, *Sünenü’l Kübra*, 8/267 (9128)

kadının görevidir. Burada asla bir üstünlük meselesi yoktur. Sorumluluk meselesi vardır.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “Allah’ın insanlardan bir kısmının diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudurlar. Onun için Saliha kadınlar itaatkârdır.”²⁴¹ Beydavi’nin tefsirinde bu ayet şöyle açıklanmıştır: “İdareciler nasıl raiyyetin işlerini görürlerse erkekler de kadınların hizmetini görmekle yükümlüdürler. Evin harcamaları erkeğe aittir.”²⁴² Bu ayeti kerimede geçen “kavvam” ifadesi klasik yorumcular tarafından yönetmek, te’dip etmek, terbiye ve hükmetmek anlamı çerçevesinde ele alınarak kadınları yönetmek, idare etmek, eğitmek, terbiye etmek, cezalandırmak, evde tutmak, dışarı çıkmaktan alıkoymak, kontrol etmek, denetim altında tutmak ve teslimiyetini temin etmek tarzında yorumlanmıştır.²⁴³

Modern dönemde ise “kavvam” terimi koruyucu, kollayıcı ve gözetici anlamları kazanır. Söz konusu ayet erkek ve kadının yapılarındaki farklılığı gösterir. Erkeğin kadın üzerindeki mutlak üstünlüğü manasına gelmez. Burada erkeğin üstünlüğü fazilet üstünlüğü değil sorumluluk üstünlüğüdür. Erkek ve kadın için belirlenen vazife takvimi ideal ve zaruridir. Kadın ve erkek arasında fiziksel, ruhsal ve zihinsel olarak var olan farklılık fonksiyonel bir amaç olarak belirtilir. Kadın erkek arasında yöneten/yönetilen, hâkim/mahkûm ilişkisi değil, hizmet eden/hizmet edilen ilişkisi vardır.²⁴⁴

Ayette geçen “kanitat” kelimesi “taat” olarak “itaatkâr” anlamında kabul görülür. Saliha olan kadınların itaat etmesinin gerekliliği ayeti kerimede ifade edilmiştir. Allah’ın erkeklere bahsettiği bazı özellikler, ister maddi ister manevi olsun onların aileyi yönetmeyi ve idare etmeyi gerekli kılmıştır. Erkek kendisine verilen bu özellikleri nedeniyle kadını korur, onu destekler ve işlerini yönetir. Kadın da buna mukabil kocasına itaat etmesi ve yaptığı iyiliklerden dolayı ona teşekkür etmelidir. Asrımıza baktığımızda kadınların da çalışarak eşlerine destek olduğunu görebiliyoruz.

²⁴¹Nisa, 4/34

²⁴² Beydavi Kadı, *Envaru’t-Tenzil ve Esraru’t-Te’vil, Muhtasar Tercüme ve Dipnotlar*, Doç. Dr. Şadi Eren, Selsebil Yayınları, Mart 2011, c. 1, s. 506

²⁴³ Durmuşoğlu Kadriye, *Dini Gelenekte Ötekileştirilen Kadın*, Uludağ Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2007, s. 115-116

²⁴⁴ Durmuşoğlu, *a.g.e.*, s. 118

Kadınlar kocalarının sırlarını ifşa etmez, namuslarını ve kocalarının mallarını korur, kocaları yanlarında olmasa bile haklarını korursa bu şekilde itaat etmiş olur.

Yüce Allah bu ayette, *“saliha kadınları ‘kanitat’ olarak vasıflandırmıştır. ‘kunut’ severek isteyerek kocasına bağlanmak demektir. Zoraki, hoşlanmayarak, içinde sıkıntı duyarak, ara sıra yapılan bir bağlılık değil, bilakis isteyerek, severek, içinden gelerek bağlılık gösterilmesi Rabbimizin emridir.”*²⁴⁵

Enes b. Malik (r.a.)’ın dediğine göre Resulullah şöyle buyurmuştur: “İnsanın insana secde etmesi doğru değildir. Eğer bir insanın bir insana secde etmesi doğru olsaydı, kocanın hanımı üzerinde olan hakkından dolayı kadının kocasına secde etmesini muhakkak emrederdim.”²⁴⁶ Peygamber efendimizin bu hadisi söylemesine neden olarak şu olay zikredilir: “Muaz b. Cebel, Şam’dan veya Yemen’den döndüğü zaman Resulullah’a secde etmek istemişti. Neden böyle davrandığını soran Hz. Peygambere: ‘Hristyanlar reislerine ve komutanlarına secde ediyorlardı. Bende sizin buna daha layık olduğunuzu düşünerek secde etmek istedim.’ dedi.” Bu davranışı yanlış bulan Hz. Peygamber bu hadisi söylemiştir.²⁴⁷ *“İnsanın insana secde etmesini çok yanlış ve mantıksız bir davranış olduğunu”* Efendimiz bu hadisi şerifte belirtmiştir.

Kadın ile erkek, birbirlerine üstünlük taslamadan, birbirlerini destekleyerek huzurlu ve mutlu bir hayat yaşamayı amaçlamalı, toplumun sağlığı ve huzuru için çalışmalı ve Allah’ın rızasını kazanmalıdırlar.

Akın, bu hadisi şöyle yorumlamaktadır: *“İki yol arkadaşından birisinin diğerine başkan olma prensibi, dinimizde iyi geçinmeye, huzurlu ve uyumlu yaşamaya ne kadar da çok önem verildiğini gösterir. Aile de böyledir. Orada karı-koca uzun bir yolculuğa çıkmış iki arkadaş gibidir. Birinin başkan olması yuvanın huzuru için şarttır. Peygamber efendimiz bu hadisi şerifte erkeğin karısı üzerinde en önemli haklarının bulunduğunu, kadının ona karşı saygıda kusur etmemesi gerektiğini, dine ters düşmeyen isteklerinin yapmasını gerektiğini belirtmiştir.”*²⁴⁸

Aynı durum kadın için de geçerlidir. Kadın gerek çalışıyor olsun gerekse çalışmıyor olsun sonuçta evinin direğidir ve bir annedir. Cennet onların ayağı altındadır.

²⁴⁵ Akın, Özbey, **a.g.e.**, s.134

²⁴⁶ Ahmed b. Hanbel, **el-Müsned**, 20/64 (12614); Nesai, **Sünenü’l Kübra**, 2/253 (9102)

²⁴⁷ Akın, Özbey, **a.g.e.**, s.168

²⁴⁸ Akın, Özbey, **a.g.e.**, s.168

En başta saygı gösterilmesi gereken kimselerdendir. Koca da, evinin direği ve bir anne olan eşine karşı olumsuz davranışlardan kaçınmalı ve onu mutlu edecek davranışlarda bulunmalıdır. Bizim için güzel bir örnek olan Peygamber efendimizin hanımlarına karşı davrandığı gibi nezaketli, anlayışlı, hoşgörülü, saygı ve sevgiyle davranmalıdır. Eşinin hoşnutluğunu kazanmak hem kadın hem de erkek için önemli bir iştir.²⁴⁹

Resulullah, “ Hanımlarımız hakkında ne buyurursun?” diye soran bir sahabeye: “Onlar sizin için bir tarladır. Tarlanıza istediğiniz şekilde gelin. Onlara yediklerinizden yedin, giydiklerinizden giydirin. Onları dövmeyin ve azarlamayın.” buyurdu.²⁵⁰ *“Resulullah, burada kadının maddi ihtiyaçlarına çözüm getirdikten sonra onun ruhi cephesini de ele almaktadır. Erkekleri kadının hassas ruh dünyasına saygılı olmaya çağırmakta ve kadının psikolojisinin erkekten farklı ve daha hassas olduğuna dikkatleri çekmektedir. Kadının gönlünü hesaba katmayan, onu incitip kıran ve manevi dünyasını alt üst eden kaba davranışlardan sakındırmaktadır.”*²⁵¹

Özetleyecek olursak, kadınlar da erkekler de Allah’ın kuludur. Kadın da erkek de Rabbinin huzurunda hesap vereceği bir hesabı yaşamaktadır. Erkeğin kadından hiçbir üstünlüğü yoktur. Kadının da erkekten hiçbir üstünlüğü yoktur. Biliyoruz ki üstünlük sadece “takva”dadır. Erkeğin kadından sadece sorumluluk fazlalığı vardır. Allah-u Teâlâ “Erkek kadının yöneticisidir.” derken onların sömürgecisidir dememektedir. Olaya erkek sorumluluğu ve baba sorumluluğu olarak bakmak gerekir. Şunu biliyoruz ki hepimiz kadınıyla erkeğiyle Allahın kullarıyız. Cinsiyetimizle değil, amellerimizle hesaba çekileceğiz. Sorumluluklarımızın farklı olması birinin diğerinden üstün olduğu manasına gelmemektedir. Bunun bilincinde olarak Allah’ın rızasını kazanmak için çalışmalı, hayırlı evlatlar yetiştirerek topluma iyi ahlaklı ve çalışkan bireyler kazandırmalıyız.

4.1.3. Çok Eşlilik Meselesi (Teaddüd-ü Zevcat)

Çok eşlilik melesinde Tarhan, şu yorumu yapmaktadır: *“Erkeğin genetik eğilimi, kendi neslini devam ettirebilmek için, çok kişiyle beraber olma dürtüsüdür. Onda DNA’sını daha çok kimseye yayma eğilimi vardır. Kadında ise evlendikten sonra*

²⁴⁹ Akın, Özbey, **a.g.e.** , s.169

²⁵⁰ Ebu Davud; Rada, 40-41 (2142); İbn Mace, Nikâh, 3 (1850); Hâkim, **Müstedrek**, 2/204 (2764); Nesai, **Sünenü’l Kübra**, 8/255 (9106)

²⁵¹ Akın, Özbey, **a.g.e.** , s.175

çocuklarını iyi büyütmeye ve koruma içgüdüleri ortaya çıkar, onda ikinci biriyle beraber olma dürtüsü bulunmaz. Bu durum olayın biyolojik boyutudur. Bir insan, işin genetik boyutunu yaşam amacı gibi algılar, onu yalnızca içgüdüsel bir varlık gibi görürse hayvanlar gibi 'ye, iç, çoğal' yaklaşımı ortaya çıkar. Cinsellik ve çoğalmayı amaç gibi görme anlayışı, insanı 'konuşan hayvan' gibi kabul etmektir. Böyle düşünülürse, bir erkeğin tek eşe sadakat göstermesi gerekmez. Fakat insanın var oluşu bu temellere dayanmaz; o, ruhen olgunlaşma sürecini yaşamak için yaratılmıştır. İnsanda soyut ve yüksek idealler de olmalıdır.”²⁵²

Tarhan, çok eşlilik meselesinde kadın ve erkek arasında oluşan belirgin farklılığı şöyle açıklamaktadır:

“Bir erkeğin hayatı boyunca milyonlarca spermi varken, kadının hayatı dört yüz tane yumurtası vardır. Bu yumurtalardan her ay bir tanesini kullandığı zaman ortalama 25 senede biter. Kadının bu yumurtalarını korumasına ihtiyacı yoktur. Biyolojik menfaati her ay bir tanesini atması ve anne olarak çocuğunun çıkarını korumasıdır. Erkeğin biyolojik çıkarı ise, tohumunu uzun vadede canlı tutmaktır. Onun için erkekte çok tohum olması ve erkeğin poligamiye (çok eşliliğe) yatkınlığı, genetik yazılımı gereğidir. Erkek tohumunu uzun süre canlı tutmayı amaçlarken kadın kendini ve çocuklarını korumayı hedefler.”²⁵³

Rabb'imiz, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: “Eğer kendileri ile evlendiğiniz takdirde yetimlerin haklarına riayet etmekten korkarsanız, beğendiğiniz kadınlardan, ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın yahut da sahip olduğunuz cariyelerle yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.”²⁵⁴ “Allah'ı Teâlâ yetimlerin durumu ile ilgili sorumluluğun büyüklüğünü anlatınca, onların velayetini üstlenmek sahabeye ağır geldi. Bazıları çok kadınla evlenmek ve onların hukukunu zayi etmekten çekinmiyordu. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu. Keza, bazıları yetimlerin velayet haklarından sakınıyor, ama zinadan sakınmıyorlardı.” Onlara şöyle söylendi: “Yetimlerle ilgili adaletli olmamaktan

²⁵² Tarhan, *a.g.e.*, s. 219-220

²⁵³ Tarhan, *a.g.e.*, s. 126

²⁵⁴ Nisa, 4/3

korkuyorsanız zinadan da korkun. Gayr-ı meşru beraberlik yerine size helal olanlarla evlenin.”²⁵⁵

Çok eşlilik yasak değildir ama yerine getirilmesi güçtür. Çok eşliliğin izin olarak kabulü farklı gerekçelerin ortaya çıkardığı zaruretle temellendirilir. Evlilikte teşvik çok eşlilik değil, tek eşlilik üzerinedir. Fakat toplumun selameti farklı durumların göz önüne alınmasını gerekli kılar. Dört sayısının sınır oluşu vurgulanır.²⁵⁶

Tarihte başka toplumlara baktığımızda çok eşliliğin örneklerini görürüz. Mısır, Hindistan, Çin, İran, Roma ve Arap toplumlarında erkekler birden fazla kadınla evlilik yapıyor veya evliliğe benzer ilişkiler yaşıyorlardı. Şunu çok iyi bilmeliyiz ki “çok eşlilik” meselesini İslam dini getirmemiştir, mevcut olan uygulamayı belirli şartlara bağlayıp iyileştirerek devam ettirmiştir. Allah’u Teâlâ ayette, birden fazla kadın arasında tam adaleti sağlamanın güç olduğunu ve bir kadınla yetinmenin daha sağlıklı olacağını ifade etmektedir.²⁵⁷

Ebu Hureyre (r.a.) yoluyla Resulullah şöyle buyurmaktadır: “Kimin iki hanımı olur da hakları yerine getirme hususunda diğerine göre birine daha fazla meyil ederse, kıyamet günü o kişi bir tarafı çarpık, yamulmuş durumda gelir.”²⁵⁸ Hadis’te “*yiyecek, içecek, giyecek ve geceyi beraber geçirmek gibi konularda hanımları arasında adalete uymayan bir kimsenin, kıyamet gününde vücudunun yarısının yere doğru eğilmiş ve sarkmış olduğu halde diriltileceği haber verilmektedir. Bu tehdit, iki hanımı arasında adaleti sağlamayan kişiler için geçerli olduğu gibi, ikiden fazla hanımı olan kişiler için de geçerlidir. Fakat sevgi ve cinsel münasebet noktasında adaleti sağlamak insanın elinde olmadığından kişi bu noktada hanımları arasında adaleti sağlamakla mükellef olmaz. Çünkü sevgi ve gönülle ilgili hususlar insanın elinde değildir, gücü ve iradesi dışındadır.*”²⁵⁹

Çok evlilik konusunda değinmemiz gereken önemli bir konu da Hz. Peygamberin evlilikleridir. Bu konuda Hz. Peygamberin özel bir durumu olduğu şüphesizdir. O’nun hayatının sonlarına doğru dokuz hanımı bir nikâh altında toplamış

²⁵⁵ Beydavi, *a.g.e.*, s. 483

²⁵⁶ Durmuşoğlu, *a.g.e.*, s. 141

²⁵⁷ Akın, Özbey, *a.g.e.*, s. 112-113

²⁵⁸ Nesai, *İşretü’n Nisa*, 2 (3881); Ebu Davud, Nikâh, 37-38; Tirmizi, Nikâh, 42

²⁵⁹ Akın, Özbey, *a.g.e.*, s. 112

olması, bazıları tarafından dünyevi zevklere düşkünlükle yorumlanmıştır. Hâlbuki “Peygamber efendimizin evliliklerinin hiç birinde nefsanî bir temayül ve düşkünlük görmek mümkün değildir. O hiçbir kıza gençlik yıllarında talip olmamış ve kendisine talip 40 yaşında çocuklu, dul bir hanım olan Hz. Hatice ile evliliği kabul etmiş, ömrünün en zinde yıllarını onunla yaşamıştır. Ondan sonraki evlilikleri, yaşlılık zamanlarına denk gelir. Bunların hiçbirisi kendi arzusuyla değil, bütünüyle ilahî tayin ile ve toplumsal nedenlerle gerçekleşmiştir. Üstelik bu evliliklere mazhar olan annelerimizin çoğu yaşlı, çocuklu ve çaresiz kimselerdir. Peygamber efendimizin bu evlilikleri vesilesiyle pek çok kavim ve kabile ile akrabalık bağı tesis edilerek İslam’ın yayılması hızlanmış, ayrıca dinin hanımlara daha kolay öğretilmesi imkânı temin edilmiştir.”²⁶⁰

Kadın ve erkek yaratılış farklılığına odaklanan Bilmen’e göre, kadın zayıf yaratılmıştır. Hayız, lohusalık gibi arızalara maruz bırakılmıştır. Çoğu kadın çok çabuk menopoz dönemine girer. Üreme niteliklerini yitirir ve erkeğin cinsel ihtiyaçlarını temin etmeye güç yetiremez. Kadınların bu eksiklikleri erkekler açısından güç durumlara neden olur. Kendilerinin bu hallerine ilaveten savaşlarda kaybedilen erkekler de kendileri için sorun oluşturur. Her iki cinsin ihtiyaç ve zorunlulukları bakımından çok eşlilik hayati bir öneme haizdir. Çok eşlilik, erkek ve kadın açısından bir mecburiyet değil, gerek duyulduğunda başvurulabilecek, ancak bir takım şartların ve sorumlulukların yerine getirilmesini gerektirecek bir durumdur. Eşleri hakkında adalet ve eşitliğe riayet edemeyecek erkek için bir den fazla kadınla evlenmek caiz olmaz.²⁶¹

Konumuzu bitirmeden önce şu olaya da değinmek istiyoruz: “İbn Ebi Müleyke kanalıyla gelen rivayete göre Misver b. Mahreme, Resulullah’ı minber üzerinde şöyle buyururken işittiğini söylemiştir: ‘Hişam b. Muğire Oğulları, kızlarını Ali b. Ebi Talib’e nikâhlamak için benden izin istediler. Ben izin vermiyorum. Tekrar ediyorum, izin vermiyorum. Tekrar ediyorum, izin vermiyorum. Ancak Ebu Talib’in oğlu benim kızımı boşayıp onların kızıyla evlenmek isterse o başka. Çünkü kızım benden bir parçadır. Onu rahatsız eden şey beni de rahatsız eder. Onu üzen şey beni de üzer.’”²⁶² Tarihi bir vakıa

²⁶⁰ Akın, Özbey, *a.g.e.*, s. 254

²⁶¹ Bilmen Ömer Nasuhi, *Hukukî İslamiye ve Islahat’ı Fıkhiyye Kamusu*, Silmen yay., İstanbul, c. 2, s. 113-114

²⁶² Buhari, Nikâh, 110, Fezailu’s Sahabe, 29; Müslim, Fezaili’s Sahabe, 93-94; Ebu Davud, Nikâh, 12; Tirmizi, Menakıb, 60; İbn Mace, Nikâh, 46; Nesai, Fezailu Ali, 133

olarak, Hz. Ali bir evlilik olayı ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum Hz. Fatma'yı üzmüştür. Hz. Peygamber onun üzülmelerini ve dini konuda bir fitneye maruz kalmasını istemediği için bu evliliğe “Asla izin vermem.” diyerek engel olmuştur. Ayrıca bu tarihi olayda şunu görüyoruz ki eğer Hz. Fatma'nın kocasının ikinci evliliğine karşı çıkması caiz olmaydı, Resulullah da kızını uyarır ve kocasının isteğine boyun eğmesini emrederdi. Koca bir başka kadınla evlenmek için ilk önce karısını rızasını da alması gerekir. Evlilikte aslolan tek eşliliğdir. Fakat bazı özel durumlardan kaynaklı olarak ikinci bir evlilik yapılabilir. Tabi, kocanın diğer eşleri arasında da adaleti sağlaması gerekir.

4.1.4. Kadının Dövülmesi Meselesi

Şiddet, “insandaki iki temel duygularından birinin kapsamına girer ki bu duygulardan bir tanesi cinsellik, diğeri ise saldırganlıktır. Saldırganlık kişinin kendisini tehlikelerden koruması için verilmiş bir duygudur. İnsan kendini sözlü olarak ifade edemiyorsa o zaman ortaya şiddet çıkar. Kadın, duygu ve düşüncelerini sözle ifade etmeye daha yatkındır. Bir sorun yaşadığında hislerini kolayca anlatabilir. Fakat erkeğin bu konudaki eğimi çok gelişken değildir. Böyle olunca da erkek öfke birikimini şiddet şeklinde ifade etme yoluna başvurur. Şiddet uygulanan kadın, psikolojik olarak hasar görür, kendine olan güveni sarsılır ve özgüvenini kaybeder. Erkekler de çoğu zaman, kadına bunu hissettirmek için şiddete başvururlar.”²⁶³

Maalesef çağımızda kadının dövülmesi çok ileri bir boyut kazanmıştır. Bir kısım cahil kesim kadının dövülmesinde ileri giderek bu konuda serbest olduklarını ve bunu Kur'an-ı Kerim'deki ayetlere dayandırarak ifade etmektedirler. Çünkü ayeti tam manasıyla okumayıp, araştırmayıp, kavrayamamışlardır. Hâlbuki Hz. Peygamberin kadınların dövülmemesi gerektiği, onlara iyi davranılması gerektiği hususunda birçok hadisi vardır. Özellikle de bir kadını haksız yere dövmenin çok kötü bir davranış ve büyük bir zulüm olduğu aşikârdır. “Evlilik yükümlülüklerini reddederek başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onarı yataklarında yalnız bırakın. Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız onları dövin.”²⁶⁴ “Bu ayetin birbirine evlilik bağı ile bağlı olan karı-koca arasındaki ilişkilere dair bir düzenleme veya betimleme içerdiği kabul edilmektedir. Ayet etrafındaki yorumlar ‘kavvamun’, ‘faddale’, ‘kanitat’,

²⁶³ Tarhan, *a.g.e.*, s. 179-187

²⁶⁴ Nisa, 4/34

‘nüşuz’, ‘darabe’ kelimeleri etrafında yoğunlaşmakta ve konu erkeğin kavvamlığı ve kadının nüşuzluğu, itaati üzerinden tartışılmaktadır. Bir kısım yorumcular erkeğin kadına kıyasla ontolojik, dini ve sosyal olarak üstün olduğu için Allah’ın erkeğe karısı üzerinde tasarrufta bulunma hakkı verdiğini ve te’dib amacıyla kadının dövülmesini meşru kıldığını söylerken; bir diğer kısım yorumcular ise erkeğin ontolojik olarak üstün kılınmasının söz konusu olmadığını ve ayetin kadının dövülmesine izin vermediğini ve bunu meşrulaştırmadığını savunmaktadır. İlk yorum, genellikle klasik yorumcular tarafından, ikincisi ise daha çok çağdaş yorumcular ve İslamcı feministler tarafından dile getirilmektedir. İlk dönem klasik müfessirlerden İbn. Abbas, Taberi, Kurtubi, Razi, İbni Kesir, Zemahşeri gibi müfessirler ‘ağır olmayacak şekilde dövme’ anlamı vermişlerdir.’’²⁶⁵

Bu ayetin bazı tefsirlerdeki yorumlarına baktığımız zaman, ayet “Kocanın karısını dövebileceğine dair bir izin vardır.” şeklinde yorumlanmıştır. Fakat bu yorumları doğru anlamak gerekir. Çünkü bu yorumların karı-koca arasındaki ilişkilerde takip edilebilecek bir metod olarak görülmesi ve Allah’ın erkeklere bu konuda bir ruhsat verdiğinin düşünülmesi kadına karşı şiddeti kolaylaştırır ve meşru hale getirir. Şöyle düşünecek olursak karı-koca arasında oluşacak en ufak bir problemi bile koca büyütür ve bu ayeti de düşünerek kendisini haklı çıkarır. Hâlbuki Peygamber efendimiz kadınlara daima iyi muamelede bulunulması gerektiğini, kadınlara hoş görmelerini, kadınların bir huyunu sevmezlerse bile başka huylarını sevebileceklerini ifade ederken hayırlıların kadınlara iyi davrananların olduğunu hadislerinde ifade etmiştir. Peygamberimizin bu konudaki hadislerine baktığımız zaman Araplarda kalıp haline gelmiş olunan kadını dövme fiiline Hz. Peygamberin olumsuz tutumunu ve bu kötü eylemi ortadan kaldırmak için yaptığı uygulamaları görüyoruz. Unutmamalıyız ki Kur’an, asla aile içi şiddeti meşrulaştırmamıştır.

Yüce Allah kocaların eş dövme sorununa Kur’an öncesi toplumlar da müdahale etmiştir. “Eyüp Peygamberin şahsında konuyu ele almıştır. Zor koşullarda tepkisel olarak karısına şiddet uygulamayı aklından geçiren Hz. Eyüp şartlar normale döndüğünde bu düşüncesinden dolayı pişmanlık duyar. Fakat düşüncesini bir yeminle pekiştirdiği için yeminin de yerine gelmesi gerekmektedir. Yüce Allah bir kocanın eşini

²⁶⁵ Demirulus Yrd. Doç. Pervin, “*Din Eğitimsi Kadınların Kadının Dövülmesine İlişkin Görüşleri*”, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 16, say. 2, 2016, s. 265

dövmesini engellemek, ama yaptığı yemini de yerine getirmesini sağlamak için dövmeye sembolik bir nitelik kazandırmıştır.”²⁶⁶ Bu olay Kur’an-ı Kerim’de şöyle anlatılmaktadır: “Dedi ki: ‘ Eline bir demet sap al, onunla vur da yeminini bozma.’ Gerçekten biz onu sabreden bir kul bulmuştuk. Ne güzel kuldu. O daima bize başvururdu.”²⁶⁷

Kur’an’ın evlilik terapisinde dövmeye izin verişini tek başına değerlendirmemek gerekir. Nisa Suresi’ndeki bu konu ile ilgili ayet, “Hz. Eyüp’ün hayatından sunulan kesitle birlikte ele alınmalıdır. Hz. Eyüp ile eşi arasında geçen aile çatışmasında sembolik hale getirilen eş dövme meselesi Nisa Suresi’nde sözü edilen terapi amaçlı dövmenin sembolik dövme olduğu fikrini desteklemektedir.”²⁶⁸ Kur’an’ı en iyi anlayan Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: “ Kadınlara karşı iyi muamele ediniz. Onlar, sizin ancak yardımcılarınızdır. Din ve ahlak ölçülerine uymayan apaçık bir fahişlikle gelmeleri durumu hariç onlara hiçbir şekilde eziyet etme hakkınız yoktur. Eğer size apaçık bir çirkinlik yaparlarsa onları yataklarınızdan ayırınız ve eziyet etmeksizin cezalandırınız. Eğer koca haklarına ve aile hukukuna bağlı olarak size itaat ederlerse onlarla hiçbir şekilde tartışmayın.”²⁶⁹

Hz. Aişe (r.a.) dedi ki: “Vallahi Resulullah hiçbir hanımını asla dövmedi. Bir hizmetçisini asla kamçılamadı. Allah yolunda cihat etme hariç eliyle hiçbir şeye vurmadı. Sadece Allah’ın haram kıldığı şeyleri işleyen kişiden Allah için intikam alırdı.”²⁷⁰

Resulullah şöyle buyurdu: “Sizden biriniz karısını köleyi döver gibi dövüyor. Günün başında dövüp, günün sonunda onunla aynı yatağa yatıyor.”²⁷¹

Resulullah cahiliye döneminde kadınlara, hizmetçilere, kölelere, yapılan insanlık dışı uygulamaları asla kabul etmemiştir. Eşlerine ve hizmetçilerine askla kaba davranmamıştır. Her zaman nazik ve iyi muamelede bulunmuştur. Bu konuda ashabını sürekli uyarmıştır. Veda Hutbesi’nde söylediği “Kadınlarınız konusunda Allah’tan

²⁶⁶ Kasapoğlu Abdurrahman, “*Kur’an’da Evlilik Terapisti*”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, c. IV, say. 2, s. 63

²⁶⁷ Sad, 38/44

²⁶⁸ Kasapoğlu, *a.g.e.*, s. 63

²⁶⁹ Tirmizi, Rada, 11; İbn Mace, Nikâh, 3; Ahmed b. Hanbel, *el- Müsned*, 5/72-73

²⁷⁰ İbn Mace, Nikâh, 51; Buhari, Menakıb, 23, Edep, 80; Müslim, Fezail, 77; Ebu Davud, Edep, 4

²⁷¹ Buhari, Enbiya, 17, Nikâh, 93, Edep, 43; Müslim, Cennet, 49; Tirmizi, Tefsiru’l Kur’an, 80; İbn Mace, Nikâh, 51; Nesai, *Sünenü’l Kübra*, 8/263

korkun. Çünkü siz onları Allah'tan emanet olarak aldınız.”²⁷² sözü bütün insanlığa ders verici niteliktedir. Efendimizin dediği gibi “Hanımını günün başında dövüp, günün sonunda onu yatağına alan” kimsenin davranışı İslami ahlaka ve Müslümanca anlayışa aykırı bir davranıştır.

Hâkim b. Muaviye yoluyla babası Muaviye b. Hayde (r.a.) anlatıyor: “Bir adam Resulullah’a kadının kocası üzerindeki hakkının ne olduğunu sordu. Resulullah: ‘Yemek yediğinde ona yedirmen, bir şey giydiğinde ona giydirmen, yüze vurmaman, azarlamaman, ev ortamı hariç küs kalmaman!’ diye buyurdu.”²⁷³

İyas b. Abdullah b. Ebi Zubab (r.a), dedi ki; “Resulullah: ‘Allah’ın kadın kulları olan hanımlarınızı dövmeyiniz.’ Buyurdu. Derken Hz. Ömer (r.a.) gelip: ‘Kadınlar kocalarına karşı kafa tutmaya başladı.’ dedi. Bunun üzerine Resulullah, kocalarına kötü davranan kadınları dövmeleri için erkeklere izin verdi. Onlar da böyle olan kadınları dövdüler. Bu olay üzerine birçok kadın Resulullah’ın ev halkının yanına gelip şikâyetle bulundular. Hz. Peygamber erkeklere hitaben: ‘Bu gece Muhammed’in ev halkının yanına yetmiş kadın şikâyetle geldi. Onların hepsi de kocalarını şikâyet ediyorlardı. Hanımlarını döven o kimseleri en hayırlılarınız olarak görmeyiniz.’” buyurdu.²⁷⁴

Hadisi şeriften anlaşılıyor ki; Resulullah, önce kadınları dövmeyi yasaklamış fakat bazı kadınlar bundan cesaret alarak kocalarına kafa tutmuşlardır. Kocalarına saygısızlık etmişlerdir. Bunun üzerine kadınları dövme müsaadesi verilmiş, bu defa erkekler kendilerine verilen bu izni emir telakki ederek kadınlarını kötü bir şekilde dövmeye başlamışlardı. Bu hanımlar kocalarını Hazreti Peygamber’e şikâyet edince de, Peygamber efendimiz, kadınları dövmeyip eziyetlerine karşı sabır ve tahammül etmenin daha iyi olduğunu bildirmişti.²⁷⁵

Rubeyya bnt. Muavviz b. Afra’nın haber verdiğine göre; “*Sabit b. Kays b. Şemmas karısını dövmüş ve kolunu kırmıştı. Karısı Cemile bnt. Abdullah b. Übeyy’in erkek kardeşi Resulullah’ın yanına gelerek şikâyetle bulundu. Allah Resülü Sabit’e haber göndererek çağırttı. Ve: ‘Ondan alman gereken şeyi (hull bedelini) al ve onu*

²⁷² Ebu Davud, Menasik, 56; İbn Mace, Menaik, 84

²⁷³ Nesai, *Sünenü’l Kübra*, 8/266; Ebu Davud, Rada, 40-41; İbn Mace, Nikâh, 3; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/446-447; Hâkim, *Müstedrek*, 2/204

²⁷⁴ Ebu Davud, Nikâh, 41-42 (2146); Abdurrezak, *el-Musannef*, 9/442 (17945); İbn Mace, Nikâh, 51 (1985); Beyhaki, *es-Sünenü’l Kübra*, 7/496 (14775); Nesai, *Sünenü’l Kübra*, 8/263 (9122)

²⁷⁵ Akın, Özbey, *a.g.e.*, s. 224

serbest bırak.’ buyurdu. Sabit: ‘Peki.’ diyerek kabul etti. Resulullah, kadına bir hayız süresi beklemesini sonra ailesinin yanına dönmesini emretti.”²⁷⁶ “Bu hadisi şerif insanlık tarihi boyunca genelde kadının maruz kaldığı baskı ve aile içi şiddete karşı Sevgili Peygamberimiz’in fiili tepkisini ortaya koymaktadır. Burada Hz. Peygamber’in, Sabit’e dövme sebebini sormadan karısını boşamasını emretmesi son derece anlamlıdır. Görüldüğü üzere O, çoğu zaman yapıldığı gibi ‘Aile içinde olur böyle şeyler.’ veya ‘Kol kırılır yen içinde kalır.’ dememiş, mağdur olan kadını kurtarmıştır. İşte bu Hazreti Peygamber’in sünneti, yani bu konuda bize nasıl davranmamızı gösteren örnekliğidir. Çünkü O, evlilik hayatında eşleriyle ufak tefek dargınlıklar yaşasa bile onlara asla el kaldırmamış hatta kırıcı ve incitici bir söz bile söylememiştir.”²⁷⁷

Erkek olsun kadın olsun ikisi de Allah’ın kuludur. Erkek kadının, kadın da erkeğin sömürsü altında değildir. İkisinin de sorumluluklarının başka başka olması demek birinin diğerinden üstün olması gerekli olması demek değildir.. Birinin diğerine fizik veya psikolojik şiddet uygulamasını da asla gerektirmez. Hiçbir Müslüman erkek, karısına kaba davranmayı ve şiddet uygulamayı savunmamalı, bu durumu asla normal görmemeli, Kur’an’dan ayet delil göstererek bunu meşrulaştırmamalıdır. Çünkü Kur’an’ı en iyi anlayan Hz. Peygamber nasıl davranmışsa biz de O’nun davrandığı gibi davranmak zorundayız. İslam dininin temel amacı insanlar için hem dünya hem de ahiret mutluluğunu ve huzurunu sağlamaktır. İslam dini aile içi sorunların çözümünde asla şiddeti tasvip etmez. Aile içi sorunlarda eşlerin karşılıklı olarak sorunu konuşup çözümlemesi ve aile büyüklerinin bu sorunların çözümünde aracı olmasını tasvip etmektedir. Her ne olursa olsun, aile içi problemlerin çözümünde şiddetin yeri asla olmamalıdır. Problemler her neyse karşılıklı anlayış çerçevesinde konuşulup çözümlenmelidir. Eğer bu sağlanılmıyorsa iki tarafın da huzuru ve mutluluğu için boşanma yoluna gidilmelidir. Şiddet asla bir çözüm değildir. Aksine beraberinde birçok bireyse, toplumsal ve ailevi problemleri de getirir.

4.1.5. Kadının Örtünmesi Meselesi

Yakın geçmişe kadarki zaman diliminde dinler ve kültürler, kadının cinsel kimliğini bir kenara bırakıp, şahsiyetini ortaya koyması bakımından örtüyü önemsemişlerdir. Örtü erkek ile kadının cinsiyet farklılığını vurgularken, toplumun

²⁷⁶ Nesai, Talak, 53

²⁷⁷ Parlak, *a.g.e.*, s. 251

kadına karşı yaklaşımını da belirlemiştir. Fakat daha geniş açıdan bakıldığında; tesettür kadın ile erkeği eşitleyen bir unsurdur. Özellikle kadının, şehvet uyandıran alanlarını gizleyip kişiliğini öne çıkardığı için, insani düzlemde cinsler arasındaki ayrımı ortadan kaldırır. Semavi dinlerin dışındaki öğretilerde örtünme, kadının baştan çıkarıcılığını önlemek gibi kültürel amaçlarla olmuştur. Ancak aynı düşünceyi ilahi kaynaklı dinler için de geçerli saymak yanlış olacaktır. Lahuti öğretiler, kadının kendisini daha güçlü hissetmesini sağlamak ve onu sadece insan vasfıyla değerlendirmekten yola çıkarak örtünmeyi emretmişlerdir. Zaten psikolojik açıdan baktığımızda kadınların gelişmiş estetik kaygıları ve fiziki görünümüne olan düşkünlükleri sebebiyle bu konuda hissettikleri en ufak bir eksikliğin güven zayıflığına dönüştüğünü görürüz. Hâlbuki düşünceleri ve herhangi bir mevzudaki fikirleriyle değer bulan kadın, dış görünüşüne de olması gerektiği kadar değer verecektir. Bir kadının dişiliğine dikkat çekmek, onun kişiliğini geride bırakır. Bugüne kadar kadın bedeni üzerinde yapılan politik ve ekonomik sömürülerin hiçbiri tesadüfî, kendiliğinden olan şeyler değildir. Bu konunun toplumda oluşturduğu bilinç sapması görüntüyle desteklenen teşhirin de yardımıyla kadının cinsel obje olma fikri güçlendirilmiştir. Bu da onun tüketim amaçlı kullanımını yaygınlaştırmış ve sistemli bir biçimde pornografik teşhir teşvik edilmiştir. Bunu önlemek için de kadının cinsel uyarılığını azaltmak icap eder. İşte bu saptmaları önlemek örtünün yardımıyla olacaktır ki, bu da insan doğasının gereğidir. ²⁷⁸

Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor: “Mü’min kadınlara söyle gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Yüz el gibi görünen kısımlar müstesna, ziynetlerini göstermesinler. Başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar. Ziynetlerini kocalarından yahut babalarından yahut kocalarının babalarından yahut oğullarından yahut üvey oğullarından yahut erkek kardeşlerinden yahut erkek kardeşlerinin oğullarından yahut kız kardeşlerinin oğullarından yahut Müslüman kadınlardan, yahut sahip oldukları kölelerden, yahut erkekliği kalmamış hizmetçilerden yahut da henüz kadınların mahrem yerlerinin farkında olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri ziynetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey Müminler! Hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz.”²⁷⁹

²⁷⁸ Tarhan, *a.g.e.*, s. 127-128

²⁷⁹ Nur, 24/31

“Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına, bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman, dış örtülerini üzerlerine almalarını söyle. Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah bağışlayandır, esirgeyendir.”²⁸⁰

İslam dininde kadınların örtülmesi gereken uzuvlar erkeklere göre daha geniş tutulmuştur. Bunun sebebi kadınların biyolojik farklılıkları sebebiyle ortaya çıkan cazibesi olduğunu söyleyebiliriz. Bu sebeple İslam dini, kadını yabancı erkeklerin saldırı ve tacizinden korumak üzere, daha geniş çerçeveli bir örtünme emri koymuştur.²⁸¹

Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: “Esmâ bnt. Ebi Bekr (r.a.) üzerinde ince bir elbise olduğu halde Resulullah'ın huzuruna gelmişti. Resulullah ondan yüzünü ters istikamete çevirdi ve: ‘Ey Esmâ! Kadın hayız yaşına girdi mi ondan sadece şunun ve şunun dışında hiçbir yerinin görünmesi caiz değildir.’ dedi ve yüzü ile ellerini işaret etti.”²⁸²

Hz. Aişe dedi ki: “Allah ilk muhacir kadınlara rahmet etsin. Onlara: ‘Başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar.’ Ayeti inince eteklerini kesip başörtüsü yaptılar.”²⁸³

Ayet ve hadislerden anlıyoruz ki, insanın örtünmesi, kadının örtünmesi birçok hikmeti barındırır. İnsanın mahrem yerlerini saklaması, örtünmesi kendisine olan saygısı, mahremiyetini sahiplenmesiyle alakalıdır. Hayâ duygusunun yansımasıdır. Peygamber Efendimiz'in buyurduğu gibi “*Hayâ imandandır.*”²⁸⁴

Resulullah şöyle buyurmuştur: “*Allah Halimdir, hayâ sahibidir. Kusurları örtendir. Hayâyı ve örtünmeyi sever. Biriniz gusledeceğinde kabalı bir yerde yıkansın.*”²⁸⁵

Hz. Peygamber kadın olsun erkek olsun ümmetini hayatını her anında ellerinden geldiğince bedenlerini sakınmalarını öğretmiş ve örtünme hususunda hassas davranmalarını emretmiştir. “*Misver b. Mahreme bir gün ağır bir taş taşırken peştamalının çözülüp yere düşmesi sonucu çıplak kaldığını ama taşı bırakıp da*

²⁸⁰ Ahzab, 33/59

²⁸¹ Yavuz, *a.g.e.*, s. 160

²⁸² Ebu Davud, Libas, 34 (4104); İbn Mace, Taharet, 132; Tirmizi, Salât, 160

²⁸³ Buhari, Tefsiru Sure, 29/12

²⁸⁴ Müslim, İman, 59

²⁸⁵ Nesai, Gusül ve Teyemmüm, 7; Ebu Davud, Hammam, 1

peştamalıni kuşanmadığı ve bu olayı gören Peygamberimizin derhal kendisini uyararak: ‘Dön de elbiseni al. Sakın çıplak dolaşmayın.’²⁸⁶ buyurduğunu söylemektedir.”

Allah Resulü, “kadınların eteklerinin, o bölgenin geleneğine göre entari giyen yada peştamal kuşanan erkeklerin eteklerinden bir karış daha uzun olmasını istemiş, kızı Fatma’nın elbisesini de bacaklarını örtecek şekilde ayarlamıştır.”²⁸⁷

Kadının tabiatında fitri olarak yabancı erkeklerden çekinmek vardır. Kadının tesettürlü bir kıyafete girmesi kendi şahsı açısından önemlidir. Onu zararlı bakışlardan kurtarır. Cenabı Hak: “Allah gözlerin hain bakışlarını bilir.”²⁸⁸Buyurur. Dekolte bir kıyafet içerisinde bulunan bir kadına bakışlar o kadar da temiz değildir. Günümüzde de bakışların çoğu kirlidir. Kalpte geçenler kirlidir.²⁸⁹

Tesettür bir kadının özgür iradesiyle örtülü kıyafetini tercih etmesidir. Olaya dıştan bakanlar genelde bunu anlamakta zorlanırlar. Hatta bazıları bunu bir nevi esaret olarak görürler. Dindar bir kadın ise bunu Allah’ın insanları imtihan etmesi çerçevesinde değerlendirir. Erkeğin kendine göre bir imtihanı olduğu gibi kadın da kendine göre bir imtihanı vardır. Bu imtihanda da tesettür çok önemli bir yer tutmaktadır. Tesettürden maksat kadının şahsiyetini korumak ve nesilleri muhafaza etmektir.²⁹⁰

Burada cilbab konusuna da değinmekte fayda vardır. Cilbab kadının dış elbisesini ifade eder. Bu dış elbise bölgeden bölgeye, mevsimden mevsime değişiklik gösterebilir. Hz. Peygamber Efendimiz döneminde tesettür emri geldiğinde, kadınların o günün şartları ve imkânları içinde siyah renkli elbiselerle tesettürü sağladıkları rivayetlerden anlaşılmaktadır. Ancak bu siyah renk dinin belirlediği bir ölçü olmayıp o günün örfünü ve uygulamasını yansıtmaktadır. Günümüzde isteyen kadın elbette siyah rengi tercih edebilir. Ama illa siyah rengin şart olmadığını bilmek lazımdır. Osmanlı döneminde yaygın olan kıyafet daha çok çarşaftı. Fakat bazılarının “İslami tesettür mutlaka çarşafı olur. Manto veya pardösüyle tesettür kıyafetine girdiklerini

²⁸⁶ Müslim, Hayız, 78

²⁸⁷ Tirmizi, Libas, 9

²⁸⁸ Mümin, 40/19

²⁸⁹ Eren Doç. Dr. Şadi, *Başörtü Meselemiz*, Selsebil Yay., İstanbul, 2010, s. 91

²⁹⁰ Eren, *a.g.e.*, s. 95

söyleyenler, kendilerini aldatmakta ve tesettürlü olduklarını sanmaktadırlar.” demeleri ifrat bir tavrı ortaya koymaktadır. Bu kimseler “Çarşaf benim tercihimdir.” diyebilirler. Ama “Herkes çarşafı tercih etmelidir.” Demeye hakları yoktur. Meseleye meşru olmak kaydıyla “Zevkler ve renkler tartışılmaz.” canibinden bakmak daha isabetli olacaktır.²⁹¹

Örtünmenin amacı kendini korumak, kendine saygı göstermektir. Bedenimizi örtmek, onu korumak insan olmanın bir değeridir. Ayrıca bedeni örtmek üstün bir davranıştır. Özellikle asrımıza hem beden örtüsüne hem de takva örtüsüne bürünmek hayli zorlaşmıştır. Çünkü gazete, televizyon, dergi, internet, sosyal medya gibi göze batan ve günahlara sebep olan durumlar çok yaygınlaşmıştır. Allah, Kur'an-ı Kerim'de: “Mümin erkeklere söyle gözlerini haramdan sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar. Bu kendileri için daha temiz bir davranıştır. Mümin kadınlara da söyle gözlerini haramdan sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar.”²⁹² buyurarak insanı kadın erkek ayırmaksızın takva örtüsüne bürünmeye çağırmakta ve emretmektedir. Çünkü Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Takva elbisesi var ya işte o daha hayırlıdır.”²⁹³

Kadın olsun erkek olsun hem beden hem de takva elbisesine bürünmek için çok hassas davranmalıyız. İlk önce Allah'ın emrettiği şekilde beden örtüsüne bürünmeli, bütün kötülüklerden korunmalıyız. Beden örtüsünü takva örtüsüyle taçlandırmalıyız. Çünkü şeytan insanı beden mahremiyetini ihlal eden hatalara düşürmek için çalışmaktadır. Yüce Allah: “Ey Âdemoğulları! Şeytan anne babanızı kötü yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak nasıl Cennet'ten çıkardıysa sizi de aldatmasın.”²⁹⁴ Ayeti ile insanları uyarmaktadır. Ahlakını ve iffetini korumak amacıyla kadının da erkeğin de bedenlerini örtmesi, Allah karşısında sorumluluk sahibi, itaatkâr ve takva sahibi bir kul olduğunun göstergesidir.

²⁹¹Eren, *a.g.e.* , s. 79

²⁹² Nur, 24/3031

²⁹³ A'raf, 7/26

²⁹⁴ A'raf, 7/27

SONUÇ

“Kadın Psikolojisi” konusu kadın ve erkek cinsiyetlerinin yapısal farklılıkları çerçevesinde şekillenmiştir. Kadın ve erkek cinslerinin arasında biyolojik farklılıkları da aşikârdır. Bu açıdan bir cinse ait olarak kabul edilebilecek davranışların kaynağı konusunda psikologlarca çeşitli görüşler ortaya konulmuştur.

Tarih içerisinde kadın hakları ve toplum içindeki konumları açısından inceleme yaptığımızda hemen hemen her toplumda erkek egemenliğine dayalı bir sosyal düzenin var olduğunu görmekteyiz. Erkekler bu egemenliklerini kadınlar aleyhine bir güç ve iktidar olarak kullanmış ve bunun sonucunda kadınlar her toplumda bireysel ve sosyal haklar açısından mahrumiyetler yaşamış ve adaletsizliğe uğramışlardır.

Kadınların toplum içindeki ikinci sınıf konumu İslamiyet hariç; Hinduizm, Budizm, Yahudilik, Hristyanlık gibi dinlerin tarihinde hep var olmuştur. Bu dinlerin tarihine ve kutsal metinlerine baktığımız zaman, kadınların hep geri plana itildiğini ve ötekileştirildiğini görmek mümkündür.

İslam dininin yayılmasıyla birlikte kadınlara yönelik cahiliye dönemi ve öncesinden kalma tutum ve davranışlar, şiddet, baskı ve eziyetler ortadan kaldırılmıştır. İslam dini, kadınlara hiçbir toplum ve dinin vermediği değerleri, bireysel ve sosyal hakları vermiştir. İman etme, ibadet etme, akitleşme, şahitlik yapma, topluma hizmet etme gibi hak ve özgürlükler Allah tarafından kadınlara vermiştir. Hz. Peygamberin kadınlara verdiği değeri sözlerinde ve yaşantısında görüyoruz. Kadınlar belki de tarihin hiçbir döneminde Hz. Peygamber döneminde sahip oldukları huzur ve güveni elde etmemişlerdir. Yetenek, bilgi ve tecrübe birikimlerini toplumun istifadesine sunma gibi imkânlarla kavuşmaları hep zor olmuştur. Ancak Hz. Peygamber ve sahabe dönemi sonrası İslam dünyasında kadın hakları konusunda geriye dönüş yaşandığı bir gerçektir. Özellikle uydurma hadislerin ortaya çıkışı ve nassların yanlış yorumlanmasıyla dindarlıktan uzaklaşan Müslüman erkeklerin bu geriye gidişte etkileri büyüktür. Kadın ve erkek farklılığı biyolojik ve psikolojik bir olgudur. Kadınsı ve erkeksi diyebileceğimiz bu farklılık, biyolojik-fizyolojik, psiko-sosyal alanda kendini ortaya koymaktadır. Hadislerde ve ayetlerde bu farklılıkları görebiliriz. Davranış özellikleri, cinsellik, duygusallık, ilgi ve değerler, sosyal roller, dindarlık, liderlik, annelik gibi alanlarda kadın-erkek farklılıklarına değinen hadisler ve ayetler bulunmaktadır.

Hadislerde ve Kur'an-ı Kerim'de kadınlarla ilgili çeşitli hukuki konulara da değinilmiştir. Hukuki konularda kadınlara verilen çok önemli haklar anlatılmaktadır. Kur'an'daki ve hadislerdeki hukuki konularla ilgili önemli bir husus toplumlarda var olan ataerkil zihniyetteki yanlışların varlığı düşünülerek yorumlanması gerektiğidir.

KAYNAKLAR

- Akın, A.,(2003). *Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri*. Cumhuriyet Üniversitesi, Tıp Fakültesi Dergisi, 25(4),73-82.
- Akın,H.,(2019). *Hadislerle Kadın*. Tahlil Yayınları, İstanbul,509.
- Akın, H.,(2008). *Sahih-i Müslim Muhtasarı*. Polen Yayınları,İstanbul,1166.
- Aksu,A.,(2001). *Emeviler Döneminde Kadının Durumu*. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,5(1),263-280.
- Arslan,M.,(2004).*Türk Popüler Dindarlığı*.Dem Yayınları,İstanbul,396.
- Aslan,Ş.,(2015). *İslam'ın Kadın Liderliğe Bakışı*.İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8, 71-107.
- Aydın,M.A.,(1993). *İslam'da Kadın(Kadın Maddesi)*.Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 93.
- Bilmen,Ö.N., *Hukuku İslamiyye ve Islahat-ı Fıkhiyye Kamusu*.Silmen Yayınları, İstanbul.
- Canan,İ.,(1988). *Kütübü Sitte Muhtasarı ve Şerhi*. Akçağ Yayınları,Ankara.
- Cüceloğlu,D.,(2000). *İnsan ve Davranışı*. Remzi Kitapevi,İstanbul,608.
- Dalgın,N.,(2005). *Kadın ve Erkeğin Şahitliği İle İlgili Nasslardaki Düzenlemelerin İslam Hukuku'na Yansımaları Üzerine Değerlendirme*. Din Bilimleri Dergisi,5(4),7-38.
- Demirtaş, H.,(2008). *Duygusal ve Cinsel Kıskançlık Açısından Temel Cinsiyet Farklılıkları*. Türk Psikiyatri Dergisi,19(3),300-309.
- Demirulus, P.,(2014).*Din Eğitimsi Kadınların Kadının Dövülmesine İlişkin Görüşleri*. Dijle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 16(2), 259-290.
- Dılmaç, M.,(2007). *Kur'an'da Kadının Konumu ve Ümmü Musa Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van,131.

- Durmuşoğlu, K.,(2007).*Dini Gelenekte Ötekileştirilen Kadın*.Yüksek Lisans Tezi,Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Bursa,228.
- Eren, Ş.,(2010). *Başörtü Meselemiz*.Selsebil Yayınları,İstanbul,111.
- Eren, Ş.,(2011). *Kadı Beydavi Envaru't Tenzil ve Esrarü't Te'vil Muhtasarı Tercüme ve Dipnotlar*. Selsebil Yayınları,İstanbul,790.
- Ersöz, E.,(2007). *Manu Kanunnamesine Göre Hinduizm*.Yüksek Lisans Tezi,Dokuz Eylül Üniversitesi,İzmir,107.
- Hamidullah, M., (2014). *İslam Peygamberi*.Beyan Yayınları,İstanbul,796.
- Harman, Ö. F., (1993). *İslam Öncesi Dinlerde ve Toplumlarda Kadın*.Vakfı İslam Ansiklopedisi, 82-84.
- Hatipoğlu, H., (1982). *Sünen-i İbn Mace ve Şerhi*.Kahraman Yayınları,İstanbul,6560.
- Heyet., (2014). *Hadislerle İslam Serlevha Hadisler*.Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları,Ankara,405.
- Heyet.,(2005). *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,Ankara.
- Horney, K.,(1981). *Kadın Psikolojisi* (trc. Bekir ONUR). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1.
- Hökelekli, H.,(1993). *Cinsiyet Maddesi*. Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi , 21.
- Kale, N.,(1996). *Kadın Erkek Eşitliği Sorunsalı*.Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 29(1), 64-71.
- Karacoşkun, M.D.,(2005). *Kur'an Bağlamında Olumsuz Davranışlara Psikolojik Yaklaşımlar*.Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9(1),87-100.
- Kasapoğlu, A.,(2005). *Kur'an'a Göre Çocuklar Arasında Cinsiyet Ayrımcılığı*. İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,10(1), 75-96.
- Kasapoğlu, A.,(2008). *Hız. Musa Kıssasında Korku Fenomeni*.Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi,8(4),101-152.